

ดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วโรดม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2559

ดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2559

นายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร. (2559). *ดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์จังหวัด
สกลนคร*. ปริญญาโท ป.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะกรรมการควบคุม : ดร.วีระ พันธุ์เสือ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และศึกษาดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครโดยใช้วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาเป็นแนวในการศึกษา ซึ่งข้อมูลทั้งหมดได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนามตั้งแต่เดือนมีนาคม 2558 จนถึงเดือนเมษายน 2559 ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบันของชาวไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยังคงอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆไว้ ซึ่งก็มีดนตรีเข้ามาเป็นส่วนสำคัญ เช่น พิธีเหยา พิธีเลี้ยงผี และ พิธีซางกะมูจ ปัจจุบันบางประเพณีได้เลือนหายและเปลี่ยนแปลงไปบ้างเพราะเริ่มมีวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา แต่บางประเพณีที่ดนตรีมีบทบาทสำคัญยังคงมีให้เห็นและชื่นชม แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ทำให้เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

ในพื้นที่วิจัยดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เครื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ที่อยู่คู่กับกลุ่มชาติพันธุ์ คือ แคน เป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมของชาวไทใต้ ใช้บรรเลงประกอบในพิธีเหยา เป็นการรักษาผู้ป่วยของชาวไทใต้มาช้านาน ต่อมาจึงเริ่มมี พิณ และ กลอง เข้ามาบรรเลงประกอบการแสดงเพื่อความบันเทิง นักดนตรีส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านทั่วไป ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากบรรพบุรุษเมื่อถึงช่วงเทศกาล งานประเพณี การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ก็จะไปทำการแสดง บทเพลงของชาติพันธุ์ไทใต้ ประกอบด้วย ลายเขียนลงสนาม ลายลำเพลิน ลายจูงวัวขึ้นภู และลายผีมูล ซึ่งสามารถทำให้เห็นรูปแบบทางกายภาพเชิงโครงสร้างของบทเพลง และได้รับการตีความทางดนตรีเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของดนตรีไทใต้ ได้คือพบว่า บทเพลงเกิดจากการจัดระบบเสียงโดยใช้เสียงหลัก 5 เสียง ในแต่ละบทเพลงใช้บันไดเสียงเดียวในการบรรเลงตั้งแต่ต้นจนจบ นิยมการบรรเลงเวียนซ้ำไปมา ทั้งบรรเลงกลับต้นทั้งเพลง หรือซ้ำเป็นกลุ่มวรรคเพลง การสิ้นสุดการบรรเลง ใช้การโรยเสียง โดยยึดขนาดของกระสวนจังหวะให้ช้าลง เพื่อแสดงการค่อยๆ หายไป หรือสิ้นสุดบทเพลง ฉะนั้น ดนตรีและบทเพลงกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นมรดกที่สืบทอดต่อกันมาช้านาน จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

MUSIC OF THAI SO ETHNIC GROUP AT PHOTIPAISAN SUB DISTRICT,
KUSUMAN DISTRICT , SKON NAKON PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
THAPAKORN KAEWPRACHAMIT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine and Applied Arts (Ethnomusicology)
at Srinakharinwirot University

August 2016

Thapakorn Kaewprachamit. (2016). *Traditional Music of the Ethnic Thai Soe, Potipaisarn District, Sakon Nakorn*. Master thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakarinwirot University. Advisor Committee: **Dr.Veera Phansuer.**

The aim of this research was to apply an ethnomusicological methodology to study the music as well as state and role the ethnic 'Thai Soe', who live in Potipaisarn district of Sukumarn in Sakon Nakorn. The data was collected through the use of surveys, interviews, and field inquiries from March 2015 to April 2016.

The result of the study revealed that, at present, the ethnic group 'Thai Soe' from the Potipaisarn District in Sakon Nakorn, have a simple way of life. The community members help each other in the community as well as preserving their customs and traditions. In addition, music has become part of such traditions including the Yao ceremony, Liang Pee ceremony (offering food to the spirits), and Sang Ka Mood (related to funerals). Some of the ceremonies held in Thai Soe community have become extinct, or have been adjusted according to new cultural-influences. However, these ceremonies all involve music have been present, as a way community unity and pride.

There are several musical instruments were used in the traditional music of Thai Soe community. 'Kaen' (a kind of reed mouth organ in northeastern Thailand), is a primary instrument, which is used to produce music for the Yao ceremony (healing of patient), for a certain period of time. Later on, 'Pin' (a type of lute) and a drum were introduced. For reasons of entertainment. Most musicians were villagers whose knowledge of music was passed down from their ancestors. During traditional ceremonies, they are responsible for the musical performances.

The music of the ethnic group Thai Soe comprised of the Siang Long Sanam song, the Lam Plern song, the Joong Wua Khuen Phu song, and the Phee Moon song. This demonstrated the physical properties of the musical structures, which is the most unique aspect of Thai Soe music. The music was composed of five main sounds, and the same musical fitta was used throughout the song, from the start to the end. The song was usually played repeatedly until getting to the beginning of the song, or only repeated the verses.

When the song came to the end the rhythm will be slower as to show the music was fading away, or coming to an end. Therefore, the traditional music of the ethnic Thai Soe of the Potipaisarn district in Kusuman, Sakon Nakorn, has been a part of inherited within the community for a long period of time. It is also the symbol of the strength of the culture and the pride of the Thai Soe ethnic group of Thai Soe.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาโทเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณ ดังรายนามที่จะกล่าวถึง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ประธานที่ปรึกษาปริญญาโท ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำในการเก็บข้อมูล แก่ไขข้อบกพร่องในปริญญาฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.รุจี ศรีสมบัติ ประธานสอบปริญญาโท ผศ.ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ กรรมการสอบปริญญาโทที่กรุณาใช้เวลาตรวจสอบ เพื่อแนะนำสำหรับปริญญาโทฉบับนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มเข้ามาศึกษาจนถึงปัจจุบัน

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี อาจารย์สถาพร สอนทอง รองศาสตราจารย์ พจน์มาลัย สมรรคบุตร และดร.วิษณุ ตา วุฑูทธิศย์ ที่ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังเสียสละเวลาตรวจทานวิทยานิพนธ์ให้อย่างละเอียดถี่ถ้วน

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ นางหนู รันพิศาล นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์ นายเสริม บุญรักษา นายโสภา ฤทธิกลองโพ รวมทั้งผู้สืบทอดทางด้านวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้พันทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญยิ่งแก่ผู้วิจัย จึงขอยกย่องบรรพชนชาวไทใต้พันที่ยังคงอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้แก่ชนรุ่นหลังได้สืบทอดเจตนารมณ์สืบไป

ขอบคุณนางสาวนิตติพรรณ สุวาท ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์บทเพลง และการทำวิจัยเล่มนี้ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และเพื่อนๆที่คอยช่วยเป็นกำลังใจเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ คุณพ่ออนุภูล แก้วประชามิตร คุณแม่ศิริภรณ์ แก้วระมิตร ซึ่งได้อบรมเลี้ยงดู สั่งสอน และชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ให้ความรักความเมตตา ความอบอุ่น เป็นกำลังใจในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนสนับสนุนทุนการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยเกิดสติปัญญาและประสบความสำเร็จ

ฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย.....	3
ความสำคัญของการศึกษาวิจัย.....	4
ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารและตำราวิชาการ.....	7
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	20
ขั้นตอนการศึกษาและรวบรวมข้อมูล.....	20
วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล.....	22
อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	22
การศึกษาข้อมูล.....	23
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
ขั้นสรุปและอภิปรายผล.....	24
4 ผลงานวิเคราะห์ข้อมูล.....	25
สภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอ กุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร.....	25
สภาพปัจจุบันของชาวไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร.....	25

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
บทบาททางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร.....	32
บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร.....	37
เครื่องดนตรี.....	37
นักดนตรี.....	47
บทเพลง.....	49
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	92
สรุปผลการวิจัย.....	92
อภิปรายผล.....	94
ข้อเสนอแนะ.....	96
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	100
ภาคผนวก ก ประมวลภาพการรวบรวมข้อมูล.....	101
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	106
ภาคผนวก ค บทเพลง.....	111
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	117

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดง กิจกรรม ประเพณี ในรอบปีของชาวใต้.....	28
2 แสดงผลวิเคราะห์หาค่าความถี่เสียงของพิน 40	40
3 แสดงผลการวิเคราะห์ความถี่เสียงของแคน 46	46

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ถิ่นเดิมของชาวไล้.....	10
2 หมู่บ้าน.....	26
3 อาหารของชาวไล้.....	26
4 อาหารของชาวไล้.....	26
5 การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของชาวไล้ ตำบลโพธิ์ไพศาล.....	27
6 ครอบครัวยของชาวไล้.....	29
7 ครอบครัวยของชาวไล้.....	29
8 บ้านของชาวไล้.....	30
9 บริเวณบ้าน ฉางข้าวที่แยกออกจากครัวยเรือน.....	30
10 การแต่งกายผู้ชาย.....	31
11 การแต่งกายผู้หญิง.....	31
12 หมอเหยา.....	33
13 พิธีเหยา.....	33
14 การบายสีสู่ขวัญ.....	34
15 การเลี้ยงผีของชาวไล้.....	34
16 การเหยาเลี้ยงผี.....	35
17 การเหยาเลี้ยงผี.....	35
18 พิธีเลี้ยงผี.....	36
19 พิธีชางกะมูจ.....	36
20 พิณ.....	38
21 ส่วนประกอบของพิณ.....	38
22 การประสมวง.....	41
23 ซอหนึ่งกบ.....	42
24 เสีงกลอง.....	43
25 การเสีงกลอง.....	43
26 แคน.....	45

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
27 ส่วนประกอบของแคน	45
28 Tuner Lite – Chromatic	46
29 นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์.....	47
30 นายเสริม บุญรักษา	48
31 นายไสดา ฤทธิ์กลองโพ	49

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์ในโลกนี้มีหลายชนชาติ หลายเผ่าพันธุ์ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ การรวมกลุ่มของมนุษย์ทำให้เกิดสังคมและเกิดวัฒนธรรม โดยแต่ละสังคมมนุษย์มี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่แสดงออกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตน ดนตรีเป็นอีกวัฒนธรรมหนึ่ง que แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของมนุษย์ เกิดจากมนุษย์ได้ประดิษฐ์ คิดค้น สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่น ประกอบพิธีกรรม เพื่อความบันเทิง ซึ่งรูปแบบดนตรีของแต่ละวัฒนธรรมอาจมีความแตกต่าง หรือ อาจมีความใกล้เคียงกัน

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “วัฒนธรรม” พระยาอนุมานราชธน (2515: 30) กล่าวไว้ว่า หมายถึง ปัญญา ความรู้สึก ความคิด และกิริยาอาการที่มนุษย์สำแดงออกให้เห็นเป็นสิ่งที่ต่างๆ และเป็นนิสัย ความประพฤติในส่วนรวมซึ่งไม่มีขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่มีขึ้นเพราะมนุษย์สร้าง หรือจากการทำงานของมนุษย์ หรืออาจหมายถึงสิ่งที่มนุษย์ปรับปรุงให้เกิดความเจริญอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม และสามารถที่จะถ่ายทอดต่อกันได้ อีกทั้งความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติ และการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ที่แสดงให้เห็นว่า ภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกแห่งสังคม และรักษารากไว้ให้เจริญอกงาม

ดนตรี ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งตัวดนตรีก็จะมีความเป็นตัวของมันเอง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มวัฒนธรรมใดก็ตาม ย่อมมีดนตรีที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนของตนเอง รวมถึงบริบททางสังคมของกลุ่มวัฒนธรรมนั้น ความงามที่เราสามารถสัมผัส ความไพเราะที่เราสามารถได้ยิน ไม่ว่าจะจากบทเพลงหรือบทร้องสิ่งเหล่านั้นคือคุณค่าที่เป็นสุนทรียศาสตร์ ที่มีอยู่ในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมนั้น

การศึกษาดนตรีในภูมิภาคต่างๆ จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่นิตรีของวัฒนธรรมประจำชาตินั้นๆ เป็นหลัก แต่ยังหมายถึงดนตรีและวัฒนธรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ (ปัญญา รุ่งเรือง, 2541: 116) การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น นอกจากศึกษาด้านวัฒนธรรมแล้วยังมี ด้านวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ที่แตกต่างคล้ายคลึงกัน เช่น พิธีกรรม และประเพณีต่างๆ ในพิธีกรรมและประเพณีนี้ต่างก็ประกอบไปด้วย บทเพลง พิธีกร และสิ่งประกอบอื่นๆ ที่อยู่ในค่านิยมของกลุ่มนั้นๆ ซึ่งสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์คติชาวบ้าน คำประพันธ์ต่างๆ ภาษาถิ่น และเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้ (กาญจนา อินทรสุนานนท์, 2536: 52)

คำว่า “ชาติพันธุ์” หมายถึงกลุ่มคนที่มีพันธะเกี่ยวข้องและที่แสดงเอกลักษณ์ออกมาโดยการผูกพันลักษณะของเชื้อชาติและสัญชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525: 266) กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ได้มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของตนเองหลายครั้ง ซึ่งการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมอันหลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองและวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานจากวัฒนธรรมถิ่นต่างๆ เหล่านี้มีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน อาทิ กลุ่มคนมอญ ลาว จีน เขมร รวมทั้งชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งจัดเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีภาษาพูด การแต่งกาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตลักษณะเฉพาะ ในประเทศไทยได้มีกลุ่มชาวเขาหลายชนเผ่าอพยพโยกย้ายมาตั้งรกราก

ภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่มีกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เพราะมีพรมแดนติดต่อกับหลายประเทศ อีกทั้งมีการอพยพทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เพราะมีพรมแดนติดต่อกับหลายประเทศ อีกทั้งมีการอพยพประชาชนจากถิ่นอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศมาตั้งรกรากอยู่เป็นเวลานาน ได้แก่ ชาวจีน ญวน เขมร ลาว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีชนกลุ่มน้อยกระจัดกระจายทั่วไป อาทิ ผู้ไทย ไทดำ แสก ไล่ กระตาง กะเลิง ย้อ ยัย บรู๋ส่วย เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอกแขวง และแขวงมหาชัยในประเทศลาว เป็นอีกชนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่หลายพื้นที่ของภาคอีสาน เช่น จังหวัดนครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ อุดรธานี อุบลราชธานี และมุกดาหาร (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2529: 3)

ชาวไทลื้อ นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับชาวอีสานโดยทั่วไป แต่ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมนั้นชาวไทลื้อจะมีลักษณะแตกต่างกับชนเผ่าอื่นมาก เป็นต้นว่าชาวไทลื้อจะมอบหน้าที่ผีบ้านผีเรือน ผีบรรพบุรุษ เป็นผู้คอยดูแลพฤติกรรมของบุตรหลาน หากบุตรหลานกระทำความผิดหรือพฤติกรรมในทางไม่ดี ผีบ้านผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ก็จะลงโทษทำให้ผู้ถูกลงโทษมีอาการผิดปกติไป เช่น เจ็บป่วย จำเป็นต้องทำพิธีเซ่นสรวงบูชาโดยมีเครื่องเซ่นแตกต่างกันไปตามที่ผีแต่ละประเภทต้องการ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2536: 1)

พิธีเหยา เป็นภาษาผู้ไทย ส่วนภาษาอีสานเรียกว่า ลำผีฟ้า พิธีเหยาจะมีขึ้นเพื่อรักษาคนป่วยเพื่อเหยาหาผี โดยชาวไทลื้อจะเชื่อว่าเมื่อเจ็บป่วยจะเป็นเพราะ ทำผิดผี หรือผีกระทำเพราะอยากได้อะไรจากผู้ป่วย จึงทำการเหยาหาผี เพื่อถามสาเหตุ เหตุผลที่ผีต้องการและวิธีการแก้ไขโดยหมอเหยาเป็นผู้เสี่ยงทายโดยใช้ไข่ไก่เป็นสื่อในการตอบรับจากผี

การเหยา ผู้เป็นหมอเหยาจะล่ำ ในสมัยก่อน จะเหยาเอา (เหยา คือ การพูดเป็นภาษาผู้ไทยกับผี แล้วผู้เป็นหมอเหยาจะพูดออกมาเป็นกลอน) แต่ในสมัยนี้จะใช้การล่ำ มีลักษณะเหมือนล่ำผู้ไทย มีหมอล้วนเป่ากลองประกอบการเหยาประกอบพิธี (พระราชรัตนมงคล. 2546: 124)

ดนตรีบรรเลงประกอบซึ่งเป็นดนตรีพื้นบ้านเรียกว่า “ปี่” หรือ “แคน” เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความคิด ความเชื่อ นิสสัยใจคอ ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างดี ดนตรีไทได้เป็นมรดกอันมีคุณค่าอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ซึ่งชาวไทได้เป็นผู้สืบทอดมรดกอันนี้มาเป็นเวลาช้านาน การศึกษาดนตรีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ทำให้สามารถรักษารูปแบบดั้งเดิมของการบรรเลงดนตรีประกอบกลอนลำในการทำพิธี ซึ่งจะทำให้ชาวไทได้เกิดความรู้สึกหวงแหน ต้องการอนุรักษ์มรดกสิ่งดีงามของชนกลุ่มตนไว้มิให้สูญสิ้นไปตามกาลเวลาและความทันสมัยของคนตรีกลุ่มชาติชนชาติอื่นที่เริ่มเข้ามาครอบงำในหมู่ของเยาวชนรุ่นหลังให้หันไปให้ความสนใจดนตรีอื่นมากกว่าดนตรีในท้องถิ่นของตน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้บทเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีหายไปด้วย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ที่ปรากฏนั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชาติพันธุ์ไทได้ โดยอาศัยแนวทางการศึกษามานุษยวิทยา ศึกษาคติวิทยา เป็นแนวทางในการศึกษาหาคำตอบ และอธิบายเรื่องราวต่างๆทางวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ หมู่บ้านโพธิ์ไพศาลที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อและภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ เนื่องจากดนตรีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต อีกทั้งยังมีการสืบทอดดนตรีต่อกันมา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามหาศาลเป็นมรดกท้องถิ่น เป็นมรดกของชาติพันธุ์ที่คนในท้องถิ่นนั้นๆ จำเป็นที่ต้องทราบเพื่อรักษาเอกลักษณ์ที่ดีงามของชาติพันธุ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

ในแนวทางของมานุษยวิทยา ผู้วิจัยมีความสนใจ เรื่อง ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร อาทิเช่น สภาพปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ดนตรี และบทเพลงที่เป็นของดั้งเดิม และยังมีการสืบทอดอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ โดยเลือกศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านดนตรีและวัฒนธรรม เผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษา นำมาซึ่งการส่งเสริมและอนุรักษ์ดนตรีชาติพันธุ์ไว้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของวงดนตรีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ความหมายของบทเพลง เนื่องจากดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้เป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ชีวิตความเป็นอยู่ที่มีต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ความสำคัญและความสวยงามของวัฒนธรรมในกลุ่มชนที่ห่างไกลจากสังคมเมือง อันนำมาซึ่งแนวร่วมในการช่วยอนุรักษ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพียงตำบลเดียวเท่านั้น
2. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ จะทำการศึกษารวบรวมความรู้โดยเน้นเฉพาะเนื้อหาทางด้านดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ เป็นสำคัญ
3. การศึกษาข้อมูลจาก นักดนตรีชาวลี้อ์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการบันทึกโน้ต ผู้วิจัยบันทึกด้วยระบบโน้ตดนตรีไทย ในการบันทึก
2. คำศัพท์ภาษาชาติพันธุ์ไทใต้ ที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำสะกดด้วยภาษาไทยที่ออกเสียงใกล้เคียงเสียงเดิมมากที่สุด
3. การศึกษาและวิเคราะห์บทเพลงดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตามหลักทฤษฎีและหลักการวิเคราะห์ของ รศ.ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลุ่มชน หรือ กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง ที่มีการสืบทอดทางสายโลหิตเชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ วิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ไทโส หมายถึง กลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากแคว้นสิบสองจุไทยที่อยู่บริเวณตอนเหนือของลาวและเวียดนามเหนือ ชาวไทโสเป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งปัจจุบันในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

พิธีเหยา หมายถึง พิธีที่จัดขึ้นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวไทโส

พิธีกรรม หมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเป็นเรื่องของความเชื่อที่ยึดถือสืบต่อกันมา

พิธีแข่งสนาม หมายถึง พิธีเลี้ยงผีประจำปีซึ่งจะกระทำกันบนลานกว้าง

หมอลเหยา หมายถึง ร่างทรงที่ทำหน้าที่คล้ายผู้ประนะประนอมทำความเข้าใจให้เกิดขึ้นระหว่างวิญญาณต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนที่มีชีวิต วิญญาณทั้งหลายต่างมีความรักใคร่นับถือมาก

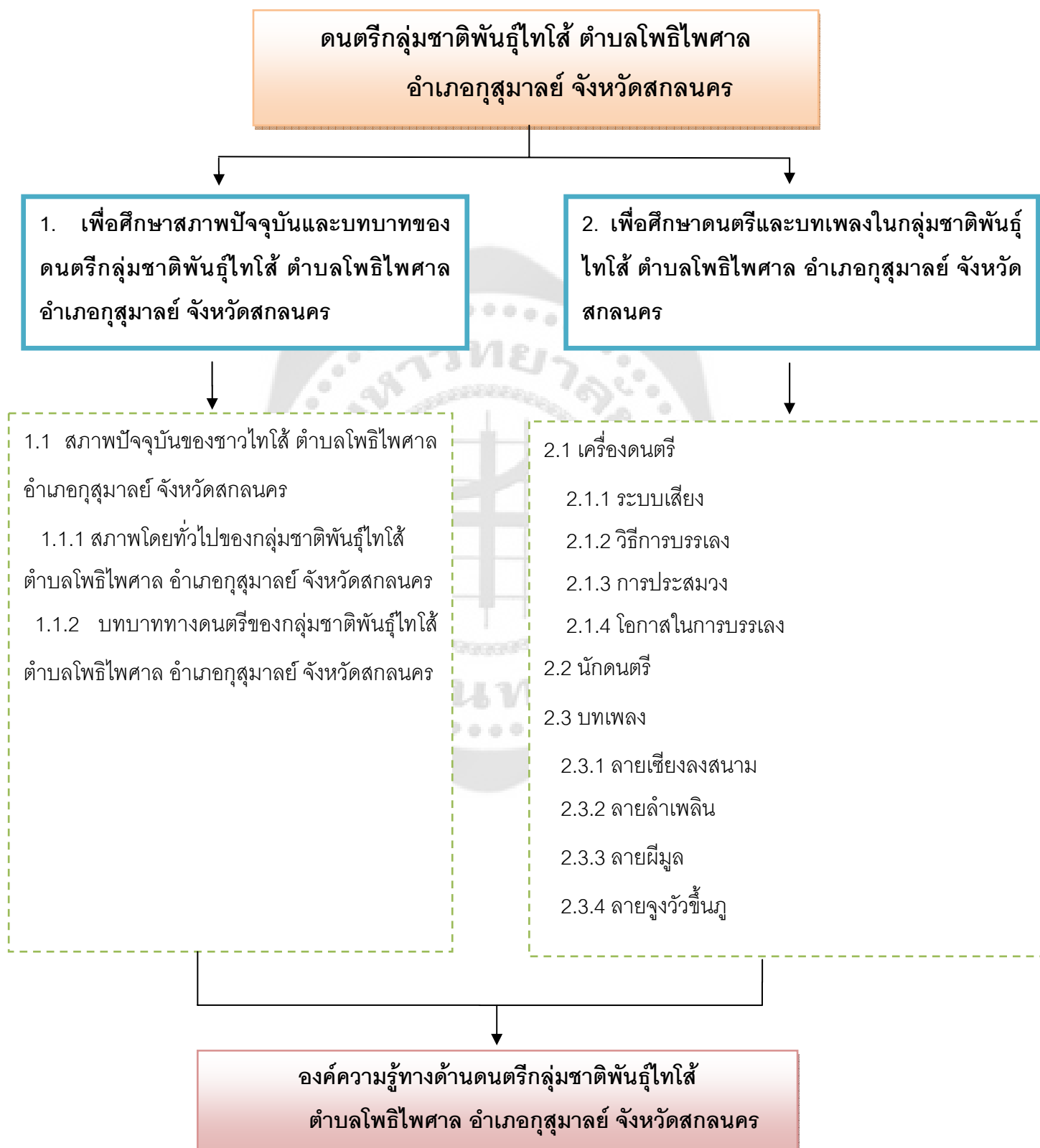
ทำนอง หมายถึง เสียงสูง ต่ำ สลับซับซ้อน

ลายเพลง หมายถึง บันไดเสียงหรือคีย์ของทำนองเพลง และหมายถึง ทำนองของบทเพลงในสำหรับเรียกทำนองเพลงต่างๆ คือ เฉพาะทำนองล้วน เรียกว่า ลาย

จ้ำ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในด้านหมอลพราหมณ์ ภาษาถิ่นเรียกว่า พ่อจ้ำ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีต่างๆ ในหมู่บ้าน รวมถึงบวงสรวงเสียงทวย

ผี หมายถึง สิ่งที่ชาวไทโสนับถือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัด สกลนคร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาประกอบแนวทางในการทำ วิจัย ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาได้ 4 หมวด ดังนี้

1. เอกสารและตำราวิชาการ

- 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชาวไทใต้
- 1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านวัฒนธรรม
- 1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์
- 1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เพลง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและตำราวิชาการ

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชาวไทใต้

ทรงคุณ จันทจร และคณะ (2538: 3) ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณแอ่งสกลนคร ด้านติดกับแม่น้ำโขง มีกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) อาศัยอยู่ จำนวนมากหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนต่างก็มีภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง เมื่อเทียบกับกลุ่มไทย-ลาวอีสานทั่วไปแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้ กลายเป็นกลุ่มน้อยที่กระจัดกระจายตั้งถิ่นฐานรอบๆ บริเวณแอ่งสกลนคร ตามท้องที่อำเภอต่างๆ ใน จังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ หนองคาย และมุกดาหาร นอกจากนี้ยังมีแถบจังหวัดอุบลราชธานี ในกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ มีชาติพันธุ์ไทใต้เป็นชาติพันธุ์ที่น่าศึกษา โดยได้มีผู้ศึกษาถึงความเป็นมาของ ชาวใต้ ซึ่งมีหลายท่านได้ให้ความเห็นตรงกันว่า คำว่า ใต้ “หรือ ไช้” หรือกะไช้ เป็นคำที่ใช้เรียกพวก ชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน ซึ่งหมายถึง ชนกลุ่มชาติพันธุ์ใต้ ที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติ พันธุ์ของมนุษย์ในกลุ่มมอญ-เขมร ตระกูลออสโตรเอเชียติด มอญ-เขมร ซึ่งนักมานุษยวิทยาได้จัด ให้ชาวใต้ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกับพวกข่า เช่นเดียวกับ พวกสแก และกะเลิง นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการ ได้พยายามอธิบายถึงลักษณะและความเป็นมาของชาวใต้ไว้ดังเช่น (คำว่า “กะไช้” หรือ กะไ้) ตาม บันทึกของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการที่มณฑลอุดร และมณฑล อีสานปี 2449 ได้บันทึกเกี่ยวกับชาติพันธุ์ชาวไทใต้ว่าเป็นพวกข่าที่มีผิวคล้ำกว่าชาวเมืองอื่นๆ ใน มณฑลอีสานที่มีภาษาพูดของตนเอง ดังบันทึก ดังนี้

รวิษ ปุณฺณทก (2532: 51) ได้เป็นพวกพลเมืองที่มีในมณฑลอุดร และมณฑลอีสานที่พบ มีไทยล้านช้างเป็นพื้น แต่มีคนจำพวกอื่นที่ผิดไปจากไทยล้านช้าง และมีชื่อเรียกเป็นอื่นๆ ต่างหากอีกหลายจำพวกได้ไต่ถามดูแล้วได้ความว่า มี 7 จำพวก คือ พวกผู้ไทย พวกกะเลิง พวกย้อ พวกแสก พวกไย้ย พวกกะตาด และกะโซ่และยังได้อธิบายรูปร่างลักษณะของพวกกะโซ่เพิ่มเติมว่า ได้หรือ กะโซ่คือพวกข้าผิวคล้ำกว่าชาวเมืองอื่นและพูดภาษาของตนเองต่างหาก มีในมณฑลอุดรหลายแห่งแต่รวมกันอยู่มากเป็นปึกแผ่นที่เมืองกุสุมาลย์ มณฑลใน จังหวัดสกลนคร เจ้ากรมการเมืองและราษฎรล้วนเป็นชาวกะโซ่ทั้งสิ้น แต่คนใส่ไม้ไผ่พวกกระเหรียง

จากหลักฐานบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการที่มณฑลอุดร และมณฑลอีสาน ในปี พ.ศ. 2449 ระบุว่าชนพื้นเมืองในแถบมณฑลอุดร มี 7 จำพวก ได้แก่ ภูไท กะเลิง ย้อ แสก ไย้ย กะตาด และกะโซ่ จึงสอดคล้องกับหลักฐานเอกสารงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณแอ่งสกลนคร มี 8 กลุ่ม คือ ภูไท กะเลิง ย้อ แสก ข้า ไย้ย กุลา และไล่

ในจำนวน 8 ชาติพันธุ์ดังกล่าวข้างต้น กลุ่มไล่ ซึ่งจะมีชื่อเรียกหลายคำ ได้แก่ ไล่ กะโซ่หรือ กะโซ่ ไช้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของไช้ หมายถึง กระเหรียงหรือผู้ที่อยู่ตามป่าหรือโหละที่เกี่ยวกันเป็นข้อๆ เป็นสายยาวใช้สำหรับล่ามแทนเชือก หรือเฝ้าข้าใช้ เป็นชาวป่าทางภาคอีสานของไทย มีลักษณะคล้ายเขมร อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีผู้ใช้ในการเขียนเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ไล่ อยู่ 2 อย่าง คือ

1. ไล่ ใช้เรียกชาวไล่ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. ไช้ จะใช้เรียกชาวไช้ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เพราะมีความสอดคล้องกับนามสกุลดั้งเดิมของชาวไช้ ได้แก่ สกุลวงศ์กระไช้ ไช้เมืองแซะ

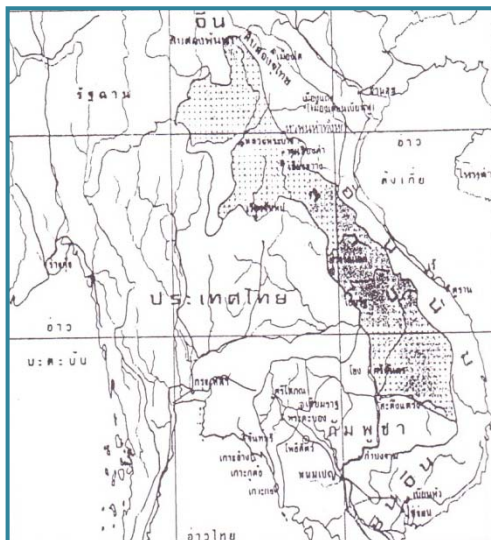
สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2509: 343) ไล่ เป็นชนเผ่าหนึ่งในจังหวัดสกลนคร แต่ไม่มีหลักฐานที่ชัดว่าถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ใด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้สั้นๆ ในนิทานโบราณคดีว่า “พวกไล่อยู่ที่เมืองอากาศอำนวย ขึ้นเมืองสกลนคร ถ้ามไม่ได้ความว่าถิ่นเดิมนั้นอยู่ที่ไหน” ในประวัติเมืองสกลนครภาคที่ 3 กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไล่และการตั้งเมืองวานรนิวาสและเมืองอากาศอำนวยไว้ว่า

เดิม วิพาศย์พจนกิจ (2513: 317) ครั้นถึงปีมะเส็ง นพศก จุลศักราช 1219 (พ.ศ. 2400) พวกไทยได้กรมการเมืองสกลนครแตกออกเป็น 3 พวก พวกหนึ่งไปร้องสมัครขอเป็นเมืองขึ้นเมืองยโสธร พวกหนึ่งร้องสมัครเป็นเมืองขึ้นนครพนม พวกหนึ่งขอสมัครเป็นเมืองขึ้นสกลนคร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งอาจารย์คำผู้เป็นหัวหน้าไทไล่เป็นหลวงประจักษ์ราชวัตรรักษา เจ้าเมือง ยกบ้านกุดลิง เป็นเมืองวานรนิวาส ขึ้นเมืองยโสธรแต่เจ้าเมือง แต่ราษฎร

ไม่ได้อพยพไป แต่ให้ตั้งอยู่ที่บ้านดงมาย คือที่ตั้งอำเภอวานรนิวาสปัจจุบัน ยกบ้านม่วงน้ำยมเป็นเมืองอากาศอำนวยขึ้นเมืองนครพนมตามท้องถิ่นเดิม แต่ภายหลังให้มาขึ้นเมืองสกลนคร ครั้นถึงปีกุลเบญจศก จุลศักราช 1225 (พ.ศ. 2406) โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวเทพกษยาผู้เป็นหัวหน้าไทยใต้เป็นพระสิทธิศักดิ์ประสิทธิ์ เป็นเจ้าเมืองคนแรกของเมืองอากาศอำนวย

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (2509: 342) หลักฐานทางประวัติศาสตร์อีกทางหนึ่งกล่าวว่า ไทยโย้ยเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านฮ่อมท้าวฮู่เซ ประเทศลาว สาเหตุของการอพยพมาจากความต้องการหาพื้นที่ทำมาหากิน โดยอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำสงครามและแม่น้ำยมตามลำดับ แล้วมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณ “บ้านม่วงริมยม” ปัจจุบันเรียกว่า “อำเภออากาศอำนวย” ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งอพยพไปทางทิศตะวันตกของอำเภออากาศอำนวยเข้าไปตั้งหลักแหล่งที่อำเภอวานรนิวาส

จากเอกสารงานค้นคว้าเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวใต้ และจากการสอบถามชาวใต้ในท้องที่อำเภอกุสุมาลย์ และชาวใต้ในท้องที่อื่นๆ ว่าบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองใด จะได้รับคำตอบเหมือนกันว่าชาวใต้อพยพมาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว โดยถูกเจ้าเมืองยโสธรยกกองทัพไปตีแล้วกวาดต้อนมา ในขณะที่เดียวกันก็มีชาวใต้จำนวนไม่น้อยที่มีความเชื่อว่าอพยพมาจากเมืองอุเมื่องวังหรือเมืองบัว จึงกลายเป็นประเด็นปัญหาว่า ข้อเท็จจริงแล้วบรรพบุรุษของชาวใต้อยู่ที่ใดก่อนอพยพเข้ามาตั้งรกรากในถิ่นฐานประเทศไทยและอพยพเข้ามาด้วยวิธีใด เส้นทางใดบ้าง และตั้งถิ่นฐานบริเวณใดของประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏหลักฐานที่น่าจะเชื่อถือได้ว่าเมืองวัง น่าจะหมายถึงเมืองวังในกลุ่มเมืองพิน เมืองนอง เมืองตะโปน นั่นเอง ส่วนเมืองอุเป็นการยากต่อการสืบค้นว่าปัจจุบันหมายถึงเมืองอะไร แต่ก็มีเอกสารระบุว่าเมืองอุอยู่ในเขตปกครองของแขวงพงสาตี ประกอบด้วยเมืองอุ เมืองอุเหนือ เมืองอุใต้ เป็นที่อยู่ของข้า หากข้าเป็นกลุ่มเดียวกันกับชาวใต้ในปัจจุบัน ก็สันนิษฐานเป็นเบื้องต้นได้ว่าใต้น่าจะมีถิ่นตั้งเดิมที่ปรากฏในเอกสารว่าอยู่ที่เมืองอุ นอกจากนี้ยังมีเอกสารกล่าวถึงถิ่นเดิมก่อนอพยพเข้ามาสู่ภาคอีสานของประเทศไทยของกลุ่มชาวใต้ บางกลุ่มกล่าวว่าถิ่นเดิมของชาวใตีก่อนอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย นั้นอาศัยอยู่บริเวณแถบกลางของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยอาศัยอยู่กระจัดกระจายในเขตปกครองของเมืองภูวดลสองางค์ หรือภูวานากระแดง ซึ่งประกอบไปด้วยเมืองพิน เมืองนอง เมืองวัง-อ่างคำ และเมืองตะโปน ซึ่งก็พอสันนิษฐานได้ว่าถิ่นเดิมน่าจะอยู่ที่เมืองมหาชัย หรือภูวานากระแดง (อุทัย เทพสิทธิธา. 2509: 12)

ภาพประกอบ 1 ดินแดนของชาวไทยอยู่ตอนกลางของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คมทวน สกลไท (2537: 11) ได้กล่าวถึงชาวไทยไว้ว่า ไทไ้ ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดสกลนคร ตั้งรกรากบนพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำยมและแม่น้ำสงคราม อำเภออากาศอำนวย เชื่อกันว่าอพยพมาจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2509: 227) ได้กล่าวถึงเรื่องของคนต่างจำพวกซึ่งเป็นพลเมืองในมณฑลอุดรและมณฑลอิสาน ไว้ดังนี้ คือ

1. พวกผู้ไทย ดินเดิมอยู่ทางเมืองพนงช้างฝ่ายเหนือ พูดภาษาไทย
2. พวกกะเลิง พบในแขวงจังหวัดสกลนครมีมาก ดินเดิมอยู่เมืองกะตาก
3. พวกย้อ พบที่เมืองท่าอุเทน ดินเดิมอยู่ที่เมืองชัยบุรี ใกล้ๆ กับเมืองท่าอุเทน หนีกองทัพกรุงเพชมาไปอยู่ที่เมืองหลวงโปงเลงทางฝั่งซ้ายใกล้กับแดนญวน ต่อมาจึงพากันกลับมาอยู่ที่เมืองท่าอุเทนเมื่อรัชกาลที่ 3
4. พวกแสก อยู่ที่เมืองอาจสามารถ ขึ้นเมืองนครพนม ดินเดิม อยู่ที่เมืองแสกฝั่งซ้าย ใกล้เชิงเขาบรรทัดติดต่อแดนญวน
5. พวกไ้ อยู่ที่เมืองอากาศอำนวย ขึ้นเมืองสกลนคร ตามไม่ได้ความว่าอยู่ที่ไหน

พรรณอร อุฑาภาพ (2538 : 20) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทยไ้ที่อพยพมาจากปากน้ำเมืองฮ่อมท้าวฮู่เซ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาตั้งหลักฐานบริเวณบ้านม่วงริมยมในสมัยรัชกาลที่ 2 ต่อมารัชกาลที่ 3 เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งเมืองเวียงจันทร์ ไทยได้ยกกองทัพไปปราบท้าวเพี้ย ได้อพยพกลับมาอยู่บ้านม่วงริมยม พ.ศ. 2394 ชาวไทยไ้ได้แยกออกเป็น 2 พวก พวกหนึ่งขอขึ้นกับเมืองนครพนม อีกพวกหนึ่งขอขึ้นกับเมืองยโสธร มีอาจารย์คำเป็นหัวหน้า

รัชกาลที่ 4 ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นหลวงพระราชารักษา ให้เจ้าเมืองนพเดชเป็นอุปฮาด ยกเลิกบ้านกุดสิง แขวงเมืองยโสธร เป็นเมืองวานรนิวาสขึ้นกับเมืองยโสธร (ภายหลังเปลี่ยนแปลงมาขึ้นกับสกลนครตามเดิม) ส่วนอีกพวกหนึ่งมีเพียงตัวซ้อย ขอขึ้นกับเมืองนครพนม โปรดเกล้าฯ ให้เป็นหลวงพลาญกุลเป็นเจ้าเมือง ยกบ้านม่วงริมยามเป็นเมืองอากาศอำนวย

ลัดดา พันสนอก (2538: 5) ได้กล่าวถึงชาวไทยใ้บ้านอากาศ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ว่ายังคงวิถีการดำเนินชีวิต ลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์และคุณลักษณะต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์เดิมที่ได้สืบทอดมา คือ ความเป็นอยู่อย่างมัธยัสถ์ สมถะ เรียบง่าย มีความพอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง รักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มตนได้อย่างดี เช่น มีการพูดภาษาใ้ภายในครอบครัวและหมู่บ้าน มีประเพณี การละเล่นเป็นของตนเอง เช่น ประเพณีไหลห่านบูชาไฟ การละเล่นกลองเลง มีความขยันอดทนในการทำงาน เช่น การทำนา ทำไร่ การทอผ้า ซึ่งได้รับการส่งเสริมให้มีกลุ่มทอผ้าที่มีฝีมือ จนกลายเป็นสินค้าส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ มีความรัก ความสามัคคี มีน้ำใจดี เคารพผู้อาวุโส และไม่ทะเลาะวิวาทกัน เชื่อมันศรัทธาในศาสนา สังเกตจากจำนวนวัดในตำบลอากาศมีมากกว่า 6 วัด ตอนเช้าชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรและไปทำบุญที่วัด ในช่วงฤดูแล้งหนุ่มสาวที่เข้าไปทำงานในต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร จะนำผ้าป่ามาทอดถวาย ได้เงินมาเป็นทุนในการพัฒนาหมู่บ้านและวัดเป็นประจำทุกปี

มาลัย เลิศธีรวัณศ์ (2523: 6) ได้กล่าวว่า คนใ้ในจังหวัดสกลนครจะมีอยู่มากที่อำเภอกุสุมาลย์ ซึ่งพวกใ้ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใ้จะมี 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 ใ้กลุ่มใ้จะอพยพมาจากเมืองอุในประเศลาวแล้วเคลื่อนย้ายสู่เมืองสกลนคร ต่อจากใ้ก็เดินทางต่อไปจนถึงเมืองเก่า หรือเมืองศรีสัตตนาถ ภายหลังต่อมาก็ได้อพยพออกจากเมืองเก่าไปตั้งบ้านเรือนใหม่อยู่ในเขตตำบลกุสุมาลย์ หรือ อำเภอกุสุมาลย์ใ้ปัจจุบัน

กลุ่มที่ 2 ใ้ กลุ่มใ้จะอพยพมาจากเมืองกะแดงแกงเหล็กในเขตเมืองมหาชัยกองแก้ว ในประเศลาว แล้วอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งบ้านเรือนแถบเมืองนาบน ซึ่งปัจจุบันก็คือ ตำบลโพธิไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ อยู่ห่างจากตำบลกุสุมาลย์ประมาณ 4 กิโลเมตร ซึ่งแนวคิดที่เชื่อว่าชาวใ้กุสุมาลย์อพยพมาจากเมืองอุ สอดคล้องกับแนวคิดของสุทธิพงศ์ พรหมหากุล สมาชิกสภาเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ที่ได้ศึกษาถึงความเป็นมาของใ้กุสุมาลย์ จากเอกสาร และการสัมภาษณ์ชาวใ้ว่า บรรพบุรุษของชาวใ้กุสุมาลย์ ส่วนหนึ่งอาจจะอพยพมาจากเมืองอุ เมืองวัง ซึ่งอยู่ในเขตเมืองมหาชัยกองแก้ว

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2550: 128) วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ซึ่งสมาชิกของสังคมตกลงกันว่า จะใช้ร่วมกัน ผู้ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันคือคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันมีวัฒนธรรมร่วมกันและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ทำให้เกิดการสืบทอดชาติพันธุ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์วัฒนธรรมและสังคม จึงเป็นความสัมพันธ์ที่แยกออกจากกันยาก และเนื่องจากสืบทอดทางชีวภาพหรือทางสายเลือดด้วยความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางวัฒนธรรมและปัจจัยทางชีวภาพจึงแยกออกจากกันยากและทำให้คนทั่วไปไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างนี้ นอกจากนี้เนื่องจากกลุ่มทางชีวภาพหรือกลุ่มเชื้อชาติ ครอบคลุมหลายกลุ่มชาติพันธุ์ความไม่ชัดเจนจึงอาจเกิดขึ้นได้

อมรา พงศาพิชญ์ (2534: 33) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นมีการถ่ายทอดอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การถ่ายทอดแนวตั้ง คือ การถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในสังคมเดียวกัน เช่น พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก 2) การถ่ายทอดแนวนอน คือ การถ่ายทอดจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง โดยฝ่ายที่รับวัฒนธรรมใหม่จะละทิ้งวัฒนธรรมเดิมบางอย่างของตนไปและปรับตัวทำให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการสูญเสียเอกลักษณ์ทางความคิดตามความเชื่อเดิม

โรเบิร์ตเรลฟีลด์ (Merwyn S. Garbarino.1997: 71) ได้ศึกษาสังคมชาวนา (Peasant Societies) หรือสังคมชาวนบ้าน (Folk Societies) โดยเขาไม่ได้มองว่าความคิดเป็นพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลง คือ เป็นผู้ที่มีอบวัฒนธรรมในแง่อุดมคติ (Cultural Idealist) คือ มองว่าวัฒนธรรมหมายถึง ความเชื่อและบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับร่วมกัน แนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากนักสังคมวิทยาชื่อ โรเบิร์ตพาร์ค (Robert Park) และ หลุยส์ เวิร์ธ (Louis Wirth) ตลอดจนได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเรื่องพัฒนาการทางสังคมโดยการแบ่งงานของ เอมีลเดิร์กไฮม์ (Emile Durkheim) นอกจากนี้เขายังพบด้วยว่าการแบ่งสังคมออกเป็น ชุมชน (Gemeinschaft) และ สังคม (Gesellschaft) ของ เฟอร์ดินานด์ทอนนี (Ferdinand Tonnies) มีประโยชน์สำหรับนำมาศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมจากสังคมศักดินาเป็นสังคมทุนนิยม เรลฟีลด์ได้พัฒนาลำดับวิวัฒนาการที่เรียกว่าการสืบเนื่องระหว่างชนบท-เมือง (The Folk-Urban Continuum) ถือเป็นแบบอุดมคติ (Ideal Types) ซึ่งอยู่ตรงจุดใดจุดหนึ่งบนเส้นตรงของการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แบบอุดมคติของชาวนาหรือสังคมชาวนบ้านซึ่งอยู่สุดปลายเส้นตรงข้างหนึ่ง เป็นสังคมขนาดเล็กที่แยกตัวอยู่โดดเดี่ยวและมีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม (Homogeneous) สังคมแบบนี้มีความเชื่อทางศาสนาแรงกล้า และมีความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ส่วนแบบอุดมคติของสังคมเมืองซึ่งอยู่อีกสุดขั้วหนึ่งเป็นสังคมฆราวาส มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Heterogeneous) และมีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นส่วนตัว สังคม

ชาวบ้านประสานตัวเข้าด้วยกันเพราะมีโครงสร้างทางเครือญาติที่ผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น คนในสังคมมีอารมณ์ความรู้สึกและค่านิยมร่วมกัน สังคมเมืองประสานตัวเข้าด้วยกัน เพราะมีองค์ประกอบซึ่งต่างทำหน้าที่ส่งเสริมกันการสืบเนื่องระหว่างชนบทเมืองนี้ไม่เพียงแต่ใช้ได้กับการเปลี่ยนแปลงจากชนบทมาเป็นเมืองเท่านั้นหากยังใช้ได้กับการพัฒนาการของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์จากชุมชนเล็กๆ มาเป็นสังคมชั้นอารยะธรรมเนื่องจากได้มีการปฏิวัติเปลี่ยนจากชุมชนเกษตรมาเป็นชุมชนเมือง

รัตนภรณ์ พัสดู (2535: 58) ได้กล่าวถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทย กิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตของชาวผู้ไทยเรื่องราวของอาหารจะหาจากธรรมชาติ มีอาหารพิเศษคือเนื้อวัว จะมีเฉพาะช่วงเทศกาลที่สำคัญเท่านั้น ที่อยู่อาศัยจะเป็นรูปแบบเฉพาะ 5 ชนิด ซึ่งจะสามารถบอกถึงฐานะของผู้อยู่อาศัยได้ การแต่งกายจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไทย การรักษาโรคจะใช้หมอเหยาและทำพิธีเหยาเพื่อเสี่ยงทายหาที่มาของโรค และรักษาด้วยสมุนไพร ชาวผู้ไทยจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่เป็นหลัก ชาวผู้ไทยเคยเป็นเจ้าของมาก่อนจึงเป็นผู้ที่มีความสุภาพ อ่อนโยน และเป็นผู้ตามที่ดี มีความเชื่อมั่นเรื่องเหนือธรรมชาติ แต่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเข้ามาอิทธิพลผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม และมีการสืบทอดประเพณีดั้งเดิมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้เป็นอย่างดี

ลัดดา พันสนอก (2538: 5) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมไทยโย้ยบ้านอากาศ เป็นหมู่บ้านที่ยังคงลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ และคุณลักษณะต่างๆ ของชาติพันธุ์เดิมที่สืบทอดมาดังนี้

1. ชาวไทยโย้ยมีความเป็นอยู่อย่างมัธยัสถ์ เรียบง่าย มีความพอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง
2. ชาวไทยโย้ยรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มตนได้อย่างดี เช่น มีการพูดภาษาใต้ภายในครอบครัวและหมู่บ้าน มีประเพณี การละเล่นเป็นของตนเอง เช่น ประเพณีไหลห่านบูชาไฟ การละเล่นกลองเลง เป็นต้น
3. ชาวไทยโย้ย มีความขยันอดทนในการทำงาน เช่น การทำนา ทำไร่ และการทอผ้า ซึ่งปัจจุบันได้รับการส่งเสริมให้มีกลุ่มทอผ้าที่มีฝีมือ จนกลายเป็นสินค้าส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ
4. ชาวไทยโย้ย มีความรัก ความสามัคคี มีน้ำใจดี เคารพผู้อาวุโส และไม่ทะเลาะวิวาทกัน
5. ชาวไทยโย้ย เชื่อมมั่นศรัทธาในศาสนา สังเกตจากจำนวนวัดในตำบลอากาศมีมากกว่า 6 วัด ตอนเช้าชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรและไปทำบุญที่วัด ในช่วงฤดูแล้งหนุ่มสาวที่เข้าไปทำงานในต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร จะนำผ้าป่ามาทอดถวาย ได้เงินมาเป็นทุนในการพัฒนาหมู่บ้านและวัดเป็นประจำทุกปี

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์

List (1969: 195) กล่าวว่า การศึกษาทางดนตรีชาติพันธุ์วิทยา เป็นการศึกษาดนตรีที่เป็นประเพณีที่สืบเนื่องกันมา (Traditional Music) เช่น ดนตรีที่สืบทอดแบบมูขปาฐะ ในการศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลในตัวดนตรีและบริบท

นิรันดร์ ภัคดี (2542: 10) กล่าวว่า ดนตรีชาติพันธุ์ เป็นสาขาหนึ่งของดนตรีวิทยา โดยเน้นการศึกษาดนตรีของกลุ่มชน หรือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่นอกดนตรีตะวันตก ได้แก่ ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น โดยที่การศึกษาเน้นการศึกษาด้านดนตรีเป็นหลักและมีการศึกษาในเรื่องบริบทของดนตรี โดยใช้กระบวนการศึกษาด้านดนตรีวิทยา และทางมานุษยวิทยา

สุกรี เจริญสุข (2530: 38) ให้ความหมายของ ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา เป็นการศึกษาดนตรีได้ก็ ตามที่รวมทั้งดนตรีและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเข้าไปด้วย และเป็นการศึกษาดนตรีของชาติพันธุ์ อื่นๆ โดยสามารถแบ่งการศึกษาได้ 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นการศึกษาดนตรีใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ดนตรีตะวันตก (Non-Western Art Music) ซึ่งรวมทั้งดนตรียุโรปโบราณและที่อื่นๆ ที่ยังคงเหลืออยู่
2. เป็นการศึกษาดนตรีทุกรูปแบบในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีของชนกลุ่มน้อย ดนตรีสมัยนิยม ดนตรีเพื่อการค้า ฯลฯ

อนรรฆ จรรย์ยานนท์ (2548 : เอกสารประกอบการสอน) ได้อธิบายการวิเคราะห์ในทางดนตรีชาติพันธุ์วิทยา อยู่หลายประเด็น คือ

1. Traditional Method; & Traditional Analysis เป็นการวิเคราะห์ตัวดนตรีไปตามปกติ (Normal way Analysis) ซึ่งเป็นการหาลักษณะของดนตรี ไม่พูดถึงเรื่องวิญญูญาณ จิตใจ แรงบันดาลใจ
2. Structuralize Analysis เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาโครงสร้างทางดนตรี หรืออาจเรียกว่า Reductioanist Analysis
3. Thematic Development Analysis หรือ Thematic Prosess เป็นการวิเคราะห์ที่สามารถจำแนกกลุ่มเสียงของ Figure (กลุ่มโน้ตที่พัฒนาในด้านของ Rhythmic) ซึ่งเป็นการมองลึกลงไปในด้านจิตใจมองเห็นถึงรสนิยม
4. Distributional Analysis เป็นการวิเคราะห์ที่สามารถจำแนกกลุ่มเสียงของ Figure หรือ Motif ออกมา เพื่อดูพฤติกรรมการสร้างดนตรี ซึ่งในทางดนตรีชาติพันธุ์วิทยา จะใช้คำว่า Figure ซึ่งมีความหมายว่า กลุ่มโน้ตเล็กๆ จนถึงในรูปวลีหนึ่งได้

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เพลง

อนรรฆ จรรย์ยานนท์ (2542: 28) ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์ดนตรีในการศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของทำนองทา ดนตรีของชาวกะเหรี่ยงสะกอ โดยแบ่งหัวข้อวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบของโครงสร้างของเพลง

เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างของรูปแบบคีตลักษณ์ในลักษณะภาพรวมของทำนองว่าประกอบด้วย เซลล์, วลีเพลง และประโยคเพลงอย่างไร

วลีเพลง หมายถึง หน่วยทำนองที่มีความสมบูรณ์จบในตัวเอง การกำหนดเป็นวลีเพลงพิจารณาจากการว่าเพลง ตั้งแต่การเริ่มร้องถึงจุดพักเพื่อการหายใจหรือการเว้นระยะในช่วงลงคำสุดท้ายซึ่งส่งสัมผัสไปยังวลีเพลงถัดไปตามลักษณะคำประพันธ์

ประโยคทำนอง หมายถึง ทำนองเพลงที่ประกอบด้วยวลีเพลง ความยาวของประโยคทำนองมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงสร้างลักษณะคำประพันธ์

2. การเคลื่อนที่ของระดับเสียงโครงสร้าง

เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างท่วงทำนองเพลงร้องชาวของ ในประเด็นการใช้เสียงหลักหรือเสียงสำคัญ มาเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจ โครงสร้างท่วงทำนองเพลง เสียงหลักนั้นจะพิจารณาจากการเคลื่อนที่ของระดับเสียงที่ซ้ำกันจำนวนมากครั้ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อเพลงกับประโยคทำนอง

เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการเรียงพยางค์ของเนื้อเพลงที่สัมพันธ์กับวลีเพลงใน 1 วลีเพลง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อเพลงกับประโยคทำนองในบทเพลง

4. บันไดเสียง

บันไดเสียง หมายถึง โน้ตดนตรี 5 - 12 ตัวเรียงกันตามลำดับจากต่ำไปหาสูง หรือจากสูงไปหาต่ำ บันไดเสียงมีหลายชนิดแต่ละชนิดมีโครงสร้างต่างกัน

การศึกษาวิเคราะห์ดนตรี จำเป็นต้องศึกษาประเด็นที่ 4 เพราะเป็นพื้นฐานในการศึกษาเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะคีตลักษณ์และรายละเอียดของดนตรีของเพลงอย่างชัดเจน

มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533: 43) ได้กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์เพลงไทยโดยใช้ข้อมูลที่เป็นบริบทอื่นๆ ของเพลงมาเป็นส่วนประกอบของการวิเคราะห์บทเพลงเนื่องจากบทเพลง แต่ละเพลงมีความสำคัญแตกต่างกันซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเพลง เป็นการศึกษาข้อมูลต่างๆ ของบทเพลงเพื่อให้ทราบรายละเอียดของบทเพลง ข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญ ได้แก่

- ประวัติที่มาของบทเพลง

- ประวัติผู้แต่ง

2. โครงสร้างของบทเพลงเป็นข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบภายนอก เป็นข้อมูลที่สามารถใช้การสังเกตซึ่งเป็นการวิเคราะห์เบื้องต้น รายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างของบทเพลง เช่น

- ประเภทของบทเพลง
- อัตราจังหวะ
- จำนวนท่อน
- หน้าที่ของบทเพลง
- ประเภทของวง
- โอกาสที่บรรเลง

3. รายละเอียดในการวิเคราะห์ เป็นการนำทฤษฎีทางดนตรีมาประกอบการวิเคราะห์ซึ่งประกอบไปด้วย

- บันไดเสียง
- เพลงเปลี่ยนบันไดเสียง
- วรรคเพลงและลูกตก
- ลักษณะทำนองเพลงและลักษณะเด่นของทำนอง เช่น ทำนองทางพื้นและทำนองทางกรอ หรือทำนองบังคับทาง
- รูปแบบทำนอง รูปแบบจังหวะ

สุวัฒน์ ทรงเกียรติ (2542 : 11) กล่าวว่า เราสามารถวิเคราะห์และแยกแยะองค์ประกอบทางดนตรีมาได้ดังนี้

1. เสียง คือ ส่วนที่สัมผัสโสตประสาทมนุษย์
2. จังหวะ คือ การเคลื่อนที่ของเสียงดนตรีไปตามกาลเวลา
3. ทำนอง คือ รูปร่างของเสียงดนตรี
4. พื้นผิว คือ จำนวนแนวทำนองที่มีอยู่ในเสียงดนตรี
5. การประสานเสียง คือ ความกลมกลืนของเสียงดนตรี
6. สีสั่น คือ คุณภาพของเสียงดนตรี
7. รูปแบบหรือคีตลักษณ์ คือ สัดส่วนของบทเพลง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ (2552: 156) ศึกษาปีแต่ เครื่องเป่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า “ปีแต่” เป็นชื่อของปีพื้นบ้านชนิดหนึ่ง ทำจากไม้มะค่าแต่ ปีแต่เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าที่ใช้ลิ้น มีรูปร่างและมีลักษณะคล้ายกับปีของไทยภาคกลางแต่มีขนาดเล็กกว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประดิษฐ์ลิ้นปี โดยใช้ส่วนประกอบที่ทำจากรังไหม ซึ่งถือเป็นวัสดุที่หาได้ง่าย ในท้องถิ่นที่มีการทอผ้าไหมมัดหมี่ แต่เดิมปีแต่ใช้บรรเลงเป็นเครื่องนำวงหรือประธานของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ในอดีตวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้เกิดการรวมวงของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนและศิลปินพื้นบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงและผู้ที่สามารถบรรเลงปีแต่ได้ดีที่สุด คือ คุณตาบัว สาลีพิมพ์ ซึ่งในปัจจุบันคุณตาบัว สาลีพิมพ์ อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านโนนจารย์ ตำบลเตล อำเภอสี่ขอม สุรินทร์ วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้เกิดจากการรวมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านหลายชนิด คือ ปีแต่ซอ กลองหนังใหญ่ ฉิ่ง และ ฉาบ ซึ่งไม่จำกัดจำนวนว่าเครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะใช้บรรเลงจำนวนเท่าใด ในบางครั้งอาจมีการใช้เครื่องดนตรีแต่ละประเภทหลายเครื่อง เช่น ซอ อาจมีตั้งแต่สองคนขึ้นไปแต่ยังคงเครื่องดนตรีหลักไว้ คือ ปีแต่ กลองหนังใหญ่ และซอ วงมโหรีพื้นบ้านของบ้านโนนจารย์ จะไม่มีเครื่องดนตรีประเภทดีด มาร่วมบรรเลง สำหรับบทเพลงที่ใช้บรรเลงจะเป็นบทเพลงพื้นบ้านที่มีทำนองสั้นๆ จดจำง่าย จังหวะปานกลาง ไม่ช้าหรือเร็วเกินไป และบทเพลงที่บรรเลงนั้นจะเริ่มต้นด้วยเพลงไหว้ครู คือ เพลงเงิน จากนั้นจะบรรเลงเพลงต่างๆ ตามความถนัดของศิลปินและบรรเลงตามความเหมาะสมในงาน เป็นต้น ปีแต่มีการร่วมบรรเลงในสองลักษณะ คือ การบรรเลงรวมวงในวงมโหรีพื้นบ้าน และการบรรเลงปีแต่ใน ขบวนแห่ ซึ่งการบรรเลงในขบวนแห่จะประกอบไปด้วยปีแต่และกลองหนังใหญ่ โดยการบรรเลงนำขบวน ผู้บรรเลงเองจะเดินบรรเลงเครื่องดนตรีสำหรับกลองหนังใหญ่จะใช้ไม้สอดตาม ผู้ตีกลองจะแบกกลองไปด้วยตีไปด้วย โดยมีผู้ช่วยแบกอีกหนึ่งคน การบรรเลงในลักษณะนี้จะเหมาะกับขบวนแห่ในงานบุญที่มีการแห่รอบหมู่บ้านหรือแห่ไปทำบุญที่วัด ซึ่งเมื่อเสียงเพลงดังขึ้น ชาวบ้านที่ร่วมเดินขบวนจะร่วมกันฟ้อนรำตามขบวนอย่างสนุกสนานซึ่งสร้างบรรยากาศของการทำบุญได้เป็นอย่างดี

นิรมล สุวรรณโคตร (2548: 61) ได้ศึกษารูปแบบเพลงในพิธีกินวอของชาวมุเซอแดง หมู่บ้านยาป่าแหน ตำบลปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า มีความแตกต่างจากสมัยก่อน คือ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งในรูปแบบการแต่งกาย ชีวิตความเป็นอยู่ และแม้กระทั่งการประกอบพิธีต่างๆ เช่น พิธีกินวอ ในอดีตจะต้องมีการแต่งกายในชุดประจำเผ่า ส่วนในด้านพิธีนั้นจะกระทำกันทั้งหมด 7 วัน 7 คืน ในช่วงเวลานี้จะมีการพัก 1 คืน และข้อห้ามที่มีในอดีตคือ ผู้หญิงที่มีสามีแล้วไปไหนมาไหนกับผู้ชายไม่ได้ กรณีปีใหม่กินวอ ห้ามพูดภาษาไทยใหญ่ ห้ามจ่ายเงิน ห้ามคนนอกคนนอกเข้า

ปัจจุบันพบว่า ในการประกอบพิธีกินวอได้มีคนในหมู่บ้านใกล้เคียงสามารถเข้ามาร่วมในพิธีกินวอนี้ได้ แต่สิ่งที่ยังคงเอกลักษณ์และยังคงปฏิบัติกันอยู่ คือ การกระทำตามพิธีกรรมที่บรรพบุรุษปฏิบัติสืบต่อกันมา ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญๆ ของชุมชนที่ต้องปฏิบัติในรอบปีมีอยู่ 4 ประเพณี คือ ก่อเจดีย์ทราย (แซกอเว) เข้าพรรษา (สำมาแแต่ตาน) ข้าวใหม่/ออกพรรษา (จำตานเว) ปีใหม่ (กินวอ) ส่วนการสืบทอดการบรรเลงนั้น ได้มีการจัดการเรียนการสอนขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนตามนโยบาย ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงนับว่าพิธีกินวอยังมีบทบาทสำคัญต่อชาวมูเซอแดงหมู่บ้านยาแหน เป็นอย่างมาก

นุกุล ชมพูนุช (2532: 175) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาประเพณีชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านเกาะแรด พอสรูปได้คือ การจัดระเบียบสังคมของครอบครัวใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์ เช่น การนับถือผีเดียวกันเป็นหลักในการรวมกลุ่มรวมพวก ชาวไทยโซ่งในอดีตไม่มีศาสนา แต่มีการนับถือผีฟ้า ผีบ้าน และผีต่างๆ แต่เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงมีการนับถือศาสนาพุทธ แต่การนับถือผีแบบเดิมยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นได้จากการทำพิธีเสนเรือน การแต่งงานและงานศพยังคงปฏิบัติในรูปแบบเดิม ชาวไทยโซ่งมีนิสัยชอบสนุกสนาน ชอบดื่มเหล้าในงานเลี้ยงทุกพิธีกรรม ทั้งชายและหญิงมักนิยมรำตามเพลงแคน มีความสามารถในการโต้ตอบกันเป็นคำกลอนซึ่งเรียกกันว่า “เล่นกลอน” และ “ฟ้อนแคน”

วิบูลย์ ตระกูลฮุ้น (2542: 170) ได้ทำการศึกษาดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อุ้งในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอุทัยธานี จากการศึกษาพบว่า เพลงร้อง และเพลงที่ปรากฏอยู่ในนิทาน รวมไปถึงเนื้อเรื่องของนิทานของพวกเขา ส่วนใหญ่เป็นการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านวิถีการดำเนินชีวิต และการทำมาหากินที่ยากลำบาก ถึงแม้ชีวิตจะเต็มไปด้วยความยากลำบาก แต่บางครั้งชีวิตย่อมต้องมีความสุข และความสนุกสนานเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากบทเพลงและนิทานได้แฝงความสุข ความสนุกสนาน และความตลกขบขันเอาไว้ และในบางเพลงได้สื่อให้เห็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และความเชื่อของพวกเขาที่มีต่อสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ เช่น ผีบ้านผีเรือน เจ้าป่าเจ้าเขา และผีตานางไม้ ฯลฯ ส่วนในเรื่องของระบบเสียงที่ใช้ในบทเพลงของกลุ่มชนชาวอุ้งพบว่าในแนวทำนองของแต่ละเพลงแม้จะมีการใช้โน้ตต่างๆ หลายตัว แต่ความจริงมีโน้ตที่สำคัญ (Principle Note) ของแต่ละเพลงอยู่เพียง 2-4 ตัว เท่านั้น ส่วนโน้ตอื่นๆ ในแต่ละเพลงเป็นเพียงโน้ตประกอบ (Decorative Note)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไทย หมู่บ้านโนนหอม ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่า ชาวผู้ไทยบ้านโนนหอมได้อพยพมาจากบ้านกะตาค เมืองภูวานากะแดง แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อ พ.ศ. 2400 ผลกระทบการศึกษาต่อการ

เปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อค่านิยมนั้น พบว่า ชาวผู้ไทยยังคงรักษาเอกลักษณ์ในด้านภาษาพูดได้เป็นอย่างดี มีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมโดยเฉพาะเศรษฐกิจและครอบครัว แต่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อ เพราะชาวผู้ไทยยังคงยึดมั่นและอนุรักษ์วัฒนธรรมของผู้ไทยอย่างเคร่งครัด

นายปพร ชูติภาดา (2553: 372) ได้ทำการศึกษาฟ้อนไล่ทั้งบั้ง จังหวัดสกลนคร ฟ้อนไล่ทั้งบั้ง ใน พ.ศ. 2521 ได้มีการนำเอาการเล่นทั้งบั้งในพิธีกรรมเยา พิธีเจียสะลา พิธีแข่งสนาม ท่าฟ้อนรำของหมอเหยาและขั้นตอนในการประกอบพิธีมาคิดประดิษฐ์เป็นท่าฟ้อนรำ โดยนายสุวัฒน์ แสงสุทธิ เศรษฐ นายอำเภอกุสุมาลย์ เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนให้มีการคิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้น โดยมอบหมายให้ครูและข้าราชการกองการศึกษาธิการช่วยกันคิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้น ซึ่งมีท่ารำด้วยกันทั้งหมด 7 ท่า คือ ท่าเชิญผีฟ้า ท่าส่งผีฟ้า ท่าทั้งบั้ง ท่าถวายเป็น ถวายดอกไม้ ท่าเกี่ยวแขนรำ และท่าเลาะตุบ ต่อมาในปี พ.ศ.2525 ได้เรียบเรียงท่ารำขึ้นใหม่โดยศึกษาจากขั้นตอนในการประกอบพิธีเยา มีการนำไม้ไผ่เข้ามาเป็นอุปกรณ์ประกอบในการฟ้อนและประดิษฐ์ท่ารำให้มีความสอดคล้องกับการใช้ไม้ไผ่ ในดนตรีจังหวะเร็ว ซึ่งการฟ้อนในระยะแรกจะใช้ดนตรีจังหวะช้าประกอบการฟ้อนไล่ทั้งบั้ง การแสดงจะเริ่มด้วยหมอเหยาจุดธูปเทียนบวงสรวงวิญญาณ จากนั้นล่ำมจะล่ำเชิญผีฟ้าให้มาเข้าทรงร่างของหมอเหยาในขณะเดียวกันหมอแคนก็จะเป่าแคนคลอไปกับเสียงขับลำของล่ำม เมื่อผีฟ้าเข้าทรงหมอเหยาแล้ว หมอเหยาจะเริ่มการเสียดายด้วย ไข่ เงินเหรียญ ง้าว ดาบ ซึ่งอุปกรณ์ต่างๆ จะขึ้นอยู่กับหมอเหยาว่าจะใช้วัสดุสิ่งใด โดยล่ำมจะเป็นผู้ซักถามหมอเหยาเกี่ยวกับสภาพดิน ฟ้า อากาศ ผลผลิตในการปลูกพืชไร่ เมื่อกำหนดเสร็จแล้วล่ำม หมอเหยา นางเทียมและผู้ร่วมพิธีจะลุกขึ้นฟ้อนไปรอบๆ ถวาย 3 รอบ เมื่อฟ้อนเสร็จแล้วล่ำม หมอเหยา นางเทียม ผู้ร่วมพิธีจะนั่งลง แล้วหมอเหยาจะตีหมอลำ (เหล่าไห) แล้วจะก้มลงกราบเป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นคนตีกลองจะเริ่มร่ำกลองเป็นสัญญาณเพื่อให้นักแสดงเตรียมตัวนักแสดงก็จะก้มลงกราบ เมื่อดนตรีเริ่มบรรเลงนักแสดงจะเริ่มฟ้อนรำ ในขณะที่นักดนตรีบรรเลงล่ำมจะขับลำเป็นภาษาใต้ พร้อมกับทั้งจังหวะให้พวกทั้งบั้งเปล่งเสียง เออเลอ เออเลอะ เออเลอ เออเลอะ จนกระทั่งจบกระบวนการฟ้อน แต่ถ้าเป็นการแสดงเพื่อการต้อนรับจะไม่มีพิธีเยาเพราะชาวใต้ถือว่าเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพิธีเกี่ยวกับผี วิญญาณของบรรพบุรุษจะมาทำเล่นไม่ได้โดดเด็ดขาด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่องดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาดนตรีด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้า โดยรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย เอกสาร และ ตำราวิชาการต่างๆ เอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และการออกภาคสนาม โดยการศึกษาสภาพพื้นที่ โดยทั่วไปของชุมชน และดนตรีที่ยังอยู่ในวัฒนธรรมปัจจุบัน ด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการ บันทึกเสียง วีดีโอ รวมทั้งศึกษาจากการแสดงจริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ รวบรวมไว้มาวิเคราะห์โดยจัดเรียงเรียงเป็นการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการศึกษาพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผู้ ศึกษากำหนดแนวทางวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1.1 การเลือกพื้นที่วิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษา ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เป็นหมู่บ้าน ที่ยังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของชาติพันธุ์ อีกรั้งยังสะดวกในด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการทำ วิจัยในครั้งนี้ เช่น การคมนาคม และการสื่อสาร เป็นต้น เกณฑ์การพิจารณาแหล่งข้อมูลที่ใช้ใน การศึกษานั้น ผู้วิจัยเข้าพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นเข้าพื้นที่สอบถามข้อมูลจากชาวบ้าน รวมทั้ง ผู้นำชุมชน เพื่อหาบุคคลข้อมูล

1.2 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลและแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและบทบาท ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของดนตรี โอกาสการบรรเลง ดนตรีในพิธีกรรม การถ่ายทอดดนตรี เครื่องดนตรี วิธีการบรรเลง องค์ประกอบดนตรีของเพลงชาวไท ลื้อ การศึกษาข้อมูลในส่วนขององค์ความรู้ทางดนตรีได้ใช้วิธีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ การพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์จากชาวบ้านในชุมชนและวิทยากรที่มีความรู้

การศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนาม

จากการสังเกตกิจกรรม และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรี

จากการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญและวิทยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้านดนตรีชาติพันธุ์ไท ลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม ประเพณี หรืองานเทศกาลต่างๆ การสืบทอดทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ดังนี้

นายนคร ไชยศรี ครูโรงเรียนห้วยกอก
 นายชัยศรี อุปฌาย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิ์ไพศาลวิทยา
 นายสุวรรณ แก้วประสิทธิ์ อธิการันตำบลโพธิ์ไพศาล
 นายสุทธิพงษ์ พรหมหากุล สมาชิกสภาเทศบาลตำบลโพธิ์ไพศาล
 พระอธิการเสถียร จันทปัญโญ เจ้าอาวาสวัดกลางวิทยา ตำบลโพธิ์ไพศาล
 นางหนู รัตนพิศาล นักดนตรี นักแสดง
 นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์ นักดนตรี
 นายเสริม บุญรักษา นักดนตรี
 นายไสดา ฤทธิกลองโพ นักดนตรี

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 แบบคือ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ

ก. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ วิธีการสัมภาษณ์แบบนี้ ผู้วิจัยกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าโดยคำถามจะมีลักษณะที่ต้องการคำตอบที่เฉพาะเจาะจง ในประเด็นที่เกี่ยวกับดนตรีและบทเพลงต่างๆ ได้แก่

ประวัติความเป็นมาของดนตรี
 วิธีการบรรเลง
 นักดนตรี
 การถ่ายทอดดนตรี
 โอกาสในการบรรเลง
 บทเพลง

ข. สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นวิธีที่ผู้วิจัยใช้มากที่สุดในการทำวิจัยครั้งนี้ และเป็นวิธีที่ใช้ควบคู่ไปกับการสังเกตการณ์ โดยบุคคลทั่วไปในหมู่บ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ใช้สัมภาษณ์ในเรื่องต่างๆ ไป ในหมู่บ้านและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

1.3 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทางด้านเอกสาร หนังสือตำราและบทความวิชาการโดยทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.3.1 ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมเอกสารข้อมูลและสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ โดยทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 หอสมุดสถาบันวิจัยภาษาฯ มหาวิทยาลัยมหิดล
 หอสมุดวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 ศูนย์วัฒนธรรมไทโส่ จังหวัดสกลนคร
 หอสมุด จังหวัดสกลนคร

1.3.2 ข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การบันทึกภาพเคลื่อนไหวด้วยกล้องวีดีทัศน์ การบันทึกภาพนิ่งด้วยกล้องดิจิตอล การบันทึกเสียง

2. วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

- 2.1 แนะนำตนเอง และแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยแก่เจ้าหน้าที่นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโพธิไพศาล พร้อมขอคำแนะนำต่างๆ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้
- 2.2 ติดต่อขออนุญาตเข้าพื้นที่ต่อผู้ใหญ่บ้าน และผู้อาวุโสที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ
- 2.3 สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านในชุมชน
- 2.4 จัดทำแบบสัมภาษณ์
- 2.5 นัดหมายกับบุคคลข้อมูล รวมทั้งนักดนตรีเพื่อบันทึกข้อมูลทั้งทางการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ
- 2.6 สังเกตการทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบทเพลงที่บรรเลง
- 2.7 บันทึกข้อมูลทั้งหมดลงในเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายทำวีดีทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว กล้องดิจิตอล ภาพนิ่ง

3. อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 3.1 อุปกรณ์การจดบันทึกโน้ต กระดาษ ปากกา แบบสัมภาษณ์
- 3.2 เครื่องบันทึกเสียง
- 3.3 กล้องถ่ายทำวีดีทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว
- 3.4 กล้องดิจิตอล ภาพนิ่ง
- 3.5 เครื่องคอมพิวเตอร์ ซอฟแวร์ที่ใช้พิมพ์ข้อมูล ตัดต่อภาพและเสียง

4. การศึกษาข้อมูล

ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม นำมาเรียบเรียงลำดับเนื้อหาสาระดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ โดยแบ่งหัวข้อ ต่อไปนี้

4.1.1 ศึกษาประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทใต้

4.1.2 ศึกษาประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้

4.2 ศึกษาจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมาจากการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งหัวข้อ ดังต่อไปนี้

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

4.2.2 นำข้อมูลจากการบันทึกเสียงคำให้สัมภาษณ์ และภาพนิ่ง มาศึกษาตามหัวข้อ ต่อไปนี้

- ศึกษาบทเพลงกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล

- นำบทเพลงที่ศึกษา มาบันทึกโน้ตดนตรีไทยและวิเคราะห์บทเพลง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลัก ใช้ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ตำราหนังสือทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลสนับสนุน โดยมีรายละเอียดของการรวบรวม และการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครโดยมีรายละเอียด คือ

5.1.1 สภาพปัจจุบันของชาวไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

5.1.1.1 วิถีชีวิตชาวไทใต้

5.1.1.2 ครอบครัวและเครือญาติ

5.1.1.3 ลักษณะบ้าน

5.1.1.4 ด้านการแต่งกาย

5.1.2 บทบาททางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

5.1.2.1 ความเชื่อชาวใต้

5.2 เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครโดยมีรายละเอียด คือ

5.2.1 เครื่องดนตรี

5.2.1.1 ระบบเสียง

5.2.1.2 วิธีการบรรเลง

5.2.1.3 การประสมวง

5.2.1.4 โอกาสในการบรรเลง

5.2.2 นักดนตรี

5.2.3 บทเพลง

5.2.3.1 ลายเสียงลงสนาม

5.2.3.2 ลายลำเพลิน

5.2.3.3 ลายผีมุด

5.2.3.4 ลายจูงวัวขึ้นภู

ผู้วิจัยมีรายละเอียดในการศึกษาบทเพลง ตามหัวข้อดังนี้

- บันไดเสียง ลูกตก
- กระสวนทำนอง
- ทิศทางเสียง

6. ชั้นสรุปและอภิปรายผล

จากนั้นทำการสรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในบทที่ 5

1. ชั้นรวบรวมข้อมูล
2. ชั้นศึกษาข้อมูล
3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล
3. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีทางด้านมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ของชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เป็นการศึกษาเชิงสำรวจสืบค้นข้อมูลต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมดนตรีและประเพณีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ควบคู่กันไป จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่ออธิบายความเป็นมาของดนตรี การสืบทอดความรู้ทางดนตรี บทเพลง ซึ่งเป็นสิ่งบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของคนในชนเผ่าที่นับถือชนบทรรมนิยม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ที่มีต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้ดนตรีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร นั้นมีความน่าสนใจเหมาะแก่การศึกษาค้นคว้าทางด้านมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ถ่ายทอดข้อมูลผ่านทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ได้เป็นอย่างดี

การนำเสนอผลงานวิจัยเรื่อง ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร แบ่งได้ดังนี้

1 สภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

2 ดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

1 สภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

1.1 สภาพปัจจุบันของชาวไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

1.1.1 วิถีชีวิตของชาวไทใต้

ประชากร ตำบลโพธิ์ไพศาลส่วนใหญ่เป็นชาวใต้ อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเครือญาติเป็นกลุ่มๆ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในแต่ละครอบครัวจะมีสมาชิกประมาณ 4-6 คน ลักษณะหมู่บ้านตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มตระกูลอยู่เรียงรายไปตาม 2 ฝั่งถนนหมู่บ้าน

ภาพประกอบ 2 หมูบ้าน

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ด้านอาหารการกิน ของชาวไทยใต้จะมีลักษณะเหมือนกับชาวอีสานทั่วไปรับประทานข้าวเหนียวเป็นหลัก อาหารที่ชาวไทยใต้ชอบมากที่สุดคือ อาหารประเภทเนื้อ ทั้งเนื้อโค กระบือ หมู พวกเนื้อที่ชาวไทยใต้จะชอบรับประทานดิบ ผสมกับเลือดถ้าขาดเลือดชาวไทยใต้จะไม่ซื้อเนื้อนั้นเลย เพราะถ้านำไปประกอบอาหารจะต้องใส่เลือดสดๆ จึงจะอร่อย นอกจากอาหารที่กล่าวแล้วยังมีเนื้อสัตว์ต่างๆ เช่น เนื้องู เนื้อสุนัข แต่เนื้อที่อร่อยที่สุดคือ เนื้อสุนัขดำ และสิ่งที่แปลกกว่าชาติพันธุ์อื่น ชาวใต้นี้ชอบกินตำกานกล้วยกับปลาร้า มะขามเปียก มอกปู แกงข้าวเป็อ น้ำพริกแห้ง ด้านอาหารการกิน จะรับประทานเหมือนชาวอีสานทั่วไป

ภาพประกอบ 3 อาหารของชาวไทยใต้

ภาพประกอบ 4 อาหารของชาวไทยใต้

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

การประกอบอาชีพของคนในตำบลโพธิ์ไพศาล คือ เกษตรกรรม ชาวบ้านจะทำนาในฤดูฝน เป็นอาชีพหลัก และมักจะนิยมปลูกข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมือง ถ้าปีใดฝนตกต้องตามฤดูกาลก็จะมีผลผลิตในนาข้าวมาก แต่ปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือ สภาวะน้ำท่วม ทำให้นาเสียหาย ได้ผลผลิตน้อยซึ่งจะเกิดขึ้นในบางปี ระหว่างรอการเก็บเกี่ยวข้าวก็จะเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู วัว ควาย เป็นต้น

ภาพประกอบ 5 อาชีพของชาวไร่ ตำบลโพธิ์ไพศาล

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

นอกจากนี้ยังมีอาชีพรับจ้างทั่วไปรายวัน บางครอบครัวจะปลูกมะเขือเทศผลใหญ่และดอกดาวกระจายเพื่อขายเมล็ด ซึ่งจะปลูกในช่วงเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชาวบ้านจะซื้อพันธุ์พืชจากทางบริษัทที่มาเสนอขายโดยผ่านทางเกษตรตำบล ในระหว่างการปลูกทางบริษัทจะส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลผลผลิตให้คำแนะนำชาวบ้าน เพื่อให้ได้มาตรฐานที่บริษัทต้องการถ้าผลผลิตได้มาตรฐานก็จะได้ราคาดี ถ้าไม่เป็นตามข้อกำหนดราคาก็จะลดหลั่นกันไป กรณีพืชที่ปลูกเป็นโรคก็สามารถปรึกษากับเจ้าหน้าที่การเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ของทางบริษัทได้ นอกจากนี้อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักแล้ว รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย รับราชการ ทอผ้า

คนในตำบลออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ภายหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ บางคนยังเรียนไม่จบภาคบังคับต้องออกมาช่วยงานบิดามารดา จะอยู่ช่วยทำงานที่บ้านสักระยะหนึ่ง บางส่วนก็จะมุ่งเข้าสู่ตลาดแรงงานในตัวเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ คนที่เคยเข้ามาทำงานอยู่ก่อนแล้วก็จะชักชวนกันต่อไป

ในรอบปีชาวไร่จะมีกิจกรรม ประเพณีต่างๆ สืบทอดกันมา ทำให้มีการพบปะทั้งเด็กผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมตามประเพณี ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านจึงเกิดความใกล้ชิดกันมากขึ้น และเด็กรุ่นต่อๆ มาได้ซึมซับเอาประเพณีต่างๆ เหล่านี้ยึดถือปฏิบัติหรือถ้าหากมีนวัตกรรมใหม่ๆ หรือมีความคิดที่แปลกใหม่เกิดขึ้นกับคนรุ่นหลังในหมู่บ้านทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป กิจกรรม และประเพณีต่างๆ ในรอบปีมี ดังนี้

ตาราง 1 แสดง กิจกรรม ประเพณี ในรอบปีของชาวไร่จากการสอบถามคนในตระมุงแสน

เมษายน 2558

เดือน	กิจกรรม ประเพณี
ธันวาคม (1)	ฟาดข้าว
มกราคม (2)	บุญข้าวจี บุญประทายข้าวเปลือก (บุญกองข้าว)
กุมภาพันธ์ (3)	ขวัญข้าว เลี้ยงผีหม่เหล็กดี
มีนาคม (4)	บุญवेश หมอเหยาลงสนาม
เมษายน (5)	เริ่มหว่านข้าว สงกรานต์
พฤษภาคม (6)	หว่านกล้า ไถนา เลี้ยงผีหม่เหล็กดีก่อนดำนา
มิถุนายน (7)	เริ่มดำนา
กรกฎาคม (8)	ดำนา บุญเข้าพรรษา
สิงหาคม (9)	ดำนา บุญข้าวสากเลี้ยงผี
กันยายน (10)	เลี้ยงผีหม่เหล็กดี บุญข้าวใหม่ห่อใบบอนเลี้ยงผีบรรพบุรุษก่อนเกี่ยวข้าว เกี่ยวข้าว บุญข้าวประดับดิน
ตุลาคม (11)	เกี่ยวข้าว บุญออกพรรษา
พฤศจิกายน (12)	เกี่ยวข้าว ฟาดข้าว

1.1.2 ครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกัน ลักษณะได้ด้วยเหตุนี้ว่าการจัดระบบเครือญาติย่อมแสดงให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของชุมชนนั้นด้วย เช่นเดียวกับชาวไร่ ที่มีการแต่งงานระหว่างกลุ่มทำให้เกิดครอบครัวขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกันทั้งหมู่บ้าน ในระบบเครือญาติของสังคมชาวไร่ การสืบเชื้อสายจะอยู่ข้างฝ่ายบิดา ดังนั้น การแต่งงานจึงหมายถึง การนำฝ่ายหญิงหรือลูกสะใภ้เข้ามาอยู่ในบ้านฝ่ายชาย และเปลี่ยนนามสกุล รวมทั้งต้องเข้านับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายชาย ชาวไร่มักจะแต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกันและเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว

การแต่งงานกับคนภายนอกหมู่บ้านก็ทำได้ ผู้ที่แต่งงานกับคนภายนอกมักจะเป็นคนที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ชาวบ้านในชุมชนเกือบทั้งหมดจะมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ และความเป็นเครือญาตินี้จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ของเครือญาติที่มีบทบาทในพิธีกรรมต่างๆ

ภาพประกอบ 6 ครอบครัวของชาวโล่

ภาพประกอบ 7 ครอบครัวของชาวโล่

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคม ซึ่งประกอบด้วย พ่อแม่ลูก ในการกำหนดความสัมพันธ์ของสังคมกับคนภายในและภายนอกหมู่บ้าน ในระบบครอบครัวของชาวโล่เริ่มด้วยการเป็นครอบครัวเดี่ยวที่หนุ่มสาวจะแต่งงานมีบุตรกัน โดยทั่วไปชาวโล่จะนิยมมีคู่ครองคนเดียว จะมีใหม่ก็ต่อเมื่อหย่าหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตลง บุตรโตขึ้นเป็นหนุ่มสาว บางคนก็นำเอาสามีหรือภรรยาเข้ามารวมอยู่ด้วยกันจึงกลายเป็นครอบครัวขยายไปโดยปริยาย ชาวโล่มีอิสระในการเลือกคู่ครอง การเลือกที่อยู่อาศัยซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานทางเศรษฐกิจ ชาวโล่เมื่อแยกครอบครัวออกมาส่วนมากนิยมปลูกบ้านอยู่บริเวณใกล้เคียงกับบ้านบิดามารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดบ้านเด็กในเขตบ้านใหญ่ครอบครัวในลักษณะนี้ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยทางเศรษฐกิจ แรงงานตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร วัวควายที่ใช้ในการทำนา มีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย

1.1.3 ลักษณะบ้าน ของชาวโล่ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูงที่ปลูกกันง่ายๆ ทางทิศเหนือด้านบนจะเป็นห้องยาวซึ่งแบ่งเป็นพื้นที่ใช้สอยเป็นห้องนอน ห้องผิบรรพบุรุษ ห้องครัว ห้องพักผ่อน ทุกบ้านจะมีฉางข้าวเพื่อเก็บข้าวเพราะอาชีพหลักคือการทำนา ใต้ถุนบ้านจะเป็นที่เก็บสัตว์เลี้ยงในตอเนียง เช่น วัว ควาย หลังจากตีฟาไปเลี้ยงในท้องทุ่งตอนเช้า หรือเป็นที่เก็บฟืน เก็บอุปกรณ์จากการทำ

นา บางบ้านก็ใช้ทอผ้า ทอเสื่อ เป็นต้น การสร้างฉางข้าวบ้านโนบ้านมีบริเวณมากจะปลูกแยกจาก
ครัวเรือน ส่วนบ้านที่มีบริเวณจำกัดก็จะสร้างต่อจากครัวเรือน

ภาพประกอบ 8 บริเวณบ้าน ฉางข้าวที่แยกออกจากครัวเรือน

ภาพประกอบ 9 บ้านของชาวลื้อ

ที่มา : บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

1.1.4 การแต่งกาย จากการศึกษาพบว่า ผู้ชายในอดีตมีการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ คือ ใส่
เสื่อดำคอกลมตั้งเล็กน้อย มีปกข้างหน้าผ่าอกตลอดชายเสื่อ กางเกง ใช้กางเกงขาก๊วย บ้างครั้งนุ่งผ้า
ดำสอดผ้านุ่ง ผมตัดทรงกระบอกเวลาทำงานเทศกาลใช้ผ้าเก็บมัดหัวมัดเอวใส่รองเท้าทำด้วยหนังควาย

ภาพประกอบ 10 การแต่งกายผู้ชาย

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ผู้หญิงจะแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ คือ เสื้อสีดำ แขนกระบอก (สามส่วน) ผ่าอกขลิบแดงเลย ชายลงไปเล็กน้อยทั้งสองข้างติดกระดุมทำด้วยเงินหรือเหรียญอื่นๆ แหกชายมีด้ายสีแดง ข้างละ 2 - 3 เส้น ไม่มีกระเป๋าส ส่วนเสื้อที่ผ่าอกไม่ทำรังดุม ติดต่อกันลงไปต่างหากสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว จะมีผ้าแดง

ภาพประกอบ 11 การแต่งกายผู้หญิง

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ผ้าถุงใช้ผ้ามัดหมี่ต่อหัวต่อเชิงชั้นในผ้าขาว ใส่ง่าไล่อ้อมมือ ซ้อเท้า สร้อยเงิน (หมาก ตุ่ม) คล่องหอ ต่างหู ทำด้วยเงิน ไม่สวมรองเท้า (เวลามุ่งงานใส่ผ้าสไบ) หรือผ้าซิด

ปัจจุบันการแต่งกายดังกล่าวมีเฉพาะงานเทศกาลเท่านั้น

1.2 บทบาททางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์โพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

1.2.1 ความเชื่อชาวไทลื้อ เป็นชาติพันธุ์ที่มีระบบความเชื่อหลายๆ อย่างคละกันไป ซึ่งมีความเชื่อในด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้

อำนาจหรือสิ่งที่ยู่นอกเหนือธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มนุษย์บางกลุ่มสามารถสัมผัส และใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณ และปรากฏการณ์ต่างๆ ทางธรรมชาติที่ไม่ทราบความเป็นมา ตลอดจนอาการเจ็บป่วยที่เกิดกับผู้คนในชุมชนซึ่งมีความเชื่อว่าจะเกิดจากการกระทำของภูตผีต่างๆ นอกจากความเชื่อในเรื่องภูตผีแล้ว ชาวไทลื้อยังเชื่อและนับถือเทวดา จึงทำให้เกิดการบวงสรวงเช่นไหว้ก้อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งเพื่อความ เป็นสิริมงคล แก่ชีวิต โชคลาภ การหาฤกษ์ยาม เชิญผีและไล่ผี รวมทั้งการเลี้ยงผีเพื่อเป็นการตอบแทนและการแสดงความเคารพนับถือ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าถ้าใครประพடுத்தผีก็จะตอบแทนโดยการ ดลบันดาลให้ประสบแต่ความสุข ความเจริญ อยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าใครประพடுத்தผีไม่ดีก็จะลงโทษให้มี อันเป็นไปหรือมีอาการเจ็บป่วย จนต้องทำพิธีแก้หรือเช่นไหว้ผี อากาการต่างๆจึงจะหายไป

ในเรื่องความเจ็บป่วย ชาวไทลื้อเชื่อว่า อากาการเจ็บป่วยต่างๆ มีสาเหตุมาจากการกระทำของผี และเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป การรักษาต้องใช้วิธีการรักษาทางใดทางหนึ่งให้ถูกกับสาเหตุที่ทำให้ เกิดอาการเจ็บป่วย คือ หากผู้ป่วยไปรักษาทางแพทย์แผนปัจจุบันแล้วไม่หายก็จะกลับมารักษากับหมอพื้นบ้านโดยการประกอบพิธีกรรมเหยาเพื่อเสี่ยงทายหาสาเหตุของอาการเจ็บป่วยและแนวทางในการ รักษาต่อไป

หมอเหยา ตามความหมายของชาวไทลื้อ หมายถึง การสู่ขวัญหรือการรักษาพยาบาลผู้ป่วย การเหยา เป็นพิธีกรรมความเชื่อในการนับถือผี เป็นการเสี่ยงทาย ทายเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเชื่อว่าทำการแก้ผีแล้วอาการเจ็บป่วยจะหายไป

หมอเหยาส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ผีเชื่อเป็นผู้เลือกเพราะ ผู้หญิงส่วนใหญ่ปฏิบัติต่อบรรพบุรุษดี สม่่าเสมอ หมอเหยาเป็นได้สองวิธีคือ วิธีที่หนึ่ง คือ ให้คนที่ เป็นหมอเหยา ซึ่งจะมีผีหมอเทียมอยู่ในตัว หรือผีเชื่อ มาครอบ (คือมาถ่ายทอดให้) อีกวิธีหนึ่งคือ การที่มีผีเชื่อ (คือมีเชื้อสายผีหมอ คนที่เป็นหมอ

เหยาตายไป ก็จะตกทอดแก่ทายาท ก็จะเรียกว่า ผีเชื้อ) เข้ามาอยู่กับหมอเหยา จะถ่ายทอดให้ลูกหลานต่อไป

ผู้ป่วย ผู้ที่มีอาการไม่สบาย หรือมีอาการเจ็บป่วย เชื่อกันว่าการเจ็บป่วยมีสองลักษณะด้วยกัน คือ ป่วยเพราะโรคภัยไข้เจ็บธรรมดา กับป่วยเพราะเกิดจากการกระทำของผี เพราะคนๆ นั้นประทุพติผิด ยึด 12 – ครอง 14 หรือจากผีร้ายต่างๆ และบุคคลที่จะมาคอยรักษาอาการป่วยเหล่านี้ได้คือ หมอเหยา เพราะหมอเหยาจะเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับผีเพื่อหาสาเหตุว่าการเจ็บป่วยที่เกิดจากผีกระทำนั้นเกิดเพราะอะไร ผิดอะไร และต้องการให้แก้แบบไหน ตามความต้องการของผีจึงจะทำให้อาการเจ็บป่วยนั้นๆ ให้หายได้ จึงต้องจัดให้มีการรักษาผู้ป่วยด้วยการเหยาโดยหมอเหยาจะเป็นผู้ประกอบพิธีเหยาผู้ป่วย

เครื่องคาย เป็นสิ่งอัญเชิญครูบาอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วมาช่วยเหลือรักษาผู้ป่วย และเป็นค่าจ้างในการรักษาผู้ป่วยด้วยพิธีเหยา (แล้วแต่หมอเหยาแต่ละคนจะกำหนด)

ดนตรีประกอบ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ คือ แคน แคนเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ประดิษฐ์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นที่หาได้ง่าย จะใช้แคนแปดหรือแคนเก้าเป่าก็ได้ สาเหตุที่หมอเหยาต้องการมีแคนประจำตัวเพราะ การล่าประกอบพิธีต้องใช้แคนที่มีระดับเสียงเดียวกันกับผู้ล่า ดังนั้น หมอเหยาจึงจำเป็นต้องมีแคนประจำตัวที่มีระดับเสียงตรงกับเสียงของตนเอง

ภาพประกอบ 12 หมอเหยา

ภาพประกอบ 13 พิธีเหยา

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

การเรียกขวัญ เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการเสี่ยงทาย หาดูสาเหตุของอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วย หลังจากทีทราบสาเหตุอาการเจ็บป่วยว่าเกิดจากกระทำของผีปอบตา และขวัญของผู้ป่วยออกจากร่างไปมีเมียเป็นผีและลูกผีอีกหนึ่งคน เมียและลูกที่เป็นผีคอยดูดดึงไว้ไม่ให้ขวัญของผู้ป่วยกลับมาบ้านเดิม หมอเหยาจึงต้องทำพิธีเรียกขวัญผู้ป่วยกลับมาเข้าร่าง โดยหมอเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องคายสำหรับประกอบพิธีประกอบในขณะที่หมอเหยาพอรำประกอบเสียงแคนต่อไป

ภาพประกอบ 14 การบายศรีสู่ขวัญ

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

การเหยาเลี้ยงผีมูลหรือผีตระกูล ประเพณีการเลี้ยงผีมูลประจำปี หรือแข่งสนมประจำกะมอ เป็นประเพณีที่ชาวไทยใต้ในท้องที่อำเภอสุมนาลัยถือปฏิบัติกันมาทุกปี ซึ่งตรงกับวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 3 จัดทำขึ้นเพื่อเชนสรรงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษของชาวใต้ ภายใต้ความเชื่อเกี่ยวกับดวงวิญญาณของญาติที่ล่วงลับไปแล้วและดำเนินการตามนิกิจศพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะทำพิธีเชิญดวงวิญญาณของญาติที่ล่วงลับให้เข้ามาสิงสถิตอยู่ที่บ้าน เพื่อให้เข้ามาอยู่ร่วมกันกับวิญญาณบรรพบุรุษรุ่นก่อนๆ บริเวณที่สิงสถิตมักจะมีอยู่บนห้องภายในบ้าน ซึ่งภาษาถิ่นเรียกว่า แจเฮียนหรือมุมของบ้านเรือน จึงถือว่าเป็นมุมผีเรือน เหล่าวิญญาณของบรรพบุรุษ สิ่งที่สิงสถิตในบ้านเรือนนี้ เรียกว่า “ผีมูล”

ภาพประกอบ 16 การเหย้าเลี้ยงผี

ภาพประกอบ 17 การเหย้าเลี้ยงผี

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ในการไหว้ผีมูล มีจุดประสงค์เพื่อเช้่นสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ และเป็นการตอบแทนบุญคุณของหมอเหย้าหรือแม่ครูไปพร้อมๆ กัน โดยจะทำพิธีไหว้ผีมูล อยู่ 2 ลักษณะ คือ พิธีไหว้ผีมูลระหว่างปี เรียกว่าพิธีไหว้เล็ก จะทำการไหว้ปีละ 2 ครั้ง คือ ช่วงก่อนลงทำนา และช่วงจะเก็บเกี่ยวจะทำพิธีบนบ้าน ใช้ระยะเวลาในการทำพิธี ครั้งละ 1 วัน กำหนดการทำพิธีครั้งใหญ่เรียกว่า พิธีเลี้ยงผีประจำปีภาคสนามหรือแซงสนั้มประจำกะมอ เพื่อเช้่นไหว้บวงสรวงแก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ

ความเชื่อเกี่ยวกับผีมูลหรือผีบรรพบุรุษของไทยใต้ตำบลโพธิไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ดังกล่าวมีความเชื่อว่าผีมูลบางท่านมีคาถาอาคมอยู่กับตัว เมื่อวิญญาณไปสิงสถิตกับร่างของลูกหลานผู้ใด ก็ทำคาถาอาคมนั้นแสดงอิทธิฤทธิ์ ปฎิหารย์ หรือฤทธิ์เดชบางอย่างให้เห็น จึงได้เกิดพิธีกรรมในการเชื่อเช้ญดวงวิญญาณให้ออกไปจากร่างผู้ป่วยหรือลูกหลานบุคคลที่สามารถเชื่อเช้ญวิญญาณของผีมูลให้ออกจากร่างคนได้ก็คือหมอเหย้า ซึ่งหมอเหย้าที่มีความสามารถเรียกวิญญาณให้ออกจากร่างได้จะถูกเรียกว่า “แม่ครู” ส่วนผู้ป่วยที่หายแล้วจะถูกเรียกว่าลูกแก้ว ซึ่งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ กล่าวว่า การเลี้ยงผีประจำปี ภาคสนามว่า เป็นการทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษและ ยังเป็นการถือโอกาสเลี้ยงตอบแทนบุญคุณแม่ครูซึ่งเป็นผู้มีพระคุณของลูกแก้วไปพร้อมๆ กันด้วย

ลักษณะการประกอบพิธีเลี้ยงผีมูลประจำปี ผู้เข้าร่วมพิธีจะเตรียมอุปกรณ์ที่สำคัญเข้าร่วม เช่น หมอน 1 ใบ ชั้นธ 5 ซึ่งประดับด้วย เทียน 5 เล่ม ดอกไม้ 5 มัด มีดดาบ เงินค่าประกอบพิธี(ค่าคาย) และอุปกรณ์เสียงท่าย เช่น ไซโก่ 1 ฟอง เงินเหรียญ 5 บาท เป็นต้น

ภาพประกอบ 18 พิธีเลี้ยงผี

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ขั้นตอนการทำพิธีเลี้ยงบวงสรวงผีมูลประจำปี จะจัดขึ้นในช่วงเวลากลางคืนถึงวันรุ่งขึ้น พิธีจะเริ่มขึ้นเมื่อเวลาพลบค่ำแม่ครูที่ทำพิธีมาถึงบริเวณประจำพิธี ลูกแก้วจะพากันนั่งพนมมือบูชาครู ส่วนแม่ครูจะเริ่มพนมมือทำพิธีเชิญผีเข้าสู่ร่างตน ถ้าร่างกายเกิดอาการสั่น แสดงว่าผีหรือวิญญาณได้เข้าสู่ประทับร่างของแม่ครูแล้ว แม่ครูก็จะเริ่มเสียงท่ายว่าจะเริ่มพิธีกรรมหรือเชิญดวงวิญญาณอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วยได้หรือไม่ การเสียงท่ายจะใช้วิธีการจับเหรียญเงินวางไว้ที่นิ้วมือ แล้วตั้งไซโก่ไว้ที่ฝ่ามือ แม่ครูจะยังไม่เริ่มพิธีต่อ จะรอจนกว่าจะทำการเสียงท่ายใหม่ จนแน่ใจว่าจะเริ่มพิธีได้ในเวลาใด เมื่อเสียงท่ายแล้ววัดศุหรือวัดตุไม่ร่วงหล่นจากมือแสดงว่า ถึงเวลาจะทำพิธีกรรมได้แล้ว จากนั้นก็เริ่มการขับลำเชิญผีทั้งหลาย ให้ลงมารับรู้ว่าการทำพิธีเลี้ยงผีประจำปีในครั้งนี้ หลังจากนั้นแม่ครูและลูกแก้วจะเริ่มออกพ้อนรำไปรอบๆ เสาประจำพิธี ท่ามกลางเสียงดนตรี ปี่กลอง บรรเลงประกอบพิธีพร้อมกับทำพิธีบอกกล่าวผีไปด้วย การพ้อนรำจะออกท่าทางต่างๆ อย่างสนุกสนาน ในขณะที่ผู้เข้าประกอบพิธีกรรมกำลังพ้อนรำในพิธี แม่ครูจะทำการปิดเป่าร่างกาย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และเป็น การเสริมจิตใจให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์ พอเสร็จสิ้นขั้นตอนการเลี้ยงผี ก็จะถึงขั้นตอนการตัดเวร

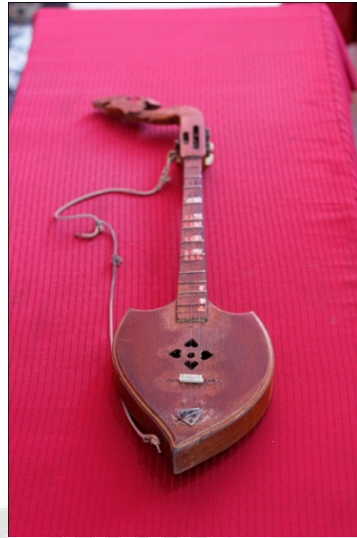
กรรม ด้วยการจัดทำกระถางหน้าว้าว เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ส่งวิญญาณของผี ในบางหมู่บ้านจะทำ เป็นเรือกาบกล้วยลอยน้ำเพื่อส่งดวงวิญญาณไปตามกระแสน้ำ ก็เป็นอันเสร็จพิธี แม่ครูและลูกแก้วก็จะอำลากลับบ้านของตนเอช

2. ดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครโดยมีรายละเอียด คือ

2.1 เครื่องดนตรี

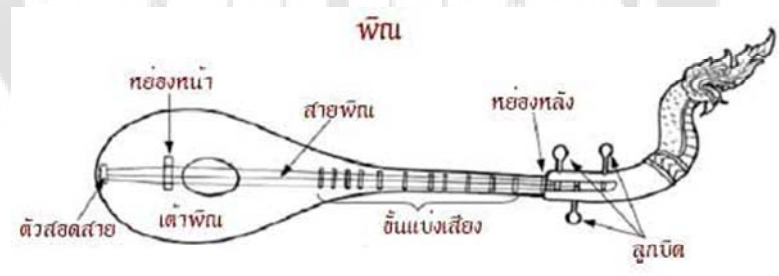
สภาพปัจจุบันของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ชาวไทลื้อ แม้ว่าจะอพยพจากประเทศลาวเข้ามาอาศัยในประเทศไทยจนกลายเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งในจังหวัดสกลนคร ไม่ว่าจะชนชาติใดหรือกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ย่อมมีเครื่องดนตรี การเล่นดนตรีเป็นของตนเอง แม้แต่ชาวไทลื้อเอง เดิมเครื่องดนตรีของชาวไทลื้อจะประกอบด้วย บั้งไม้ไผ่ มีดหัก ลิวหัก พังฮาด ซึ่งจะเห็นได้จากการเล่นสะลา หรือไล่ทั้งบั้ง ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพท่านได้ทรงบันทึกไว้ เมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการที่มณฑลอีสาน และเครื่องดนตรีอีกอย่างหนึ่งก็คือแคน เป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมอีกชิ้นหนึ่งของชาวไทลื้อ เพราะแคนที่ใช้บรรเลงประกอบในพิธีเหยา ที่เป็นการรักษาผู้ป่วยของชาวไทลื้อที่มายาวนาน ปัจจุบันเครื่องดนตรีของชาวไทลื้อ ที่นำมาบรรเลงประกอบการแสดง พิธีกรรม หรือเพื่อความบันเทิงเครื่องดนตรีของชาวไทลื้อแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ ดิด ลี ตี เป่า ชาวไทลื้อ รู้จักเล่นดนตรีทั้งสี่ประเภทนี้เป็นอย่างดี รู้จักและนิยม คือ แคน พิณ ซอ และ กลอง กลองที่ชาวไทลื้อใช้ตีเวลามีกานเทศกาล งานบุญประเพณีต่างๆ และงานเหยาลงนาม ก็มี กลองยาว กลองตุ้ม กลองเค็ง กลองเหล่านี้นักใช้ตีในโอกาสต่างๆ ดังนี้ กลองยาวมักใช้ตีเวลามีการเหยาลงนาม กลองเค็งใช้ตีเวลาแห่บุญมหาชาติ แห่บุญกฐิน เป็นต้น

เครื่องดนตรี

ภาพประกอบ 20 พิณ

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ภาพประกอบ 21 ส่วนประกอบของพิณ

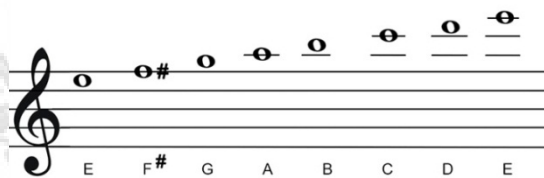
ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

พิณ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย พบในกลุ่มนักดนตรีชาวใต้จะมี 3 สาย ในบางท้องถิ่นอาจมี 2 หรือ 4 สาย สายจะใช้สายลวดห้ามล้อจักรยาน ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้สายกีตาร์บรรเลงโดยการดีดด้วยวัสดุที่เป็นแผ่นบาง เช่น ไม้ไผ่เหลา หรืออาจใช้ปี่ก็ตาร์ดีดก็ได้ สาเหตุที่เปลี่ยนจากสายลวดห้ามล้อจักรยานมาใช้สายกีตาร์แทนนั้น เนื่องจากว่าประเทศไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมดนตรีของตะวันตกเข้ามา จึงทำให้เครื่องดนตรีตะวันตกแพร่หลาย ซึ่งกีตาร์กับพิณมีลักษณะมีคล้ายกัน เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีดเหมือนกันจึงทำให้กลุ่มชนเผ่าไทได้มีการปรับใช้โดยการนำเอาสายกีตาร์ที่หาซื้อได้สะดวกมาใช้กับพิณ หรือบางที่เมื่อสายลวดห้ามล้อจักรยานขาดชำรุดก็ต้องไปรื้อถอดเอาสายลวดห้ามล้อจักรยานมาเปลี่ยนแทนสายเดิม และต้องใช้เวลาในการรื้อถอดสายลวดห้ามล้อจักรยาน

ระบบเสียงของพิณ

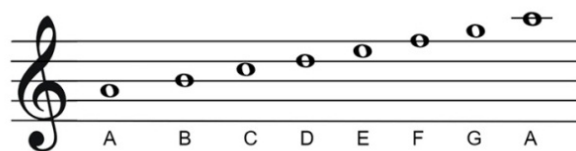
ม	ม	ร	ค	ท	ล	ช	ฟ#	3
ล	ล	ช	ฟ	ม	ร	ค	ท	2
ม	ม	ร	ค	ท	ล	ช	ฟ#	1

สายที่ 1 ไล่ตามระดับเสียงของสากดังภาพ

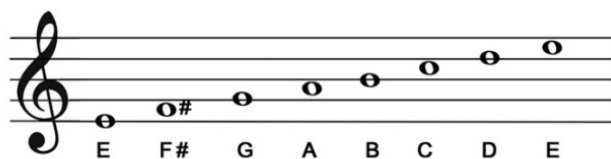
ระดับเสียงพิณ สายที่ 1

สายที่ 2 ไล่ตามระดับเสียงของสากดังภาพ

ระดับเสียงพิณ สายที่ 2

สายที่ 3 ไล่ตามระดับเสียงของสากดั่งภาพ

ระดับเสียงพิณ สายที่ 3

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความถี่เสียงเครื่องดนตรี โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการหาค่าความถี่ของระบบเสียงคือ Tuner Lite – Chromatic

ตาราง 2 แสดงผลวิเคราะห์หาค่าความถี่เสียงของพิณ ผลการวิเคราะห์ความถี่เสียงของพิณ

เสียง	ความถี่ (Cents)	ความถี่ (Hz)
ด	-5	262.4
ร	-5	297.1
ม	-5	332.1
พ	-5	350.6
ฟ #	+5	369.8
ซ	+5	196.2
ล	+5	442.4
ท	-5	492.2

จากตารางการวิเคราะห์ความถี่ของเสียงพิน จะเห็นได้ว่ามีช่วงความถี่ระหว่างเสียงแตกต่างกันเล็กน้อย ซึ่งความจริงแล้วผู้บรรเลงมีเจตนาที่จะตั้งเสียงในการบรรเลงให้ตรงกันโดยใช้เสียงแคนเป็นหลัก แต่ด้วย นวัตกรรมในการผลิตเครื่องดนตรีของชาวบ้านยังไม่สามารถจัดระบบเสียงของเครื่องดนตรีในแต่ละชิ้นให้มีความถี่ของเสียงตรงกันได้ทุกเสียง สามารถกล่าวได้ว่าเครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นนั้นมีความเพี้ยนเสียงในตัวเอง ซึ่งเกิดจากวิธีการผลิต และวิธีการตั้งเสียงด้วยหุแบบวิถีชาวบ้าน

วิธีการตีตพิน คล้ายกับการตีคีย์ดาร์ นี้ทำหน้าที่กดสายให้มีระดับเสียงต่าง ๆ ส่วนมือขวาจะตีตสายพิน แต่ในสมัยปัจจุบัน นิยมใช้พลาสติกตีแทน (ปิ๊ก)

การประสมวงดนตรีตามกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ เป็นกลุ่มวัฒนธรรมแถบอีสานเหนือ เป็นส่วนใหญ่ ในสมัยก่อนไม่นิยมประสมวงหรือการบรรเลงด้วยกันจะมีเฉพาะประเภทกลองยาวและเครื่องดนตรีผู้ไทเท่านั้น ส่วนมากนิยมเล่นเครื่องดนตรีต่าง ๆ เป็นเอกเทศหรือเล่นเดี่ยว ต่อมาภายหลังได้มีการประสมวงพิน วงแคน วงโปงลาง ที่นิยมเล่นในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ส่วนวงดนตรีพื้นบ้านที่เป็นของชาวบ้าน จะมีน้อยมากที่พอมืออยู่บ้าง

ภาพประกอบ 22 การประสมวง

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ภาพประกอบ 23 ซอหนังกบ

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

ซอหนังกบ เครื่องดนตรีของชาวไทยใต้ เป็นเครื่องสายใช้ดี จะมี 2 สาย คันชักจะแยกออกจากตัวซอ มีความยาวประมาณ 48–50 เซนติเมตร กะโหลกซอทำจากกะลามะพร้าวขนาดเล็ก มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 เซนติเมตร ส่วนท้ายของกะโหลกซอตัดให้ทะลุกว้าง 3 เซนติเมตร หน้าที่ขึ้นด้วยหนังกบกว้าง 6 เซนติเมตร สาเหตุที่ซอขึ้นด้วยหนังกบเพราะว่า ซอมีขนาดเล็กและหนังกบจะมียางเหนียวๆ เมื่อขึ้นหน้าซอจึงไม่จำเป็นต้องใช้กาว

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบกับซอ คือ แคน พิณ กลอง 2 ลูก ฉิ่ง กรับ และฉาบ แต่ถ้ามีเครื่องดนตรีไม่ครบก็อาจจะอนุโลมใช้เครื่องดนตรีเพียง 1 อย่าง คือ ซอ และ เครื่องประกอบจังหวะ

บทเพลงของซอ ไม่มีเนื้อร้องเป็นการเฉพาะ แต่มักคิดคำกลอนให้เหมาะสมกับงานที่เล่น หรือใช้บทร้องเก่าๆ ที่จดจำกันมา มีประมาณ 100 กว่าทำนองเพลง ไม่มีใครสามารถจดจำได้ทั้งหมด เพราะไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงการจดจำต่อๆ กันมาเท่านั้น

การประสมวง การเล่นซอหนังกบ ใช้ผู้เล่นประมาณ 1–2 คน จะเล่นในโอกาสต่างๆ ทั้งในโอกาสเฉลิมฉลอง งานมงคล เช่น งานแต่งงาน งานโกนจุก งานบวชนาค เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ และลอยกระทง เป็นต้น หรืองานอวมงคล นอกจากนี้ยังใช้เล่นในพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้าน

กลองเส็ง

ภาพประกอบ 24 กลองเส็ง

ภาพประกอบ 25 การเส็งกลอง

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

กลองเส็ง ในที่นี้คือกลองที่ขุดด้วยไม้ ลักษณะปากกว้างก้นเล็ก ใช้หนังวัวหรือหนังควายแล้วแต่ความนิยมซึ่งหน้ากลองและก้นกลอง การเร่งให้หนังกลองตึงทำโดยการเร่งหรือคลายเชือกหนังที่ร้อยโยงแผ่นหนัง ส่วนวิธีการแข่งขันนั้นใช้วิธีนำกลองทั้งคู่ขึ้นไม้ขาหยั่งหันก้นกลองทั้งคู่เข้าหากัน ใช้ไม้โหมกระหน่ำด้วยแรงข้อและแขน ด้วยเหตุนี้กลองนี้ จึงแตกต่างจากกลองเส็งที่กลองหรือวางกลองโดยการนอนกับพื้นแล้วใช้ฆ้อนหรือ มือตีหน้ากลอง กลองเส็งดังกล่าวเท่าที่พบเห็นในจังหวัดสกลนคร และจังหวัดใกล้เคียงมี 3 ขนาด คือ

1. กลองกึ่ง หรือ บางแห่งเรียกว่ากลองจิ้ง เป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ หน้ากลองกว้างประมาณ 50 ซม. ก้นกลองกว้างประมาณ 20 ซม. กลองชนิดนี้นอกจากจะใช้ตีแข่งขันแล้ว ยังนิยมวางกลองนอนกับพื้นแล้วตีทำทางต่างๆ ว่าลายกลอง

2. กลองเต็บ หรือ กลองเตบ หรือบางแห่งเรียกว่ากลองเต้ เป็นกลองขนาดกลาง หน้า ประมาณ ๓๐ ซม. ก้นกลองกว้างประมาณ 10 -15 ซม.

3. กลองเตบ หรือ กลองแซ่ เป็นกลองที่มีขนาดเล็กกว่ากลองเต็บ ไม่นิยมนำมาเส็งเท่า กลองเตบ

คำว่า “เสียง” แปลว่าการแข่งขัน การแข่งกลองคือการแข่งขันหรือประกวดตีกลองนั่นเอง กีฬาแข่งกลองในปัจจุบันจัดขึ้นในเทศกาลงานบุญไม่มากนัก หากไม่สนับสนุนพื้นฟูขึ้นมาแล้ว กีฬาแข่งกลองก็อาจหมดไปเช่นเดียวกับกีฬาพื้นบ้านหลายสิบชนิด โดยข้อเท็จจริงการแข่งกลองช่วยสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเป็นอย่างดี เพราะต้องมีการฝึกซ้อมและเข้าแข่งคณะหรือทีละหลายคน ในด้านสุขภาพร่างกาย ผู้ตีกลองเสียงต้องมีกำลังแขน ข้อมือและความทรหดอดทนเป็นเลิศจึงสามารถเอาชนะคู่แข่งในแต่ละรอบได้ นอกจากนี้การแข่งกลองยังช่วยให้มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ และมีเพื่อนฝูงต่างหมู่บ้านอีกด้วย

อุปกรณ์

1. กลองเสียง หรือกลองกิ่ง 1 คู่ (2 ใบ)
2. ไม้ตีกลอง มีความยาว 70 ซม.

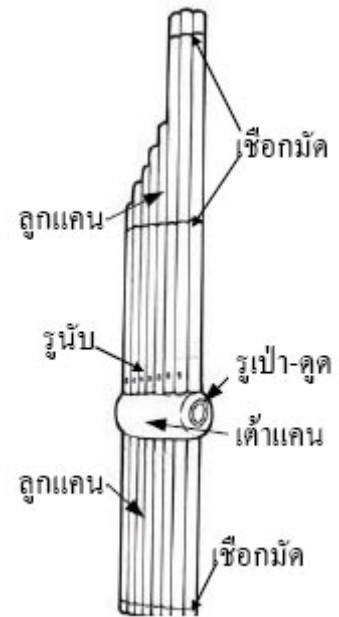
วิธีการบรรเลง การแข่งกลองนิยมตีกันเป็นคู่ๆ แต่ละคู่จะต้องตีกลอง 2 ใบ เจ้าของกลองจะต้องตริ่งหน้ากลอง ให้ตึงที่สุด โดยการหมุน (ขัน) หน้าซีกกลองเข้าที่จะค่อยๆปรับระดับเสียงกลองแต่ละคู่ให้มีเสียงเดียวกัน (ภาษากลองเรียกว่า "เค่งกลอง") นำกลองที่เตรียมมาตีแล้วเข้าประกบคู่บนเวที หันไปสู่นักฟัง

โอกาส และเวลาที่เล่น การเล่นกลองเสียงไม่มีใครทราบว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่จะนำมาใช้แห่ในบุญเดือน หก (บุญบั้งไฟ) เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เสร็จแล้วจะมีการแข่งกลอง คือแข่งขันตีกลองอย่างสนุกสนาน ในปัจจุบันจังหวัดสกลนครและกาฬสินธุ์จะมีการแข่งกลองกัน (ตีกลองกิ่งแข่งขัน) จึงเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "การแข่งกลอง"

ประเภทเป่า คือ แคน

ภาพประกอบ 26 แคน

ภาพประกอบ 27 ส่วนประกอบของแคน

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

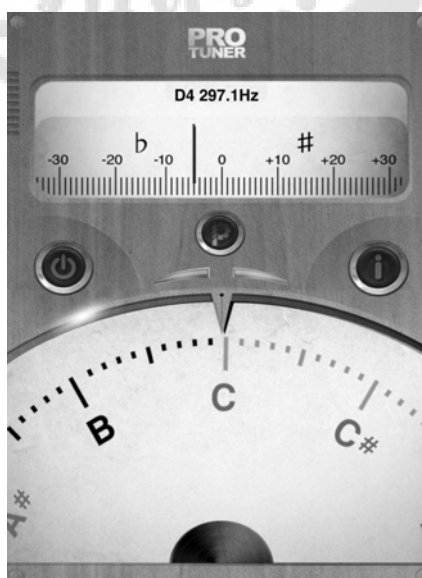
แคน เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานที่เก่าแก่มาก มีมาแต่โบราณ นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาควิตยา จำแนกเครื่องดนตรีจำพวกแคนไว้ในกลุ่มเครื่องลม ชนิดมีลิ้นอิสระ เกิดเสียงจากการเป่าและดูดให้กระแสลมผ่านลิ้นที่เป็นโลหะที่ฝังอยู่ในรูปากข้างลำท่อ ซึ่งเป็นลิ้นอิสระ

แคน มีลักษณะนามว่า “เต้า” ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากรูปแบบขงแคนส่วนที่อยู่ตอนกลางของแคนที่เป็นที่รวมลูกแคนทำให้เกิดเสียงต่างๆ โดยใช้ปากเป่าและดูดผ่านเข้าไปในรูที่อยู่ตรงกลางเต้าแคน และใช้ข้อมือทั้งสองข้างขุ้มเต้าแคนไว้แล้วเป่า หรือ ดูดสุบลมที่รูเต้า ส่วนนิ้วมือก็นับไล่เสียงไปด้วย

ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความถี่เสียงของแคน

เสียง	ความถี่ (Cents)	ความถี่ (Hz)
ด	-5	261.1
ร	-5	293.4
ม	-5	330.4
ฟ	-5	344.9
ช	+5	392.0
ล	+5	439.7
ท	+24	501.0

จากการศึกษาระบบเสียงของดนตรีไทยได้ โดยการหาค่าความถี่ของระดับเสียงต่างๆ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับโหมดเสียง สามารถสรุปได้ว่า โกล้เคียงกับระบบเสียงของดนตรีสากล

ภาพประกอบ 28 เครื่องมือที่ใช้ในการหาค่าความถี่ของระบบเสียง Tuner Lite – Chromatic

2.2 นักดนตรี

นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์

ภาพประกอบ 29 นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

อยู่ที่ บ้านเลขที่ 31 หมู่ 3 ต.โพธิ์ไพศาล อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร ประกอบอาชีพ ทำนา มีบุตร 2 คน ปัจจุบันอายุ 74 ปี

นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์ ได้เริ่มเรียนดนตรีมาโดยปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ เมื่อถึงช่วงเทศกาลหรืองานประเพณีต่างๆ ที่มีการแสดง นายวิเศษ ก็จะติดตามคนเฒ่าคนแก่ไปเล่นดนตรีด้วย

ผลงานด้านดนตรี

งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ที่มหาวิทยาลัยมหิดล , จังหวัดสุโขทัย เชียงใหม่ เชียงราย และเมืองทองธานี

งานวัฒนธรรมไทได้ “สัมพันธ์” ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

นายเสริม บุญรักษา

ภาพประกอบ 30 นายเสริม บุญรักษา

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

อยู่ที่ บ้านเลขที่ 59 หมู่ 3 ต.โพธิ์ไพศาล อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร ประกอบอาชีพ ทำนา ปัจจุบัน อายุ 71 ปี

นายเสริม บุญรักษา ได้เริ่มเล่นดนตรีมาจากวงเหล้า ตีกลองร้องเล่นตามอารมณ์ พอสมาชิกในวงเห็นจึงเกิดความสนใจชวนให้มาตีในวงจนได้ออกงานแสดงต่างๆ

ผลงานด้านดนตรี

งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ที่มหาวิทยาลัยมหิดล , จังหวัดสุโขทัย เชียงใหม่ เชียงราย และเมืองทองธานี

งานวัฒนธรรมไทลื้อ “สัมพันธ์” ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

นายไสดา ฤทธิ์กลองโพน (แคน)

ภาพประกอบ 31 นายไสดา ฤทธิ์กลองโพน

ที่มา: บันทึกภาพโดยนายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร เมษายน 2558

อยู่ที่ บ้านเลขที่ 173 หมู่ 3 ต.โพธิ์ไพศาล อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร ประกอบอาชีพ ทำนา
นายไสดา ฤทธิ์กลองโพน ได้เริ่มเล่นดนตรีจากการเหยา บรรพบุรุษเป็นผู้ถ่ายทอด และจากการ
สังเกตครูพักลักจำ นำมาเล่นเอง

ผลงานด้านดนตรี

งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ที่มหาวิทยาลัยมหิดล , จังหวัดสุโขทัย เชียงใหม่ เชียงราย
และเมืองทองธานี

งานวัฒนธรรมไทลื้อ “สัมพันธ์” ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

2.3 บทเพลง

บทเพลงของชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ที่ผู้วิจัย
ทำการศึกษา มีดังนี้

2.3.1 ลายเซียงลงสนาม เป็นเพลงประกอบการแสดงประเพณีพื้นบ้านในกลุ่มคนที่เชื่อว่าผีเป็นวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับ สามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้ การบำบัดรักษามีให้ร่างกายเจ็บป่วยคือ การป้องกันมิให้วิญญาณผีเข้าสิงในร่างกายได้อีกหลังจากที่ได้ทำพิธีขับเป่าให้ผีออกไปจากร่างกาย โดยแม่ครูหรือแม่หมอ ทำพิธีเหยา (เยา) คุมผีให้ออกไปแล้ว เพื่อเป็นการซ่อมเสริมสุขภาพของตน ในกลุ่มคนที่รักษาด้วยการเหยาในแต่ละหมู่บ้านจะรวบรวมผู้ที่มีศรัทธาต่อแม่ครู ซึ่งเคยให้การบำบัดรักษาคนมาแล้วให้มาทำพิธีร่วมกันเป็นประจำทุกปี โดยจัดทำพิธีขึ้นในหมู่บ้านของตน และนิยมจัดกันระหว่างช่วงเดือน 4 ถึง เดือน 5 การขับไล่เหยาผีทั้งหลายให้ลงมารับรู้การเลี้ยงผีประจำปีครั้งนี้ หลังจากนั้นบรรดาแม่ครูและลูกแก้วจะออกเพื่อนำไปรอบ ๆ เสาดานพิธีท่ามกลางเสียงแคนที่บรรเลงเร้าใจ เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารจะหยุดพักหลังจากนั้นก็ทำพิธีบอกกล่าวผี และออกเพื่อนำเป็นที่สนุกสนานด้วยท่าทางต่างๆ ซึ่งบรรดาผู้ทำพิธีเชื่อว่าเป็นความต้องการของผีให้ทำเช่นนั้น การทำพิธีเลี้ยงผีจัดขึ้นในครั้งแรก กลางคืนและวันรุ่งขึ้นในช่วงเช้าและบ่าย ผู้เข้าประกอบพิธีจะใช้เวลากับการเพื่อนำและให้แม่ครูขับเป่าให้ร่างกายตนแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ หลังจากนั้นจึงเสี่ยงทายมีการทำกระทงหน้าวัวเพื่อสะเดาะเคราะห์ ส่งวิญญาณผี บางแห่งทำเป็นเรือกาบกล้วยลอยน้ำไปเป็นเสร็จพิธีกรรม หลังจากนั้นแม่ครูหรือหมอเยาจะกลับบ้านช่องถิ่นฐานของตน ตามระบบความเชื่อดั้งเดิมแบบพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งที่ยังมีอยู่ในชนบทภาคอีสาน

ลายเขียนลงสนาม

- - - -	- ช - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท	- - - -	- ช - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท
- - - -	- ช - ท	- ดิ - ช	- ดิ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ - ช	- ดิ - ท
- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท
- ดิ ท ช	- ดิ - ช	- ดิ ท ช	- ดิ - ท				

ทำนองหลัก

- - - -	- ดิ - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ช	- ดิ - ท
- ดิ ท ช	- ท - ช	- ดิ ท ช	- ท - ช	- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ดิ - ท
- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ร	- ดิ - ท
- ดิ ท ริ	- ดิ ท ริ	- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ดิ - ท
- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ดิ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ริ	- ดิ - ท
- ดิ ท ริ	- ดิ ท ริ	- ดิ ท ริ	- ดิ ฟิ ริ	- วิ ดิ วิ	- ดิ วิ วิ	- วิ ดิ ท	- ท ริ ดิ
- ดิ ฟิ ดิ	- วิ ดิ ริ	- วิ ดิ ท	- ท ท ท				

กลับต้น

ลงจบ

- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ช
---------	----------	-----------	---------

ลายเสียงลงสนาม

ใช้พื้นฐานของเสียงที่ใช้ดำเนินทำนองอยู่ในรูปแบบ 5 เสียงหลัก โดยใช้บันไดเสียง ที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งส่วนของทำนองเพลงส่วนใหญ่ถูกแบ่งออกเป็นวรรคที่ต้องวนกลับมาที่เสียงหลักเสียงแรกของบันไดเสียง ซึ่งลักษณะรูปแบบของ ลูกตก บันไดเสียงและกระสวนทำนองมีทิศทาง ดังนี้

ลูกตกและบันไดเสียง

Intro

			ท1				ท1
			ท1				ท1
			ท1				ท1
			ท1				

ทำนองหลัก

			ท1				ท1
			ซ6				ท1
			ท1				ท1
			ท1				ท1
			ท1				ท1
			ร3				ด2
			ท1				ท1

			ซ6
--	--	--	----

ลูกตกเสียง	ท1	มีทั้งหมด	18	เสียง
ลูกตกเสียง	ซ6	มีทั้งหมด	2	เสียง
ลูกตกเสียง	ร3	มีทั้งหมด	1	เสียง
ลูกตกเสียง	ด2	มีทั้งหมด	1	เสียง

กระสวนจังหวะที่ใช้ในเพลง มีดังนี้

รูปแบบ	ลักษณะรูปแบบ	จำนวนครั้ง
A	_ _ _ _ _ _ x _ x	12
B	_ x _ x _ x _ x	9
C	_ x x x _ x _ x	11
D	_ _ x x _ x _ x	1
E	_ x x x _ x x x	7

ทิศทางของเพลง

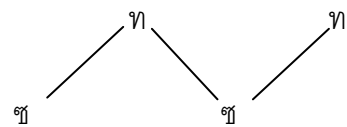
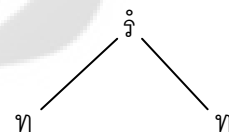
ทิศทางที่ใช้ในเพลงมี ดังนี้

บรรทัดที่ 1

- - - -	- ดํ - ท	- ดํ - รั	- ฟ - ท	- - ฑ	- ดํ - ท	- ดํ ท	- ดํ -
				ฑ		ฑ	ท

- - - -	- - - ท	- - - รั	- - - ท
---------	---------	----------	---------

- - - ฑ	- - - ท	- - - ฑ	- - - ท
---------	---------	---------	---------

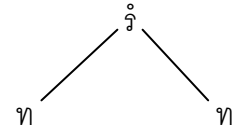
บรรทัดที่ 2

- ดิ ทั ช	- ทั - ช	- ดิ ทั ช	- ทั - ช	- - - -	- ธิ - ทั	- ดิ - ธิ	- ดิ - ทั
-----------	----------	-----------	----------	---------	-----------	-----------	-----------

- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

ช _____ ช _____ ช _____

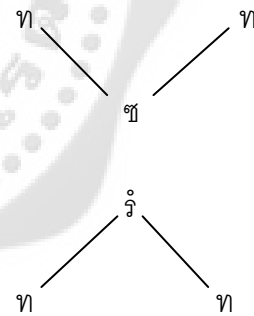
- - - -	- - - ทั	- - - ธิ	- - - ทั
---------	----------	----------	----------

บรรทัดที่ 3

- - - -	- ดิ - ทั	- ดิ ทั ช	- ดิ - ทั	- - - -	- ดิ - ทั	- ดิ ทั หิ	- ดิ - ทั
---------	--------------	-----------	--------------	---------	--------------	---------------	--------------

- - - -	- - - ทั	- - - ช	- - - ทั
---------	----------	---------	----------

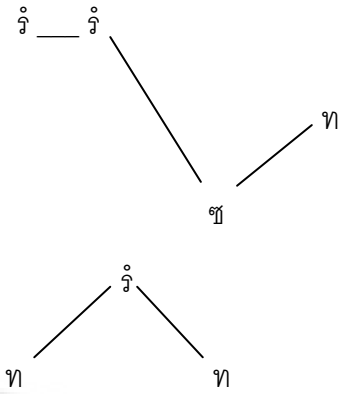

บรรทัดที่ 4

- ดํ ฑ	- ดํ ฑ	- ดํ ฑ	- ดํ - ฑ	- - - -	- ฐํ -	- ดํ - ฐํ	- ดํ -
ฐํ	ฐํ	ฐํ			ฑ		ฑ

- - - ฐํ	- - - ฐํ	- - - ฑ	- - - ฑ
----------	----------	---------	---------

- - - -	- - - ฑ	- - - ฐํ	- - - ฑ
---------	---------	----------	---------

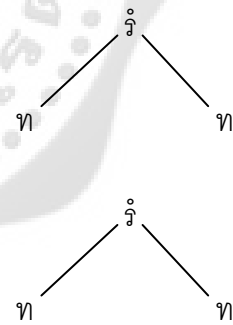

บรรทัดที่ 5

- - - -	- ฐํ -	- ดํ - ฐํ	- ดํ -	- - - -	- ดํ -	- ดํ ฑ ฐํ	- ดํ -
	ฑ	ฑ	ฑ		ฑ		ฑ

- - - -	- - - ฑ	- - - ฐํ	- - - ฑ
---------	---------	----------	---------

- - - -	- - - ฑ	- - - ฐํ	- - - ฑ
---------	---------	----------	---------

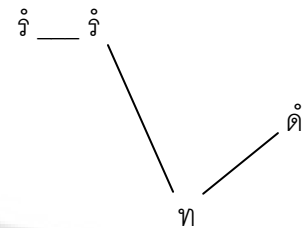
บรรทัดที่ 6

- ดิ ฑ	- ดิ ฑ	- ดิ ฑ	- ดิ ฬ	- ธิ ด	- ดิ ธิ	- ธิ ดิ	- ฑิ ธิ
ธิ	ธิ	ธิ	ธิ	ธิ	ธิ	ฑิ	ดิ

- - - ธิ	- - - ธิ	- - - ธิ	- - - ธิ
----------	----------	----------	----------

ธิ ____ ธิ ____ ธิ ____ ธิ

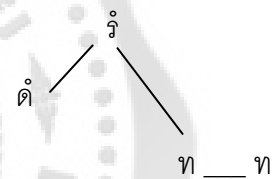
- - - ธิ	- - - ธิ	- - - ฑิ	- - - ดิ
----------	----------	----------	----------

บรรทัดที่ 7

- ดิ ฬิ ดิ	- ธิ ดิ ธิ	- ธิ ดิ ฑิ	- ฑิ ฑิ ฑิ
------------	------------	------------	------------

- - - ดิ	- - - ธิ	- - - ฑิ	- - - ฑิ
----------	----------	----------	----------

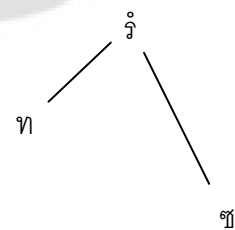

บรรทัดที่ 8

ลงจบ

- - - -	- ธิ - ฑิ	- ดิ - ธิ	- ฬิ - ฑิ
---------	-----------	-----------	-----------

- - - -	- - - ฑิ	- - - ธิ	- - - ฑิ
---------	----------	----------	----------

ลายเขียนลงสนาม ทำนองส่วนใหญ่ดำเนินทำนองอยู่ในบันไดเสียง ที โดยทำนองเพลงและลูกตกกลับสู่เสียงหลักของบันไดเสียง ความแตกต่างทางทำนองในลักษณะนี้ ใช้การเพิ่มหรือลดตัวโน้ตหลักของบันไดเสียง เพื่อสร้างความแตกต่างในส่วนของทำนอง

แต่มีความแตกต่างบางประการ โดยทำนองอยู่ในบันไดเสียง ที และลูกตกใช้เสียงหลักของบันไดเสียง ที ไม่ใช่เสียงหลักเสียงแรก เพื่อสร้างความแตกต่างในส่วนของทำนอง และเป็นจุดสังเกตใน

การบรรเลงของทำนองเพลง โดยทำนองเพลงที่ใช้เสียงหลักอื่นของบันไดเสียง นิยมใช้เสียง ที่ 2 (โด) ที่ 3 (เร) และ ที่ 6 (ซอล)

ซึ่งรูปแบบทั้งกระสวนทำนอง ในบางรูปแบบมีลักษณะที่เคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน ต่างกันตรงที่ในบางรูปแบบมีลักษณะของทำนองที่ห่าง หรือชิดกัน แต่สิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะของทำนองที่มีกระสวนทำนองคล้ายกันนั้น ต้องสังเกตที่การเคลื่อนที่ไปสู่เสียงสุดท้ายของวรรคเพลง และทิศทางจากเสียงต่ำไปเสียงสูง หรือจากเสียงสูงไปเสียงต่ำ ซึ่งกระสวนทำนองดังกล่าวมีลักษณะทางรูปแบบเชิงกายภาพที่คล้ายกันหรือมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งบ่งบอกถึงความสัมพันธ์กันทางดนตรีที่มีพื้นฐานทำนองจากทำนองที่มีทิศทางเดียวกัน

กระสวนทำนองบางกระสวน ใช้รูปแบบของกระสวนจังหวะที่ต่างกัน ซึ่งยึดทิศทางของเสียงในกระสวนทำนองเดียวกัน ซึ่งทำให้เห็นว่าทิศทางของกระสวนทำนองเดียวกันนั้น สามารถสร้างรูปแบบของกระสวนจังหวะที่ต่างกันออกไปได้ โดยการเพิ่มหรือลดพยางค์ของเสียงหรือโน้ตเพลง ตามรูปแบบการใช้เสียงหลักของบันไดเสียงเพื่อสร้างความหลากหลายในการบรรเลงในทำนองเพลงซ้ำๆ ให้เกิดความแตกต่าง กันออกไปแต่อาศัยโครงสร้างกระสวนจังหวะเดิม โดยใช้เสียงหลักในบันไดเสียงเพื่อสร้างสำนวนทำนองที่แตกต่าง

สรุป ลักษณะของลายเสียงลงสนาม ตามรูปแบบการจำแนกและวิเคราะห์เพลง ใช้ทำนองซ้ำๆ ไปมา แต่ใช้วิธีการคงกระสวนทำนองแต่เปลี่ยนกระสวนจังหวะ และคงกระสวนจังหวะแต่เปลี่ยนกระสวนทำนอง ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายในการบรรเลง โดยใช้โครงสร้างและทิศทางทำนองเดิม ซึ่งลายเสียงลงสนามใช้เฉพาะเสียงหลักของบันไดเสียงในการดำเนินทำนองเพลง จึงต้องสร้างรูปแบบความหลากหลายดังกล่าวโดยพัฒนารูปแบบจากทำนองพื้นฐานเพียงไม่กี่ทำนอง

2.1.2 ลายลำเพลิน เป็นศิลปะการบรรเลงประกอบแสดงของชาวอีสานโดยได้นำเอาศิลปะที่มีมาตั้งแต่เดิมมาดัดแปลงประยุกต์ให้ทันสมัย เป็นการลำประกอบ ใช้แคนเพียงอย่างเดียวมาประยุกต์เข้าดนตรีชิ้นอื่นๆ เช่น พิณ และกลอง จนได้รับความนิยมปัจจุบัน รูปแบบการแสดง จะเป็นการร้องรำทำนองลำเพลินประยุกต์กับเพลงที่สนุก โดยมีหมอลำฝ่ายชายคอยร้องแก้กับหมอลำฝ่ายหญิง พร้อมกับการโชว์ลีลา การรำรำที่อ่อนช้อยงดงามและมีหมอแคนเป่าแคนประกบอยู่ข้างๆ เพื่อคอยคลอแคนให้หมอลำไม่หลงคีย์เสียงของตนเองซึ่งหมอลำแต่ละคนจะมีหมอแคนประจำตัวของตัวเอง

ลายล่ำเพลิน

Intro

- - - -	- - - ช	- - ช ร	- - ร ฟ	- - ช -	- - - ด	- - ท ช	- - - -
- - - ล	- - ท ช	- - ท ร	- ฟ - -	- - ร ด	- ท - -	- - - ร	- ฟ - -
- - ร ด	- ท - -						

เริ่มทำนองเพลง

- - - ร	- ท ด ร	- - - ร	- ท ด ร	- - - ร	- ท ด ร	- ฟ ร ด	- ท ด ร
- - - ช	- ช ฟ ช	- ช ท ช	ฟ ร ฟ ช	- - - ช	- ช ฟ ช	- ช ท ช	ฟ ร ฟ ช
- ช ท ช	- ฟ ร ช	- ช - ท	- ด - ฟ				
- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช	- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช
- ด ท ช	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- ร ด ท	- ร - ฟ	- ร ด ท		
- - - ร	ด ท ล ช	- - - ร	ด ท ล ช				
[: - - - ด	- ท - ท	- - - ด	- ท ด ร	- - ฟ ด	- ท ด ร	- ล - ฟ	- ล - ช
- ด - ท	ช ท ฟ ช	- ด - ท	ช ท ฟ ช				
- - - ช	- ช - ร	ฟ ช ท ช	ฟ ร ฟ ช	- - - ช	- ช - ร	ฟ ช ท ช	ฟ ร ฟ ช
- ช ท ช	- ฟ ร ช	- ช - ท	- ด - ฟ				
- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช	- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช
- ด ท ช	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- ร ด ท	- ร - ฟ	- ร ด ท		
- - - ร	ด ท ล ช	- - - ร	ด ท ล ช:]				

ลงจบ

- - - ช	- ช - ร	- ฟ - ด	- ท - ด	- ร ฟ ช
---------	---------	---------	---------	---------

ลายฉลุเพลิน

ใช้พื้นฐานของเสียงที่ใช้ดำเนินทำนองอยู่ในรูปแบบ 5 เสียงหลัก โดยใช้บันไดเสียง ที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งส่วนของทำนองเพลงส่วนใหญ่ถูกแบ่งออกเป็นวรรคที่ต้องวนกลับมาที่เสียงหลักของบันไดเสียง ในส่วนของเพลงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนขึ้นเพลง (Introduction) ส่วนทำนองเพลง และ ส่วนลงจบเพลง ซึ่งลักษณะรูปแบบของลูกตก บันไดเสียง และกระสวนทำนองมีทิศทาง ดังนี้ ลูกตกและบันไดเสียง

Intro

			ท5				ท6
			ท5				ท5
	ท1						

เริ่มทำนองเพลง

			ท3				ท3
			ท6				ท6
			ท5				
			ท6				ท6
			ท1		ท1		
			ท6				
			ท3				ท6
			ท6				
			ท6				ท6
			ท5				
			ท6				ท6
			ท1		ท1		
			ท6				

ลงจบ

				ท6
--	--	--	--	----

M	x x x x	_ x _ x	4
N	_ x x x	_ x _ x	2
O	_ x _ x	_ x x x	4
P	_ _ _ x	x x x x	4
Q	_ _ x x	_ x x x	1
R	_ x _ x	x x x x	2
S	x x x x	x x x x	2
T	_ x _ x	_ _ _ _	1

ทิศทางของเพลง

ทิศทางที่ใช้ในเพลงมี ดังนี้

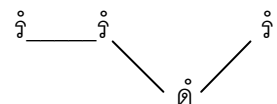
บรรทัดที่ 1

- - - รั	- ท ดั รั	- - - รั	- ท ดั รั	- - - รั	- ท ดั รั	- ฟั รั ดั	- ท ดั รั
----------	-----------	----------	-----------	----------	-----------	------------	-----------

- - - รั	- - - รั	- - - รั	- - - รั
----------	----------	----------	----------

- - - รั	- - - รั	- - - ดั	- - - รั
----------	----------	----------	----------

บรรทัดที่ 2

- - - ฐ	- ฐ ฟ ฐ	- ฐ ท ฐ	ฟ ร ฟ ฐ	- - - ฐ	- ฐ ฟ ฐ	- ฐ ท ฐ	ฟ ร ฟ ฐ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

ฐ _____ ฐ _____ ฐ _____ ฐ _____

- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

ฐ _____ ฐ _____ ฐ _____ ฐ _____

บรรทัดที่ 3

- ฐ ท ฐ	- ฟ ร ฐ	- ฐ - ท	- คํ - ฟ
---------	---------	---------	----------

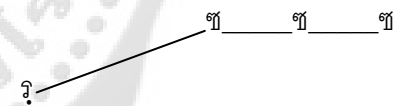
- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ท	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

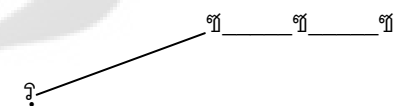
บรรทัดที่ 4

- - - ร	- ฐ - ฐ	ฟ ร ฟ ฐ	- ท - ฐ	- - - ร	- ฐ - ฐ	ฟ ร ฟ ฐ	- ท - ฐ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ร	- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

- - - ร	- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

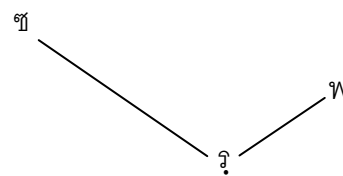

บรรทัดที่ 5

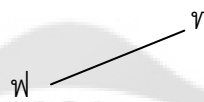
- ดํ ฑ ฑ	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- รั ดํ ฑ	- ร - ฟ	- รั ดํ ฑ
----------	---------	---------	-----------	---------	-----------

ท

- - - ฑ	- - - ร	- - - ฟ	- - - ฑ
---------	---------	---------	---------

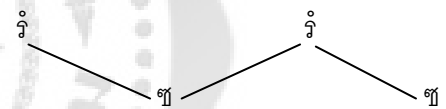
- - - ฟ	- - - ฑ
---------	---------

บรรทัดที่ 6

- - - รั	ดํ ฑ ล ฑ	- - - รั	ดํ ฑ ล ฑ
----------	----------	----------	----------

- - - รั	- - - ฑ	- - - รั	- - - ฑ
----------	---------	----------	---------

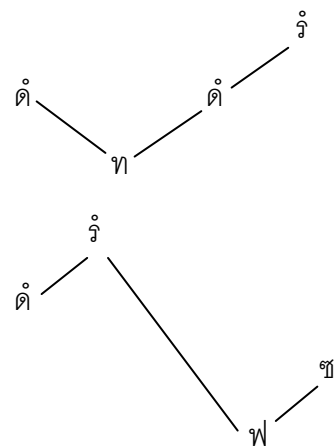

บรรทัดที่ 7

[:- - - ดํ	- ท - ท	- - - ดํ	- ท ดํ รั	- - ฟ ดํ	- ท ดํ รั	- ล - ฟ	- ล - ฑ
------------	---------	----------	-----------	----------	-----------	---------	---------

- - - ดํ	- - - ท	- - - ดํ	- - - รั
----------	---------	----------	----------

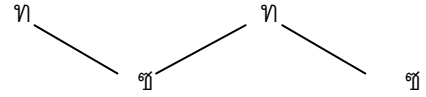
- - - ดํ	- - - รั	- - - ฟ	- - - ฑ
----------	----------	---------	---------

บรรทัดที่ 8

- ด - ท	ช ท ฟ ช	- ด - ท	ช ท ฟ ช
---------	---------	---------	---------

- - - ท	- - - ช	- - - ท	- - - ช
---------	---------	---------	---------

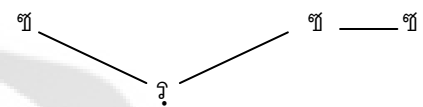

บรรทัดที่ 9

- - - ช	- ช - ร	ฟ ช ท ช	ฟ ร ฟ ช	- - - ช	- ช - ร	ฟ ช ท ช	ฟ ร ฟ ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ช	- - - ร	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

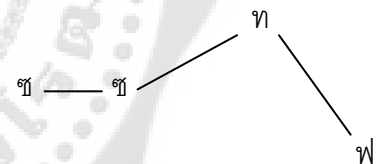
- - - ช	- - - ร	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

บรรทัดที่ 10

- ช ท ช	- ฟ ร ช	- ช - ท	- ด - ฟ
---------	---------	---------	---------

- - - ช	- - - ช	- - - ท	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

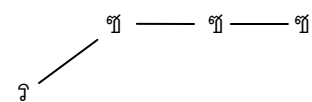
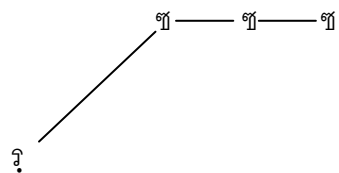

บรรทัดที่ 11

- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช	- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ร	- - - ช	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

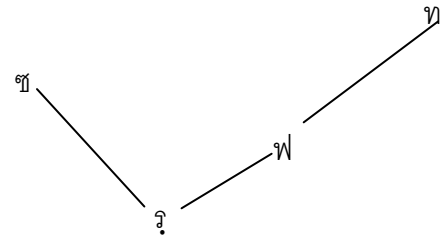
- - - ร	- - - ช	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

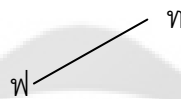
บรรทัดที่ 12

- ดิ ทั ช	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- วิ ติ ทั	- ร - ฟ	- วิ ติ ทั
-----------	---------	---------	------------	---------	------------

- - - ทั	- - - ร	- - - ฟ	- - - ทั
----------	---------	---------	----------

- - - ฟ	- - - ทั
---------	----------

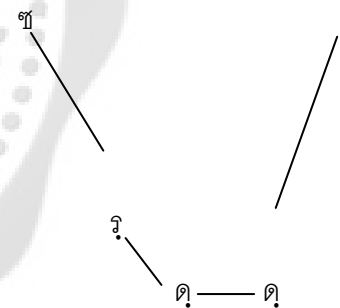

ลงจบ

- - - ทั	- ทั - ร	- ฟ - ด	- ทั - ด	- ร ฟ ทั
----------	----------	---------	----------	----------

- - - ทั	- - - ร	- - - ด	- - - ด	- - - ทั
----------	---------	---------	---------	----------

ทั

ลายคำเพลิน ทำนองส่วนใหญ่ดำเนินทำนองอยู่ในบันไดเสียง ที่ โดยทำนองเพลงและลูกตกกลับสู่เสียงหลักของบันไดเสียง ความแตกต่างทางทำนองในลักษณะนี้ ใช้การเพิ่มหรือลดตัวโน้ตหลักของบันไดเสียง เพื่อสร้างความแตกต่างในส่วนของทำนอง มีองค์ประกอบของเพลงแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนขึ้นเพลง เป็นการบรรเลงที่ไม่ยึดจังหวะมากนัก มีลักษณะเป็นสำนวนทำนองแบบลอย อัตราความเร็วขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงเป็นสำคัญ โดยอาศัยความเชี่ยวชาญของผู้บรรเลง กรอบของจังหวะและทำนองถูกขยายและยึดได้อย่างอิสระ

2. ส่วนทำนองเพลง ทำนองเพลงสามารถจำแนกออกเป็นวรรคเพลงได้ อยู่บนฐานของบันไดเสียงที่ยึดเสียงหลักทั้ง 5 เสียงของบันไดเสียง มีการบรรเลงซ้ำวรรคเพลงและใช้ทิศทางของเสียงเพื่อสร้างสำนวนที่แตกต่างแต่ยังอยู่ในโครงสร้างวรรคเพลงเดิม โดยอาศัยการเพิ่มพยางค์ (โน้ต) หลักของบันไดเสียงให้เกิดทำนองที่ถี่ขึ้น และมีการใช้ประโยควรรคเพลงซ้ำๆ และเปลี่ยนทำนอง เพื่อเป็นประโยคเชื่อม ไปยังกลุ่มวรรคเพลงใหม่เรื่อยๆ เวียนไปเรื่อยๆ ซึ่งลูกตลกที่พบมากที่สุดคือ ลูกตลกเสียง ที่ 6 (ซอล) รองลงมาคือ ลูกตลกเสียง ที่ 3 (เร)

3. ส่วนลงจบเพลง เป็นวรรคเพลงสั้นๆ เมื่อบรรเลงเวียนไปจนกระทั่งสิ้นสุด จะใช้ส่วนลงจบนี้ต่อทำนองเพลง และรอยเสียงให้มีอัตราจังหวะที่ยืดขึ้นเพื่อจบเพลง ในการรอยเสียงนี้ใช้การทอดเสียงให้มีความยาวของอัตราจังหวะที่เพิ่มขึ้นจากปกติ

รูปแบบของเพลงของกระสวนทำนองแม้บางวรรคเพลงมี ลูกตลกตรงตามบันไดเสียงเดียวกัน แต่ก็มีรูปแบบของวรรคเพลงที่ต่างกัน โดยเป็นเพียงการใช้ลูกตลกเสียงเดียวกันแต่สามารถขยายสำนวนเพลงออกไปได้อย่างหลากหลาย ในส่วนของวรรคเพลงที่มีทิศทางเพลง หรือกระสวนจังหวะและกระสวนทำนองเดียวกันบ่งบอกถึงการที่โครงสร้างของวรรคเพลงเดียวกันนั้นมีการสร้างสำนวนเพลงที่แตกต่างเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจึงได้เกิดการเพิ่มพยางค์เสียง (โน้ต) โดยใช้หลักการเลือกโน้ตเพลงที่เป็นเสียงหลักของบันไดเสียง สอดแทรกเข้าไปทำให้เกิดลีลาของเพลงที่มีอรรถรสแปลกใหม่ โดยยังคงโครงสร้างเดิมไว้

สรุป ลักษณะของลายลำเพลิน ตามรูปแบบการจำแนกและวิเคราะห์เพลง ใช้ทำนองซ้ำไปมา แต่ใช้วิธีการคงกระสวนทำนองแต่เปลี่ยนกระสวนจังหวะ และคงกระสวนจังหวะแต่เปลี่ยนกระสวนทำนอง ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายในการบรรเลง โดยใช้โครงสร้างและทิศทางทำนองเดิม ซึ่งลายลำเพลินมีการใช้เสียงรองของบันไดเสียงในบางวรรคเพลงแต่เสียงรอนั้น ไม่ได้ส่งผลต่อโครงสร้างเพลงหรือสร้างความแตกต่างให้กับเพลงมากนัก เป็นเพียงให้เต็มเต็มเสียงและใช้เพื่อการสร้างสำนวนวรรคเพลงที่แตกต่างจากสำนวนเดิมที่ใช้เพียงเสียงหลักของบันไดเสียง ทั้งยังมีการใช้ประโยคเชื่อมวรรคเพลง เพื่อความราบรื่นในการเปลี่ยนเสียงลูกตลก และเป็นการลดขีดจำกัดในการเวียนอยู่แต่เสียงเดิม ถือได้ว่าวรรคเชื่อมเป็นทางผ่านสู่การเกิดความหลากหลายในสำนวนเพลงของลายลำเพลิน

2.1.3 ลายผีมูล เป็นเพลงประกอบการละเล่นของชาวลี้ที่รู้จักกันแพร่หลาย ซึ่งการละเล่นที่วิวัฒนาการมาจากพิธีกรรมเซียงสนาม เรียกว่า การเหยาผีมูล มีการปรับปรุงดนตรีเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเร้าใจ ได้แก่ การใช้กลองแทนกลองตุ้ม บรรเลงร่วมกับ พิณ และแคน

ลายผิวมุด

- - - ท	- - - -	ท ดั รั ฟี	ฟี มั รั ท
---------	---------	------------	------------

เกริ่น

- ท - ท	- ดั ท ซ	- ซ ฟ ม	ท ดั มั ฟี	- - - -	- ด ม ฟ	- ซ ฟ ม	- ด ม ฟ
- - - -	- ดั ท ซ	- ท - ซ	- ม ฟ ซ	- ม - ม	- ดั ท ซ	- ซ ฟ ม	ท ด ม ฟ
- - - -	- ด ม ฟ	- ซ ฟ ม	ท ด ม ฟ	- ท - ท	- ดั ท ซ	- ซ ฟ ม	ท ด ม ฟ
- ท - ท	- ดั ท ซ	- ท - ซ	- ม ฟ ซ	- ท - ซ	- ม ฟ ซ	- ม - ม	- ดั ท ท
- ม - ม	- ดั ท ซ	- - ฟ ม	- ด ม ฟ	- - - -	- ซ ม ฟ	- ซ ฟ ม	ท ด ม ฟ

ลูกตกและบันไดเสียง

			ฟ2			ฟ2
			ซ5			ท5
			ฟ2			ฟ2

ลูกตกเสียง	ฟ2	มีทั้งหมด	4	เสียง
ลูกตกเสียง	ซ5	มีทั้งหมด	1	เสียง
ลูกตกเสียง	ท5	มีทั้งหมด	1	เสียง

กระสวนจังหวะที่ใช้ในเพลง มีดังนี้

รูปแบบ	ลักษณะรูปแบบ	จำนวนครั้ง
A	_ _ _ x _ _ _ _	1
B	x x x x x x x x	1
C	_ x _ x _ x x x	9
D	_ x x x x x x x	5
E	_ _ _ _ _ x x x	3
F	_ _ x x _ x x x	1

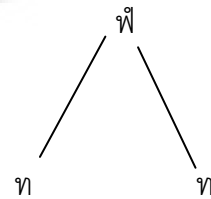
ทิศทางของเพลง

ทิศทางที่ใช้ในเพลงมี ดังนี้

บรรทัดที่ 1

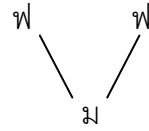
_ _ _ ท	_ _ _ _	ท ดิ ริ ฟี	ฟี ม ริ ท
---------	---------	------------	-----------

_ _ _ ท	_ _ _ _	_ _ _ ฟี	_ _ _ ท
---------	---------	----------	---------

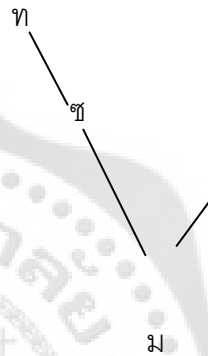
บรรทัดที่ 4

- - - -	- ด ม ฟ	- ช ฟ ม	ทุ ด ม ฟ	- ท - ท	- ดั ท ช	- ช ฟ ม	ทุ ด ม ฟ
---------	---------	---------	-------------	---------	----------	---------	-------------

- - - -	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

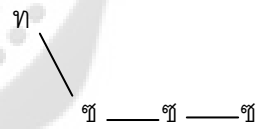
- - - ท	- - - ช	- - - ม	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

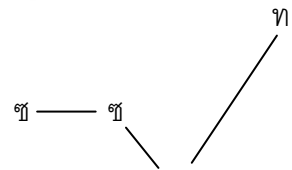
บรรทัดที่ 5

- ท - ท	- ดั ท ช	- ท - ช	- ม ฟ ช	- ท - ช	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ดั ท ท
---------	----------	---------	---------	---------	---------	---------	----------

- - - ท	- - - ช	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

- - - ช	- - - ช	- - - ม	- - - ท
---------	---------	---------	---------

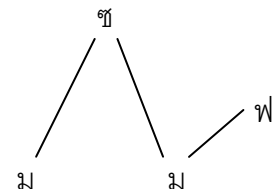
ม

บรรทัดที่ 6

- ม - ม	- ด ื ท ช	- - ฟ ม	- ด ม ฟ	- - - -	- ช ม ฟ	- ช ฟ ม	ท ด ม ฟ
---------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------	------------

- - - ม	- - - ช	- - - ม	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

- - - -	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

ม

เพลงผีมูล ทำนองส่วนใหญ่ดำเนินทำนองอยู่ในบันไดเสียง ที โดยทำนองเพลงและลูกตกที่เป็นเสียงหลักของบันไดเสียง โดยมีกระสวนทำนองหลักที่เป็นตัวดำเนินเนื้อหาของเพลง และใช้ทำนองดังกล่าวสร้างลักษณะที่มีความแตกต่างโดยใช้การเพิ่มหรือลดตัวโน้ตหลักของบันไดเสียง เพื่อสร้างความแตกต่างในส่วนของทำนอง แต่ยังอาศัยการเคลื่อนที่ของทิศทางเสียงเดิม ซึ่งเนื้อหาของระของเพลงจะกลับไปสู่การใช้เสียง ที 5 (ฟา) ของบันไดเสียงเป็นลูกตกหลัก

จะสังเกตได้ว่าหากมีการใช้ลูกตกที่ไม่ใช่เสียง ที 5 หลังจบวรรคเพลง เพื่อเปลี่ยนไปใช้ลูกตกเสียงอื่น จำเป็นต้องใช้วลีเชื่อม ซึ่งวลีเชื่อมนี้ จะมีกระสวนจังหวะที่คล้ายกัน และใช้การย้ายเสียง หรือการใช้เสียงที่เป็นเสียงหลักของบันไดเสียง เช่น

----	- ด ท ช	- ท - ช	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ด ท ช	- ช ฟ ม	ท ด ม ฟ
------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

เพลงผีมูล ให้ความสำคัญกับการย้ายทำนอง และการบรรเลงเวียนรอบไปเรื่อยๆ การเปลี่ยนเสียงลูกตกมีความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือเป็นการสร้างความแตกต่าง โดยเป็นการขยายรูปแบบของกระสวนทำนองให้มีความหลากหลาย และเป็นการสร้างจุดสังเกตของเพลง โดยเมื่อบรรเลงมาระยะหนึ่งการใช้กระสวนทำนอง และกระสวนจังหวะเดิมๆ เพื่อมุ่งทิศทางเสียงไปสู่เสียงเดิมของแต่ละวรรคเพลงนั้นย่อมมีความจำเจ หากเปลี่ยนเสียงสำคัญ (ลูกตก) ของบันไดเสียงให้มีความแตกต่างย่อมเกิดความหลากหลายในตัวบทเพลง ตลอดจนมีการใช้วลีเชื่อมวรรคเพลงซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแสดงตำแหน่งของบทเพลง ซึ่งตัวแสดงตำแหน่งของบทเพลงนี้มีความสำคัญ เพราะนักดนตรีสามารถใช้ตัวแสดง

ตำแหน่งนี้เป็นจุดสังเกตการดำเนินทำนองของบทเพลง และตัวแสดงตำแหน่ง หรือวลีเชื่อมวรรคเพลงนี้ ยังเป็นตัวส่งผ่านจากวรรคเพลงหนึ่งไปสู่อีกวรรคเพลงหนึ่ง

การสร้างทำนองจากพื้นฐานกระสวนทำนองที่มีทิศทางเสียง มุ่งไปสู่เสียงเดี่ยวซ้ำๆ ย่อมเกิดความสับสนและจำเจ ดังนั้น หากต้องดำเนินทำนองเพลงตามกระสวนทำนองที่มุ่งสู่เสียงลูกตกเดิม หลายวรรคเพลง การดัดแปลงกระสวนจังหวะและกระสวนทำนอง โดยคงโครงสร้างเดิมของวรรคเพลง ย่อมเป็นสิ่งที่ปรากฏได้ทั่วไป โดยอาศัย การเพิ่มเสียง ลดเสียง หรือดัดแปลงกระสวนจังหวะ ให้เกิดความแตกต่างออกไป

สรุป ลักษณะของลายฝีมือ ตามรูปแบบการจำแนกและวิเคราะห์เพลง ใช้ทำนองซ้ำไปมา แต่ใช้วิธีการคงกระสวนทำนองแต่เปลี่ยนกระสวนจังหวะ และคงกระสวนจังหวะแต่เปลี่ยนกระสวนทำนอง ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายในการบรรเลง โดยใช้โครงสร้างและทิศทางทำนองเดิม ซึ่งลายฝีมือใช้เฉพาะเสียงหลักของบันไดเสียงในการดำเนินทำนองเพลง จึงต้องสร้างรูปแบบความหลากหลายดังกล่าวโดยพัฒนารูปแบบจากทำนองพื้นฐานเพียงไม่กี่ทำนอง ที่ถือเป็นโครงสร้างของเพลงเท่านั้น

2.1.4 ลายจูงวัวขึ้นภู ลักษณะการบรรเลงคล้ายกับลายเสียงลงสนามเป็นเพลงประกอบการแสดงประเพณีพื้นบ้านในกลุ่มคนที่เชื่อว่าผีเป็นวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับ สามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้ ผู้เข้าประกอบพิธีจะใช้เวลากับการพ้อนรำและให้แม่ครูบดเป่าให้ร่างกายตนแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ หลังจากนั้นจึงเสี่ยงทายมีการทำกระทงหน้าวัวเพื่อสะเดาะเคราะห์ ส่งวิญญาณผี บางแห่งทำเป็นเรือกาบกล้วยลอยน้ำไปเป็นเสร็จพิธีกรรม หลังจากนั้นแม่ครูหรือหมอเหยาจะกลับบ้านช่องถิ่นฐานของตน ตามระบบความเชื่อดั้งเดิมแบบพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งที่ยังมีอยู่ในชนบทภาคอีสาน

ลายจงวักขึ้นญ

- - - -	- ช - ร	- ช - ร	- ช - ร	- ช - ร	- ช - ท	- - ช ท	ด ร ฟ ร
- - ช ร	ฟ ด ร ท	- - ด ท	ด ร ฟ ร	- - ช ร	- - ฟ ช	- - ท ดี	- - ท ช
- - ท ดี	- - ท ช	- - ท ดี	- - ท ช	- - ท ดี	ท ช ท ดี	ท ช ท ดี	ท ช - -
- - ท ช	- - ฟ ช	- - ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- - ฟ ช	- - ช ร	- - ฟ ด
- รี้ - ท	- - ดี ท	ดี ฟี - รี้	- - ช รี้	ฟี้ ดี รี้ ท	- - ดี ท	ดี รี้ ฟี้ รี้	- - ช - รี้
- - - -	- ช - รี้	- ช - ท	- - รี้ ดี	- รี้ - ดี	- ท - ดี	- รี้ - ดี	- ท - ดี
- - ท ดี	- ท - ดี	- - - -	- ท - ดี	- รี้ - ดี	- ท - ช	- รี้ - ช	- - ช - รี้
- - ดี ท	- - ด รี้	- - ช รี้	- - ฟ ช	- - ดี ท	- - ช ท	- - ดี ท	- - ล ท
ดี ท ล ท	ดี ท ล ท	ดี ท ล ท	ดี ท ล ช	- ดี ท ช	- - ฟ ช	- ดี ท ล	ท ล ท ช
- ช ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ล ช ร	- - ฟ ด	- - รี้ ท	- - ดี ท	- - ดี ร
- - ช รี้	ฟี้ ดี รี้ ท	- - ดี ท	ดี ล ดี รี้	- - ช - ร	- - ช - ท	- - ช - ร	ช ร - ช
- - ช - ร	- - ช - ร	- - ช - ร	- - ช - ร	- - ช - ท	- - ช - ดี	- - - -	- - ท - ดี
- - ท - ดี	- - ท - ดี	- - - -	- รี้ - ดี	- - ท - ดี	- รี้ - ดี	- - ท - ช	- - ร - ช
- - ช - ท	- - ดี - ท	- - ดี - ท	- - ดี - รี้	- - ล - ฟ	- - ล - ช	- - ดี - ท	- - ล - ท

- รั - ดั	- ท - ช	- ช - ร	- ร - ช	- ช - ร	- ร - ช	- ช -	- ดั - ฟ
- - ดั ท	- - ล ท	- - ดั ท	- - ฟ ช	- ดั ท ช	- - ฟ ช	- ดั ท ช	ฟ ร ฟ ช
- ดั ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ช - ร	- - ฟ ด	- ดั - ท	- - ดั ท	- - ดั ท
- ดั - รั	- ช - รั	- ฟิ - ดั	- รั - ดั	- ท - ดั	- รั - ดั	- ท - ดั	- รั - ดั
- ท - ช	- ช - ร	- ร - ช	- ช - ร	- ร - ช	- ช - ร	- ร - ช	- ช - ท
- ดั - ท	- ดั - รั	- ช - รั	- ฟิ - ดั	- รั - ดั	- ท - ดั	- - - -	- ท - ดั
- รั - ดั	- ท - ดั	รั ดั ท ช	- ร - ช	- ท - ดั	- ท - ดั	- ล - ฟ	- ล - ช
- ดั - ท	- ล - ท	- - ด ท	- - ล ท	- - ดั ท	- - ล ท	- - ดั ท	- - ฟ ช
- - ท ช	- - ฟ ช	- ดั ท ช	- - ท ช	- - ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ช - ร
- ฟ - -	- - - ดั	- - ท ดั	- รั - ดั	- ท - ดั	- รั - ดั	- ท - ช	- ร - ช
- ช - ท	- ดั - ท	- ดั - รั	- ช - รั	- - ฟ ดั	- ทิ - ดั	ท ช - ท	- - - ล

ลายจูงวัวขึ้นภู

ใช้พื้นฐานของเสียงที่ใช้ดำเนินทำนองอยู่ในรูปแบบ 5 เสียงหลัก โดยใช้บันไดเสียง ที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งส่วนของทำนองเพลงส่วนใหญ่ถูกแบ่งออกเป็นวรรคที่มีลักษณะสั้น ยาว ไม่เท่ากัน ซึ่งลักษณะรูปแบบของกระสวนทำนองมีทิศทางที่หลากหลาย โดยแบ่งรูปแบบตามลักษณะลูกตก (เสียงท้ายของประโยคเพลง) ซึ่งแต่ละวรรคเพลงไม่มีความยาวของทำนองที่ตายตัว โดยอาศัยการสร้างทำนองเป็นกลุ่มเสียง โดยวรรคเพลงเพียงวรรคเดียว หรือหลายวรรคจนกลายเป็นกลุ่มเสียง

บันไดเสียงและลูกตก

			ท3				ร3
			ท3				ซ6
			ท6				ซ6
			ร3				ด2
			ร3				ร3
			ด2				ด2
			ด2				ร3
			ซ6				ท1
			ซ6				ซ6
			ร3				ร3
			ร3				ซ6
			ร3				ด2
			ด2				ซ6
			ร3				ท1
			ซ6				ฟ5
			ซ6				ซ6
			ร3				ท1
			ด2				ด2
			ร3				ท1
			ด2				ด2
			ซ6				ซ6
			ท1				ซ6
			ซ6				ร3
			ด2				ซ6
			ร3				ล1

ลูกตกเสียง	ท3	มีทั้งหมด	2	เสียง
ลูกตกเสียง	ท6	มีทั้งหมด	1	เสียง
ลูกตกเสียง	ร3	มีทั้งหมด	14	เสียง
ลูกตกเสียง	ท6	มีทั้งหมด	15	เสียง
ลูกตกเสียง	ด2	มีทั้งหมด	11	เสียง
ลูกตกเสียง	ท1	มีทั้งหมด	5	เสียง
ลูกตกเสียง	ฟ5	มีทั้งหมด	1	เสียง
ลูกตกเสียง	ล1	มีทั้งหมด	1	เสียง

กระสวนจังหวะที่ใช้ในเพลง มีดังนี้

รูปแบบ	ลักษณะรูปแบบ	จำนวนครั้ง
A	- - - - - x - x	6
B	- x - x - x - x	40
C	- - x x x x x x	6
D	- - x x - - x x	20
E	x x x x x x - -	2
F	- - x x x x x x	3
G	- x - x - - x x	2
H	x x - x - - x x	1
I	x x x x - - x x	1
J	x x x x - x - x	2

K	_ _ x x _ x _ x	6
L	x x x x x x x x	2
M	_ x x x _ _ x x	3
N	_ x x x x x x x	4
O	_ _ x x _ x x x	1
P	_ x _ x x x _ x	1
Q	_ x _ _ _ _ _ x	1
R	x x _ x _ _ _ x	1

ทิศทางของเพลง

ทิศทางที่ใช้ในเพลงมี ดังนี้

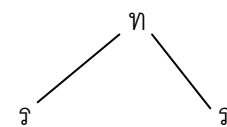
บรรทัดที่ 1

- - - -	- ช - วิ	- ช - วิ	- ช - วิ	- ช - วิ	- ช - ท	- - ช ท	ด วิ ฟ วิ
---------	----------	----------	----------	----------	---------	---------	-----------

- - - -	- - - วิ	- - - วิ	- - - วิ
---------	----------	----------	----------

วิ — วิ — วิ

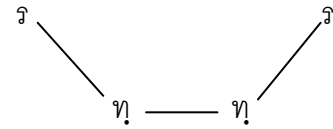
- - - -	- - - วิ	- - - ท	- - - วิ
---------	----------	---------	----------

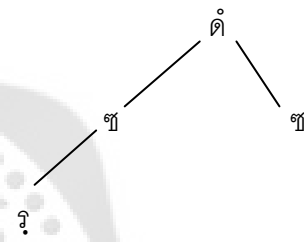
บรรทัดที่ 2

- - ช ร	พ ด ร ทุ	- - ด ทุ	ด ร พ ร	- - ช ร	- - พ ฌ	- - ท ดั	- - ท ฌ
---------	----------	-------------	---------	---------	---------	----------	---------

- - - ร	- - - ทุ	- - - ทุ	- - - ร
---------	----------	----------	---------

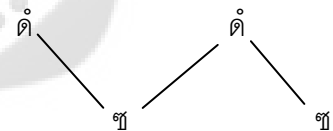
- - - ร	- - - ฌ	- - - ดั	- - - ฌ
---------	---------	----------	---------

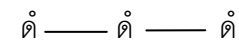
บรรทัดที่ 3

- - ท ดั	- - ท ฌ	- - ท ดั	- - ท ฌ	- - ท ดั	ท ฌ ท ดั	ท ฌ ท ดั	ท ฌ - -
----------	---------	----------	------------	----------	----------	----------	---------

- - - ดั	- - - ฌ	- - - ดั	- - - ฌ
----------	---------	----------	---------

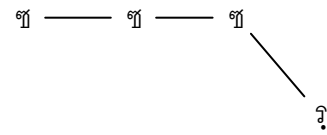
- - - ดั	- - - ดั	- - - ดั	- - - -
----------	----------	----------	---------

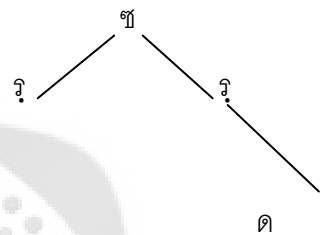
บรรทัดที่ 4

- - ท ช	- - ฟ ช	- - ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- - ฟ ช	- - ช ร	- - ฟ ด
---------	------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ร
---------	---------	---------	---------

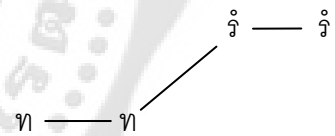
- - - ร	- - - ช	- - - ร	- - - ด
---------	---------	---------	---------

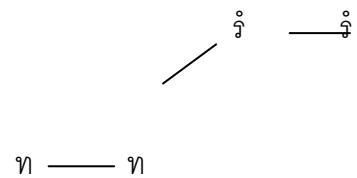
บรรทัดที่ 5

- ร - ท	- - ด ท	ด ฟ - ร	- - ช ร	ฟ ด ร	- - ด ท	ด ร ฟ ร	- ช - ร
------------	------------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

- - - ท	- - - ท	- - - ร	- - - ร
---------	---------	---------	---------

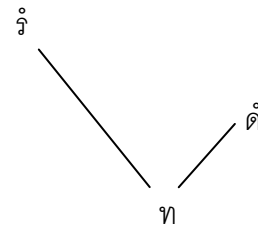
- - - ท	- - - ท	- - - ร	- - - ร
---------	---------	---------	---------

บรรทัดที่ 6

- - - -	- ฑ - ฐ	- ฑ - ฑ	- - ฐ ฒ	- ฐ - ฒ	- ฑ - ฒ	- ฐ - ฒ	- ฑ - ฒ
---------	---------	------------	---------	---------	---------	---------	------------

- - - -	- - - ฐ	- - - ฑ	- - - ฒ
---------	---------	---------	---------

- - - ฒ	- - - ฒ	- - - ฒ	- - - ฒ
---------	---------	---------	---------

ฒ — ฒ — ฒ — ฒ

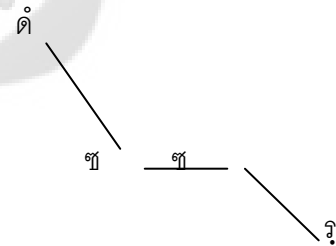
บรรทัดที่ 7

- - ฑ ฒ	- ฑ - ฒ	- - - -	- ฑ - ฒ	- ฐ - ฒ	- ฑ - ฑ	- ฐ - ฑ	- ฑ - ฐ
---------	---------	---------	------------	---------	------------	---------	---------

- - - ฒ	- - - ฒ	- - - -	- - - ฒ
---------	---------	---------	---------

ฒ — ฒ — ฒ

- - - ฒ	- - - ฑ	- - - ฑ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

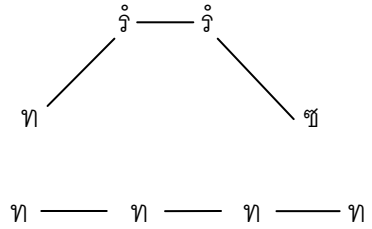

บรรทัดที่ 8

- - ดั	- - ดั รั	- - ชุ รั	- - ฟ	- - ดั	- - ชุ	- - ดั	- - ล
ท			ชุ	ท	ท	ท	ท

- - - ท	- - - รั	- - - รั	- - - ชุ
---------	----------	----------	----------

- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ท
---------	---------	---------	---------

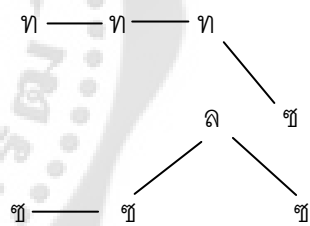

บรรทัดที่ 9

ดั ท ล ท	ดั ท ล ท	ดั ท ล ท	ดั ท ล ชุ	- ดั ท ชุ	- - ฟ ชุ	- ดั ท ล	ท ล ท ชุ
----------	----------	----------	-----------	-----------	----------	----------	----------

- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ชุ
---------	---------	---------	----------

- - - - ชุ	- - - - ชุ	- - - - ล	- - - - ชุ
------------	------------	-----------	------------

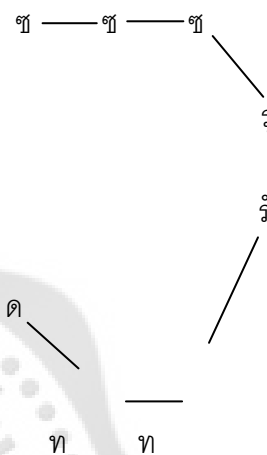

บรรทัดที่ 10

- ช ฑ	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ล ช ร	- - ฟ ด	- - ร ฑ	- - ด ฑ	- - ด ร
ฑ							

- - - ช	- - - ร	- - - ร	- - - ร
---------	---------	---------	---------

- - - ด	- - - ท	- - - ท	- - - ร
---------	---------	---------	---------

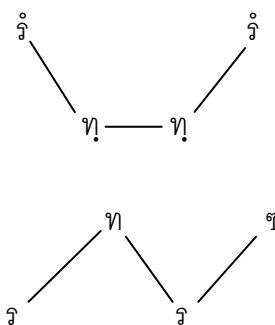

บรรทัดที่ 11

- - ช ร	ฑ ร ฑ	- - ร ฑ	ฑ ร ฑ	- ช - ร	- ช -	- ช - ร	ช ร -
				ฑ			ฑ

- - - ร	- - - ท	- - - ท	- - - ร
---------	---------	---------	---------

- - - ร	- - - ท	- - - ร	- - - ช
---------	---------	---------	---------

บรรทัดที่ 12

- ฐ - ฐ	- ฐ - ฐ	- ฐ - ฐ	- ฐ - ฐ	- ฐ - ท	- ฐ - ตั้ง	- - - - -	- ท - ตั้ง
---------	---------	------------	------------	------------	---------------	-----------	------------

- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

ฐ — ฐ — ฐ — ฐ

- - - ท	- - - ตั้ง	- - - - -	- - - - - ตั้ง
---------	------------	-----------	----------------

ตั้ง — ตั้ง
ท

บรรทัดที่ 13

- ท - ตั้ง	- ท - ตั้ง	- - - - -	- ฐ - ตั้ง	- ท - ตั้ง	- ฐ - ตั้ง	- ท - ฐ	- ฐ - ฐ
---------------	---------------	-----------	------------	---------------	------------	------------	---------

- - - ตั้ง	- - - ตั้ง	- - - - -	- - - - - ตั้ง
------------	------------	-----------	----------------

ตั้ง — ตั้ง — ตั้ง

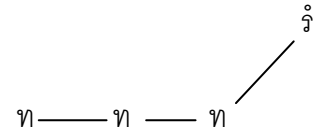
- - - ด	- - - ด	- - - ฐ	- - - ฐ
---------	---------	---------	---------

ตั้ง — ตั้ง
ฐ — ฐ

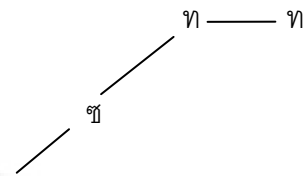
บรรทัดที่ 14

- ช -	- ด -	- ด -	- ด - ิ	- ล -	- ล - ช	- ด -	- ล -
ท	ท	ท		ฟ		ท	ท

- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ิ
---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- - - ช	- - - ท	- - - ท
---------	---------	---------	---------

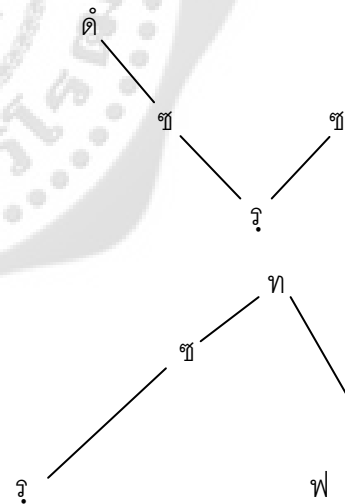
ฟ

บรรทัดที่ 15

- ิ - ด	- ท -	- ช - ุ	- ุ - ช	- ช - ุ	- ุ - ช	- ช -	- ด -
	ช					ท	ฟ

- - - ด	- - - ช	- - - ุ	- - - ช
---------	---------	---------	---------

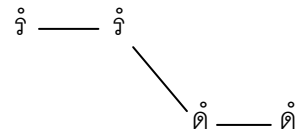
- - - ุ	- - - ช	- - - ท	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

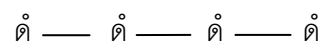
บรรทัดที่ 18

- ดั - รั	- ฌ - รั	- ฬิ - ดิ	- รั - ดั	- ฑ - ดิ	- รั - ดั	- ฑ - ดิ	- รั - ดั
-----------	----------	--------------	-----------	-------------	-----------	-------------	-----------

- - - รั	- - - รั	- - - ดั	- - - ดั
----------	----------	----------	----------

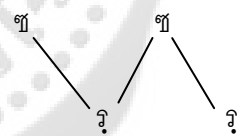
- - - ดั	- - - ดั	- - - ดั	- - - ดั
----------	----------	----------	----------

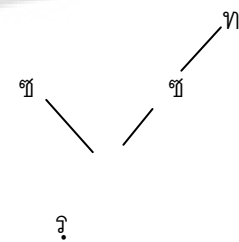
บรรทัดที่ 19

- ฑ - ฑ	- ฌ - รั	- รั - ฌ	- ฌ - รั	- รั - ฌ	- ฌ - รั	- รั - ฌ	- ฌ - ฑ
------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	------------

- - - ฌ	- - - รั	- - - ฌ	- - - รั
---------	----------	---------	----------

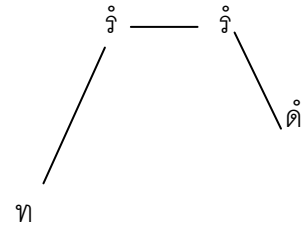
- - - ฌ	- - - รั	- - - ฌ	- - - ฑ
---------	----------	---------	---------

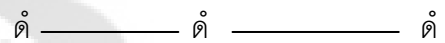
บรรทัดที่ 20

- ดั -	- ดั - วั	- ฑ - วั	- ฬ -	- วั - ดั	- ท -	- - -	- ท -
ท			ดั		ดั	-	ดั

- - - ท	- - - วั	- - - วั	- - - ดั
---------	----------	----------	----------

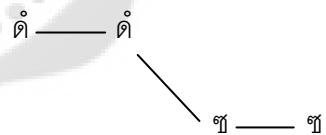
- - - ดั	- - - ดั	- - - -	- - - ดั
----------	----------	---------	----------

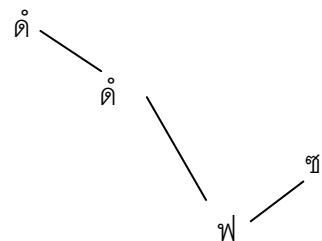
บรรทัดที่ 21

- วั - ดั	- ท -	วั ดั ท ฑ	- ฑ - ฑ	- ท -	- ท -	- ฑ -	- ฑ - ฑ
	ดั			ดั	ดั	ฬ	

- - - ดั	- - - ดั	- - - ฑ	- - - ฑ
----------	----------	---------	---------

- - - ดั	- - - ดั	- - - ฬ	- - - ฑ
----------	----------	---------	---------

บรรทัดที่ 22

- ดั -	- ล -	- - ดั	- - ล	- - ดั	- - ล	- - ดั	- - ฟ
ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ช

- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ท
---------	---------	---------	---------

ท — ท — ท — ท

- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ช
---------	---------	---------	---------

ท — ท — ท
 ช

บรรทัดที่ 23

- - ท	- - ฟ	- ดั ท	- - ท	- - ท	ท ช ฟ	- - ช ร	- ช - ร
ช	ช	ช	ช	ช	ร		

- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------

ช — ช — ช — ช

- - - ช	- - - ร	- - - ร	- - - ร
---------	---------	---------	---------

ช
 ร — ร — ร

บรรทัดที่ 24

- ฟ - -	- - - ดั	- - ท	- รั -	- ท -	- รั -	- ท -	- ร - ฐ
		ดั	ดั	ดั	ดั	ฐ	

- - - -	- - - ดั	- - - ดั	- - - ดั
---------	----------	----------	----------

ดั — ดั — ดั

- - - ดั	- - - ดั	- - - ฐ	- - - ฐ
----------	----------	---------	---------

ดั — ดั
 ฐ — ฐ

บรรทัดที่ 25

- ฐ -	- ดั -	- ดั - รั	- ฐ - รั	- - ฟั ดั	- ท -	ท ฐ -	- - - ล
ท	ท			ดั	ดั	ท	

- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - รั
---------	---------	----------	----------

รั — รั
 ท — ท

- - - ดั	- - - ดั	- - - ท	- - - ล
----------	----------	---------	---------

ดั — ดั
 ท — ล

ลายจูงวัวขึ้นภู ทำนองส่วนใหญ่ดำเนินทำนองอยู่ในบันไดเสียง ที โดยทำนองเพลงและลูกตกกลับสู่เสียงหลักของบันไดเสียง ความแตกต่างทางทำนองในลักษณะนี้ ใช้การเพิ่มหรือลดตัวโน้ตหลักของบันไดเสียง เพื่อสร้างความแตกต่างในส่วนของทำนอง มีลักษณะวรรคเพลง หรือกลุ่มเสียงของเพลงตามลักษณะที่สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ

วรรคเพลงยืนเสียง

เป็นวรรคเพลงหรือกลุ่มเสียงที่มีลักษณะ เป็นการยืนเสียงในช่วงเสียงนั้นๆ โดยสร้างวรรคเพลงที่มีกระสวนทำนองเคลื่อนที่ซ้ำๆ หรือสั้นๆ หรือมีกระสวนทำนองและกระสวนจังหวะซ้ำๆ ไปมา หรือใช้รูปแบบของกระสวนจังหวะซ้ำๆ เวียนไปแต่เปลี่ยนกระสวนทำนอง เพื่อใช้ในการยืนทำนองเพลงหรือเปลี่ยนกลุ่มเสียงใหม่ โดยไม่จำกัดความยาวของวรรคเพลงมากนัก มีรูปแบบย่อยได้แก่ รูปแบบที่ 1 ยืนเสียงโดยใช้กระสวนทำนองและกระสวนจังหวะเดียว (ทิศทางเสียงแนวระนาบ) และรูปแบบที่ 2 ยืนเสียงโดยใช้กระสวนทำนองที่แตกต่างและกระสวนจังหวะเดียว

วรรคเพลงดำเนินทำนอง

เป็นวรรคเพลงหรือกลุ่มเสียงที่มีลักษณะที่มีกระสวนจังหวะและกระสวนทำนองเคลื่อนที่อย่างเป็นทำนอง เป็นวรรคที่ดำเนินเนื้อหาของบทเพลง อาจเป็นวรรคสั้นๆ หรือยาวส่วนมากจะมีความยาวของวรรคเพลงอย่างเป็นสัดส่วนชัดเจน ใช้เสียงทำนองวรรคเพลงเป็นเสียงหลักของบันไดเสียง มีรูปแบบย่อยได้แก่ รูปแบบที่ 1 ดำเนินทำนองโดยใช้กระสวนจังหวะซ้ำ (ครึ่งหน้า และครึ่งหลังของวรรคมีกระสวนจังหวะเดียวกัน) และรูปแบบที่ 2 ดำเนินทำนองโดยใช้กระสวนจังหวะต่าง (ครึ่งหน้า และครึ่งหลังของวรรคมีกระสวนจังหวะต่างกัน)

วรรคเพลงผสมผสาน

กลุ่มเสียงที่มีลักษณะ ใช้การผสมผสานจากวรรคเพลงยืนเสียง และวรรคเพลงดำเนินทำนอง ซึ่งเมื่อผสมเข้ากันแล้ววรรคเพลงแบบผสมผสานนี้จะมีความยาวของทำนองในรูปแบบสั้นๆ โดยหลังจากหมดวรรคเพลงจำเป็นต้องเปลี่ยนไปเป็นวรรคเพลง แบบวรรคเพลงยืนเสียงหรือวรรคเพลงดำเนินทำนอง ดังนั้นวรรคเพลงผสมผสานนับเป็นวรรคเพลงที่ใช้เป็นตัวเชื่อม

สรุป ลายจูงวัวขึ้นภู เป็นการใช้ทำนองที่มีความแตกต่าง 3 ประการ โดยอาศัยการใช้วรรคเพลงแบบยืนเสียงเป็นหลัก ซึ่งการยืนเสียงนี้เป็นการสร้างช่วงเสียงตามหลักการของบันไดเสียงแบบ 5 เสียง หลักรูปแบบมีลักษณะอิสระไม่มีข้อจำกัดทางความยาวของวรรคเพลง หรืออาจพูดได้ว่าเป็นการสร้างกลุ่มเสียงโดยมีการเคลื่อนและเลื่อนไหลของเสียง ความยาวของทำนองขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงเป็นหลัก จุดสังเกตของเพลงคือ วรรคเพลงดำเนินทำนอง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้หรือจุดสังเกตของเพลง ซึ่งวรรคเพลงดำเนินทำนองมีปะปนอยู่ไม่มากนักแต่เป็นตัวกั้นระหว่างวรรคเพลงยืนเสียงหลายๆ วรรคเพลง และสร้างอรรถรสให้กับเพลงมากขึ้น และวรรคเพลงผสมผสาน เป็นจุดเชื่อมสำคัญสำหรับการเชื่อมวรรค

เพลงยืนเสียง และวรรคเพลงดำเนินทำนอง ซึ่งการใช้วรรคเพลงผสมผสานเป็นเครื่องช่วยสร้างความราบรื่นระหว่าง วรรคเพลงยืนเสียงและวรรคเพลงดำเนินทำนอง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และการจากศึกษาข้อมูลได้นำมาวิเคราะห์และจัดเรียงเป็นหมวดหมู่เพื่อการลำดับขั้นตอนที่สมบูรณ์ตามกระบวนการวิจัยในรูปแบบมานุษยวิทยาเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเนื้อหาและรายละเอียดทั้งหมดได้จัดรูปแบบตามหมวดหมู่ สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

สรุปผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

1.1 สภาพปัจจุบันของชาวไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูงสลับลุ่มเป็นป่าโปร่ง ชาวบ้านจะอาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูกข้าวไร่ พืชสวน ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อาศัยอยู่ตามหมู่บ้าน บ้านเรือนมีลักษณะเรียบง่าย ใต้ถุนสูง ใช้ไม้ไผ่มาทำหลังคาอยู่กันอย่างครอบครัวใหญ่ และเป็นกลุ่มๆ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาหารของชาวไทลื้อโดยมากก็เหมือนกับชาวอีสานทั่วไปรับประทานข้าวเหนียวเป็นหลักและที่ชอบมากที่สุดคือประเภทเนื้อ ไค กระบือ ลักษณะการแต่งกายยังคงเอกลักษณ์ไว้ ผู้ชายจะนิยมใส่เสื้อยืดและมีเสื้อคลุมทับ นุ่งกางเกงขาก๊วย ผู้หญิง ใส่เสื้อสีดำแขนกระบอก นุ่งผ้าถุงที่ใช้ทอจากผ้าฝ้าย

1.2 บทบาททางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จากการลงพื้นที่พบว่า ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ได้มีดนตรีเข้ามาเป็นส่วนสำคัญ เช่น พิธีเหยา พิธีเลี้ยงผี และ พิธีชางกะมูจ ปัจจุบันบางประเพณีได้เลือนหายและเปลี่ยนแปลงไปบ้างเพราะเริ่มมีวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา แต่บางประเพณีที่ดนตรีมีบทบาท

สำคัญยังคงมีให้เห็นและชื่นชม แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ทำให้เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

2. เพื่อศึกษาดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์โพสาด อำเภอ กุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

2.1 เครื่องดนตรี กลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ นั้นมีมาช้านาน อยู่คู่กับกลุ่มชาติพันธุ์ คือ แคน ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมอีกชิ้นหนึ่งของชาวไทใต้ เพราะแคนที่ใช้บรรเลงประกอบในพิธี เหย้า ที่เป็นการรักษาผู้ป่วยของชาวไทใต้มายาวนาน ปัจจุบันเครื่องดนตรีของชาวไทใต้ ที่นำมาบรรเลง ประกอบการแสดง พิธีกรรม หรือเพื่อความบันเทิงเครื่องดนตรีของชาวใต้ ประกอบด้วย แคน พิณ และ กลอง

2.2 นักดนตรี ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านทั่วไป ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากบรรพบุรุษเมื่อถึงช่วงเทศกาล งานประเพณี การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ก็จะไปทำการแสดง ประกอบด้วย นายวิเศษ ร่มเย็นอินทร์ นายเสริม บุญรักษา นายไสดา ฤทธิ์กลองไฟ

2.3 บทเพลงของชาติพันธุ์ไทใต้ ที่นำมาทำการศึกษาโครงสร้างของบทเพลง บันไดเสียง ลูกตก กระสวนทำนอง ทิศทางเสียง ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักในการถอดรหัสเพลงของชาติพันธุ์ไทใต้ ผู้วิจัยได้เก็บตัวอย่างเพลง เพื่อนำมาวิเคราะห์จำนวน 4 เพลง ประกอบด้วย ลายเขียงลงสนาม ลายลำเพลิน ลายจูงวัวขึ้นภู และลายผีมูล ซึ่งสามารถทำให้เห็นรูปแบบทางกายภาพเชิงโครงสร้างของบทเพลง และได้รับการตีความทางดนตรีเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของดนตรีไทใต้ ได้ดังนี้

1. ดนตรีไทยใต้ จากการศึกษาพบว่า บทเพลงเกิดจากการจัดระบบเสียงโดยใช้เสียงหลัก 5 เสียง

2. ในแต่ละบทเพลงใช้บันไดเสียงเดียวในการบรรเลงตั้งแต่ต้นจนจบ

3. เพลงใช้วรรคเพลงหลัก และสร้างวรรคเพลงที่มีทิศทางเสียงเดียวกับวลีหลักแต่แตกต่างกันรายละเอียด โดยการเพิ่ม ลด โน้ตเพลง ยืด และยุบกระสวนจังหวะ หรือบรรเลงซ้ำ

4. นิยมการบรรเลงเวียนซ้ำไปมา ทั้งบรรเลงกลับต้นทั้งเพลง หรือซ้ำเป็นกลุ่มวรรคเพลง หรือ บรรเลงซ้ำวรรคเพลง

5. มีการแบ่งส่วนของเพลงในบางบทเพลง เป็นส่วนขึ้นต้นเพลง ส่วนเนื้อเพลง และส่วนลงจบเพลง

6. การใช้วรรคเชื่อม เพื่อเชื่อมระหว่างเสียงหลักหนึ่ง (ลูกตก) ไปยังอีกเสียงหลักถัดไป (ลูกตก)

7. มาตรฐานของเพลงไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวน และความยาวของวรรคเพลงที่แน่นอน เพลงถูกมองเป็นภาพกลุ่มเสียง การเปลี่ยนเสียงลูกตก จากการซ้ำเสียงหนึ่งๆ ไปสู่อีกเสียงหนึ่ง มีการใช้วรรคเพลง วลีเพลง เป็นเครื่องช่วย

8. วรรคเชื่อม วลีเชื่อม เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงตำแหน่งสู่การเปลี่ยนผ่านจากเสียงหลักหนึ่ง ไปสู่อีกเสียงหลักถัดไป

9. ใช้การยืมเสียง ไม่มีขอบเขตความยาวที่แน่ชัด เป็นเสมือนพื้นที่ทางดนตรีในช่วงเวลาหนึ่งของบทเพลง อาจกินระยะเพียง 1 วรรคเพลง หรืออาจมากเป็นหลายๆ วรรคเพลง ซึ่งการใช้วรรคเพลง ยืมเสียงถือได้ว่าเป็นช่วงที่อิสระ เพื่อส่งต่อเข้าเนื้อเพลงที่เป็นทำนองอื่นๆ ต่อไป โดยวรรคเพลงยืมเสียง จะมีลักษณะทางโครงสร้างที่มีกระสวนจังหวะไม่ถี่นัก และมีรูปแบบที่ซ้ำกันไปมา แตกต่างตรงกระสวน ทำนอง

10. การสิ้นสุดการบรรเลง หรือการจบเพลง ใช้การโยยเสียง โดยยืดขนาดของกระสวนจังหวะ ให้ช้าลง เพื่อแสดงการค่อยๆ หายไป หรือสิ้นสุดบทเพลง

จากข้อสรุปพื้นฐานทั้ง 10 ข้อนี้สามารถอธิบายลักษณะทางดนตรีเชิงโครงสร้างของดนตรีไทได้ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น การจำแนก แยกแยะ และวิเคราะห์ โครงสร้างของบทเพลง เป็นประเด็นสำคัญในการตีความ และสร้างความเข้าใจอย่างง่ายในเชิงรูปธรรมบนพื้นที่ทางดนตรีที่มีลักษณะเป็นนามธรรม การถอดรหัส และการนำทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยเข้ามาจับเป็นการแสดงภาพลักษณะทางดนตรีได้ เป็นอย่างดี เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจทางดนตรีของชาติพันธุ์ไทได้และตระหนักถึงความมีตัวตนและมีอัตลักษณ์ของชาวไทได้ โดยบริบททางดนตรีเป็นอีกหนึ่งตัวขับเคลื่อนจากหลายๆ บริบท เพื่อตอบสนองความเข้าใจในชาติพันธุ์

ดังนั้น ดนตรีเป็นอีกหนึ่งกลไกทางสังคมที่ใช้ขับเคลื่อนความมีตัวตน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ เป็นวิวัฒนาการเชิงสุนทรีย์ขั้นพื้นฐาน ในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนไทย และชาวไทได้ จากการวิเคราะห์โครงสร้างทางดนตรี ย่อมแสดงให้เห็นภูมิหลังทางความคิด และพื้นฐานร่วมรากวัฒนธรรมเดียวกัน ระหว่างคนไทย และคนไท ที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณนี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงพื้นฐานทางดนตรีที่มาจากฐานคิดเดียวกันได้แตกขยาย และวิวัฒนาการทางดนตรีที่ดูผิวเผินอาจแตกต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์แล้วทำให้เห็นได้ว่า เรามีบรรพบุรุษเชิงความคิดในเรื่องของดนตรีเดียวกัน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาศาสนภาพปัจจุบันและบทบาทของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ มีวิถีชีวิตบ้านเรือนมีลักษณะเรียบง่าย อยู่กันอย่างครอบครัวใหญ่ อยู่กันเป็นกลุ่มๆ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชอบรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก การแต่งกาย ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ยังเป็นส่วนสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ มีให้เห็นและชื่นชม แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ทำให้เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นุกุล ชมพูนุช (2532: 175) กล่าวถึง การศึกษา

ประเพณีชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านเกาะแรต พอสรุปได้คือ การจัดระเบียบสังคมของครอบครัวใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์ เช่น การนับถือผีเดียวกันเป็นหลักในการรวมกลุ่มรวมพวก ชาวไทยโซ่งในอดีตไม่มีศาสนา แต่มีการนับถือผีฟ้า ผีบ้าน และผีต่างๆ แต่เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงมีการนับถือศาสนาพุทธ แต่การนับถือผีแบบเดิมยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นได้จากการทำพิธีเสนเรือน การแต่งงานและงานศพยังคงปฏิบัติในรูปแบบเดิม ชาวไทยโซ่งมีนิสัยชอบสนุกสนาน ชอบดื่มเหล้าในงานเลี้ยงทุกพิธีกรรม ทั้งชายและหญิงมักนิยมรำตามเพลงแคน มีความสามารถในการโต้ตอบกันเป็นคำกลอนซึ่งเรียกกันว่า “เล่นกลอน” และ “ฟ้อนแคน”

ดนตรีและบทเพลงในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร อยู่คู่กับกลุ่มชาติพันธุ์ คือ แคน พิณ และ กลอง นักดนตรี ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านทั่วไป ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากบรรพบุรุษ บทเพลงของชาติพันธุ์ไทใต้ ที่นำมาทำการศึกษา ประกอบด้วย ลายลงสนาม ลายลำเพลิน เพลงจูงวัวขึ้นภู และเพลงผีมูล ดนตรีและบทเพลงของชาติพันธุ์ไทใต้ ตระหนักถึงความมีตัวตนและมีอัตลักษณ์ของชาวไทใต้ โดยบริบททางดนตรีเป็นอีกหนึ่งตัวขับเคลื่อนจากหลายๆ บริบท เพื่อตอบสนองความเข้าใจในชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นัยนัปรพ ชูติภาดา (2553 : 372) ได้ทำการศึกษาฟ้อนใต้ทั้งบั้ง จังหวัดสกลนคร ฟ้อนใต้ทั้งบั้ง ได้มีการนำเอาการเล่นทั้งบั้งในพิธีกรรมเหยา พิธีเจียสะลา พิธีแข่งสนาม ท่าฟ้อนรำของหมอลเหยา ใช้ดนตรีประกอบจังหวะ เมื่อดนตรีเริ่มบรรเลงนักแสดงจะเริ่มฟ้อนรำ ในขณะที่นักดนตรีบรรเลงลำจะขับลำเป็นภาษาใต้ พร้อมกับทั้งจังหวะให้พวกทั้งบั้งเปล่งเสียง เออเลอ เออเลอะ เออเลอ เออเลอะ จนกระทั่งจบกระบวนท่าฟ้อน แต่ถ้าเป็นการแสดงเพื่อการต้อนรับจะไม่มีพิธีเหยาเพราะชาวใต้ถือว่าเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพิธีเกี่ยวกับผีวิญญาณของบรรพบุรุษจะมาทำเล่นไม่ได้โดดเด็ดขาด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่อง ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ โดยมีหลักการทางมานุษยดุริยางควิทยาเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่ชัดเจนเรื่องวัฒนธรรมและดนตรี การลงพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลในการทำความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับดนตรี เพื่ออธิบายความสำคัญของดนตรีที่มีบทบาทในสังคม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา อนุรักษ์ และพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัด สกลนคร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ซึ่งการศึกษาใน ครั้งต่อไปอาจทำการศึกษาคอบคลุมทั้งจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่หลากหลาย มากขึ้น

2 สามารถศึกษาบทร้อง ที่ใช้ประกอบดนตรีและพ็อนรำได้

3 สามารถทำการศึกษาวิจัยดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในเขตพื้นที่ จังหวัดสกลนคร ได้ ซึ่ง เป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมด้านดนตรีของชาติพันธุ์ในประเทศไทยให้มีความชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

กลุ่มชาติพันธุ์ในแอ่งสกลนคร. (2540). **ศิลปวัฒนธรรม**. มกราคม 2540.

คมทวน สกลไท. (2537). **เที่ยวเมืองไทย**. ไทยใส้. ไทยรัฐ หน้า 11

เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2529). **ดนตรีผู้ไทย**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

เต็ม วิพากษ์พจนกิจ. (2513). **ประวัติศาสตร์อีสาน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ทรงคุณ จันทจร ; พิสิฐฐิติ บุญไชย ; และ แสงเพชร สุพร. (2536). **ผ้าชาวใส้ ศึกษากรณีชาวใส้ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหารและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร**. งานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ธวัช ปุกโณทก. (2525). **ประวัติศาสตร์สังคมอีสานสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. ศิลปวัฒนธรรม พฤษภาคม 2525

นิรมล สุวรรณโคตร. (2548). **การศึกษารูปแบบเพลงในพิธีกินวอของชาวมูเซอแดง หมู่บ้านยาป่าแหน ตำบลปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. ดุริยนิพนธ์ กศ.บ. (การศึกษาศาสตรบัณฑิต) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.

นิรลชัย หินสอ. **ประวัติบ้านม่วงริมยาม**. ประเพณี-วัฒนธรรมชาวใส้ อำเภอกาอากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร สกลนครการพิมพ์, ม.ป.ป.

ปัญญา รุ่งเรือง. (2533). **ดนตรีประกอบเสียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิชฌิมเศ ปรีนดิ้งเซ็นเตอร์.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). **พิธีกรรมของชาวผู้ไท : กรณีศึกษากิ่งอำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ. (2552). **การศึกษาปีแต่ เครื่องเป่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้จังหวัดสุรินทร์**. ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พรรณนอร อุซุภาพ. (2538). **ลักษณะทางชาติพันธุ์ชาวไทยใส้อากาศอำนวย**. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่องชนกลุ่มชาติพันธุ์ในแอ่งสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อัดสำเนา.

พระยาอนุমানราชธน. (2515). **ชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเสถียรโกเศศ (นามแฝง)**. กรุงเทพฯ : บรรณานิการ

- พระราชรัตนมงคล (มนตรี อภิมนุติโก). (2546). **ตำนานผู้ไท**. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ ศิลป์สยามบรรจ
ภัณฑ์และการพิมพ์
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). **ดนตรีไทยวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2522). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์
_____. (2550). **สารานุกรมสำหรับเยาวชนไทย โดยพระราชประสงค์ใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 23**. พิมพ์ครั้งที่ 23 กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์
- ลัดดา พันสนอก. (2538). **วัฒนธรรมชาวไทยใต้ บ้านอากาศ**. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา
วิชาการ เรื่องชนกลุ่มชาติพันธุ์ในแอ่งสกลนคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏ อ้นสำเนา.
- วิบูลย์ ตระกูลชั้น. (2542). **ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อุก๋องในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัด
อุทัยธานี**. ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (ดนตรีวิทยา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ดารงราชานุภาพ. (2509). **ประวัติจังหวัดสกลนคร**. กรุงเทพฯ : จินดาสาส์น.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ วิศักดิ์ แก้วศิริ. (2543) **ผลกระทบของการศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติและค่านิยมของชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไทย หมู่บ้านโนนหอม ตำบลโนนหอม
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร**. ทุนอุดหนุนวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุกรี เจริญสุข. (2530). **ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์**. **วารสารดนตรี**.1(12) : 38
- สุวัฒน์ ทรงเกียรติ. (2542). **องค์ประกอบดนตรีสากล**. ภูเก็ต : สถาบันราชภัฏภูเก็ต
- สุทธิพงษ์ พรมหากุล. (เมษายน 2558 : **สัมภาษณ์**). สัมภาษณ์โดย นายฐาปกรณ์ แก้วประชามิตร,
ศูนย์วัฒนธรรมไทใต้ จังหวัดสกลนคร
- อนรรฆ จรรย์านนท์. (2542). **ทา เพลงร้องของชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ**. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร
_____. (2548). **เอกสารประกอบการสอนวิชาวิเคราะห์ดนตรีสากล**. วิทยาลัยดุริยางค
ศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2534). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนว
มานุษยวิทยา** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Garbarino, Merwyn S., *Sociocultural Theory in Anthropology*. Chicago : University of Illinois
at Chicago Circle,1997.
- List, George. (1969). *The Reliability of Transcription*. An Article in *Ethnomusicology*. Copy

ภาคผนวก ก
ประมวลภาพการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ประมวลภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยและทีมงานผู้ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม

ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ สถานที่เก็บข้อมูล

อุปกรณ์ตำข้าวในเรือน

ยุ้งเก็บเมล็ดพันธุ์พืช

สัมภาษณ์บุคคลข้อมูล

บันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์และบันทึกภาพ

บ้านที่กซื้อมูลการแสดง

นักดนตรี

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์นักดนตรี

ปฏิญญานิพนธ์เรื่อง ดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

แบบสัมภาษณ์นักดนตรี

วัน/เดือน/ปี..... เวลา

สถานที่

ผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ (นาย,นาง,นางสาว) นามสกุล

เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. ปัจจุบันอายุ.....ปี

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ หมู่ ซอย

ถนน ตำบล อำเภอ

จังหวัด รหัสไปรษณีย์

ส่วนที่ 2 บทสัมภาษณ์นักดนตรี

ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรี และวง

.....

.....

.....

ดนตรีมีความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์อย่างไร

.....

.....

.....

การสืบทอดดนตรี มีขั้นตอนและวิธีการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

วงดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำตำบลโพธิ์โพธิ์ศาลนี้ ใช้บรรเลงในประเพณีและพิธีกรรมใดบ้าง

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

ปริญญาานิพนธ์เรื่อง ดนตรีชาติพันธุ์ไทใต้ ตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

วัน/เดือน/ปี..... เวลา

สถานที่

ผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ (นาย,นาง,นางสาว)..... นามสกุล

เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. ปัจจุบันอายุ.....ปี

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ หมู่ ซอย

ถนน ตำบล อำเภอ

จังหวัด รหัสไปรษณีย์

ส่วนที่ 2 บทสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

อธิบายความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ตำบลโพธิ์ไพศาล

.....

.....

.....

สอบถามความเป็นมาของดนตรีที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้ตำบลโพธิ์ไพศาล ในประเพณีและพิธีกรรมมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

บทเพลง

ลายเขียนลงสนาม

- - - -	- ช - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท	- - - -	- ช - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท
- - - -	- ช - ท	- ดิ - ช	- ดิ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ - ช	- ดิ - ท
- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท
- ดิ ท ช	- ดิ - ช	- ดิ ท ช	- ดิ - ท				

ทำนองหลัก

- - - -	- ดิ - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท	- ดิ - ท
- ดิ ท ช	- ท - ช	- ดิ ท ช	- ท - ช	- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ดิ - ท
- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ร	- ดิ - ท
- ดิ ท ริ	- ดิ ท ริ	- ดิ ท ช	- ดิ - ท	- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ดิ - ท
- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ดิ - ท	- - - -	- ดิ - ท	- ดิ ท ริ	- ดิ - ท
- ดิ ท ริ	- ดิ ท ริ	- ดิ ท ริ	- ดิ ฟ ริ	- วิ ดิ วิ	- ดิ วิ วิ	- วิ ดิ ท	- ท วิ ดิ
- ดิ ฟิ ดิ	- วิ ดิ ริ	- วิ ดิ ท	- ท ท ท				

กลับต้น

ลงจบ

- - - -	- วิ - ท	- ดิ - วิ	- ฟ - ช
---------	----------	-----------	---------

ลายล่ำเพลิน

Intro

- - - -	- - - ช	- - ช ร	- - ร ฟ	- - ช -	- - - ด	- - ท ช	- - - -
- - - ล	- - ท ช	- - ท ร	- ฟ - -	- - ร ด	- ท - -	- - - ร	- ฟ - -
- - ร ด	- ท - -						

เริ่มทำนองเพลง

- - - ร	- ท ด ร	- - - ร	- ท ด ร	- - - ร	- ท ด ร	- ฟ ร ด	- ท ด ร
- - - ช	- ช ฟ ช	- ช ท ช	ฟ ร ฟ ช	- - - ช	- ช ฟ ช	- ช ท ช	ฟ ร ฟ ช
- ช ท ช	- ฟ ร ช	- ช - ท	- ด - ฟ				
- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช	- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช
- ด ท ช	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- ร ด ท	- ร - ฟ	- ร ด ท		
- - - ร	ด ท ล ช	- - - ร	ด ท ล ช				
[: - - - ด	- ท - ท	- - - ด	- ท ด ร	- - ฟ ด	- ท ด ร	- ล - ฟ	- ล - ช
- ด - ท	ช ท ฟ ช	- ด - ท	ช ท ฟ ช				
- - - ช	- ช - ร	ฟ ช ท ช	ฟ ร ฟ ช	- - - ช	- ช - ร	ฟ ช ท ช	ฟ ร ฟ ช
- ช ท ช	- ฟ ร ช	- ช - ท	- ด - ฟ				
- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช	- - - ร	- ช - ช	ฟ ร ฟ ช	- ท - ช
- ด ท ช	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- ร ด ท	- ร - ฟ	- ร ด ท		
- - - ร	ด ท ล ช	- - - ร	ด ท ล ช:]				

ลงจบ

- - - ช	- ช - ร	- ฟ - ด	- ท - ด	- ร ฟ ช
---------	---------	---------	---------	---------

ลายฉลุ

- - - ท	- - - -	ท ดั รั ฬ	ฬ มั รั ท
---------	---------	-----------	-----------

เกิน

- ท - ท	- ดั ท ช	- ช ฬ ม	ท ดั มั ฬ	- - - -	- ด ม ฬ	- ช ฬ ม	- ด ม ฬ
- - - -	- ดั ท ช	- ท - ช	- ม ฬ ช	- ม - ม	- ดั ท ช	- ช ฬ ม	ท ด ม ฬ
- - - -	- ด ม ฬ	- ช ฬ ม	ท ด ม ฬ	- ท - ท	- ดั ท ช	- ช ฬ ม	ท ด ม ฬ
- ท - ท	- ดั ท ช	- ท - ช	- ม ฬ ช	- ท - ช	- ม ฬ ช	- ม - ม	- ดั ท ท
- ม - ม	- ดั ท ช	- - ฬ ม	- ด ม ฬ	- - - -	- ช ม ฬ	- ช ฬ ม	ท ด ม ฬ

ลายฉลุวุ้นขึ้นภู

- - - -	- ช - ร	- ช - ร	- ช - ร	- ช - ร	- ช - ท	- - ช ท	ด ร ฟ ร
- - ช ร	ฟ ด ร ท	- - ด ท	ด ร ฟ ร	- - ช ร	- - ฟ ช	- - ท ด	- - ท ช
- - ท ด	- - ท ช	- - ท ด	- - ท ช	- - ท ด	ท ช ท ด	ท ช ท ด	ท ช - -
- - ท ช	- - ฟ ช	- - ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- - ฟ ช	- - ช ร	- - ฟ ด
- ร - ท	- - ด ท	ด ฟ - ร	- - ช ร	ฟ ด ร ท	- - ด ท	ด ร ฟ ร	- - ร - ร
- - - -	- - ร	- - - ท	- - ร ด	- - ร ด	- - - ด	- - ร ด	- - - ด
- - ท ด	- - - ด	- - - -	- - - ด	- - ร ด	- - - ช	- - ร ช	- - ร ร
- - ด ท	- - ด ร	- - ช ร	- - ฟ ช	- - ด ท	- - ช ท	- - ด ท	- - ล ท
ด ท ล ท	ด ท ล ท	ด ท ล ท	ด ท ล ช	- ด ท ช	- - ฟ ช	- ด ท ล	ท ล ท ช
- ช ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ล ช ร	- - ฟ ด	- - ร ท	- - ด ท	- - ด ร
- - ช ร	ฟ ด ร ท	- - ด ท	ด ล ด ร	- - ร	- - - ท	- - - ร	ช ร - ช
- - ร	- - ร	- - - ร	- - - ร	- - - ท	- - - ด	- - - -	- - - ด
- - - ด	- - - ด	- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ด	- - - ช	- - - ช
- - - ท	- - - ท	- - - ท	- - - ร	- - - ฟ	- - - ช	- - - ท	- - - ท

- รั - ด้	- ท - ช	- ช - ฐ	- ฐ - ฐ	- ฐ - ฐ	- ฐ - ฐ	- ฐ - ท	- ด้ - ฟ
- - ด้ ท	- - ล ท	- - ด้ ท	- - ฟ ช	- ด้ ท ช	- - ฟ ช	- ด้ ท ช	ฟ ร ฟ ช
- ด้ ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ช - ร	- - ฟ ด	- ด้ - ท	- - ด้ ท	- - ด้ ท
- ด้ - รั	- ช - รั	- ฟ - ด้	- รั - ด้	- ท - ด้	- รั - ด้	- ท - ด้	- รั - ด้
- ท - ช	- ช - ฐ	- ฐ - ฐ	- ช - ฐ	- ฐ - ฐ	- ช - ฐ	- ฐ - ฐ	- ช - ท
- ด้ - ท	- ด้ - รั	- ช - รั	- ฟ - ด้	- รั - ด้	- ท - ด้	- - - -	- ท - ด้
- รั - ด้	- ท - ด้	รั ด้ ท ช	- ฐ - ฐ	- ท - ด้	- ท - ด้	- ล - ฟ	- ล - ช
- ด้ - ท	- ล - ท	- - ด ท	- - ล ท	- - ด้ ท	- - ล ท	- - ด้ ท	- - ฟ ช
- - ท ช	- - ฟ ช	- ด้ ท ช	- - ท ช	- - ท ช	ท ช ฟ ร	- - ช ร	- ช - ร
- ฟ - -	- - - ด้	- - ท ด้	- รั - ด้	- ท - ด้	- รั - ด้	- ท - ช	- ร - ช
- ช - ท	- ด้ - ท	- ด้ - รั	- ช - รั	- - ฟ ด้	- รั - ด้	ท ช - ท	- - - ล

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายสุภาพกรณ์ แก้วประชามิตร
วัน เดือน ปี เกิด	24 สิงหาคม 2524
สถานที่เกิด	จังหวัดนครราชสีมา
ที่อยู่ปัจจุบัน	70/3 หมู่ 4 ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	ระดับอนุปริญญา จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา
พ.ศ. 2546	ระดับปริญญาตรี จาก สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
พ.ศ. 2559	ระดับปริญญาโท ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร